

ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μετέχοντες Σπουδαστές:

Ζωγοπούλου Βασιλική

Πυκοκάπη Αντιγόνη

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός:

Γεωργίου Κωνσταντίνα

Καθηγήτρια Εφαρμογών

Πτυχιακή για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα, 16 Δεκεμβρίου 1991

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

525

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

Γεωργίου Κωνσταντίνα

Καθηγήτρια Εφαρμογών του

Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Αλεξοπούλου-Δαμασκοπούλου Ουρανία

Καθηγήτρια Εφαρμογών του

Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Μάρκος Αντώνιος

Καθηγητής

Περίληψη της μελέτης

Η μελέτη αυτή, βασικό σκοπό έχει τη διερεύνηση των απόψεων των δασκάλων, των γονιών και των παιδιών όσον αφορά την αναγκαιότητα της ανάθεσης κατ' οίκον σχολικών εργασιών καθώς και τον προσδιορισμό της συμμετοχής των γονιών στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

Μέσα από την ανασκόπηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας παρουσιάζεται μια πιο σφαιρική θεώρηση του παιδιού, της ανάπτυξης του, της σχέσης του με τους γονείς και το σχολείο.

Η οικογένεια και το σχολείο είναι κάποιος από τους χώρους όπου το παιδί διαπαιδαγωγείται. Φτάνοντας το παιδί στο σχολείο αναλαμβάνει υποχρεώσεις και μια από αυτές είναι η διεκπεραίωση των κατ' οίκον σχολικών εργασιών. Βοηθοί του παιδιού στο έργο του αυτό είναι οι γονείς.

Οι απόψεις των θεωρητικών [ψυχολόγων, παιδαγωγών, κ.λ.] δίστανται.

Στη διερεύνησή μας για το θέμα των κατ' οίκον σχολικών εργασιών διαπιστώσαμε πως δεν υπήρχε σχετική μελέτη. Συλλέξαμε έτσι τις απόψεις εμπειρογνομόνων ειδικών για το θέμα μας

Απευθυνθήκαμε σε τρεις διαφορετικούς τομείς μελέτης [γονείς, δασκάλους, παιδιά] για να συγκεντρώσουμε τις απόψεις τους.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης μας συμπεράναμε πως οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν κυρίως την ανάθεση σχολι-

κών εργασιών, οι οποίες πρέπει να είναι σύμφωνες με κάποιες προϋποθέσεις. Θεωρούν σημαντική τη βοήθεια των σχολικών εργασιών στην εμπέδωση των μαθημάτων από το παιδί και στην εξάσκηση των δημιουργικών του ικανοτήτων. Οι δάσκαλοι επιπλέον υποστηρίζουν την ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά γιατί δεν προλαβαίνουν να καλύψουν την απαραίτητη διδακτική ύλη στο σχολείο.

Οι γονείς συμμετέχουν στο σχολικό διάβασμα του παιδιού τους κυρίως σαν παρατηρητές εξασφαλίζοντας κατάλληλες συνθήκες διαβάσματος για το παιδί.

Από τα συνολικά συμπεράσματα της μελέτης διατυπώθηκαν κάποιες εισηγήσεις που αφορούν:

- α. Τους γονείς και τις οργανώσεις, οι οποίες έχουν σαν έργο τους την παροχή βοήθειας στους πρώτους, όσον αφορά τους προβληματισμούς και τις δυσκολίες που συναντούν στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.
- β. Την οργάνωση των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.
- γ. Την κατάλληλη εκπαίδευση των ειδικών που ασχολούνται με το παιδί [δάσκαλοι, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι κ.λ.π.]
- δ. Την οργάνωση του κατάλληλου Δημοτικού Σχολείου, που θα στοχεύει όχι μόνο στην εκμάθηση της διδακτέας ύλης αλλά και στην ολόπλευρη διαπαιδαγώγηση του παιδιού.
- ε. Τη χρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων αυτής της μελέτης για μια πιο εξειδικευμένη εργασία.

-III-

Αναγνώριση

Η μελέτη αυτή δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, χωρίς την συμπαράσταση και βοήθεια:

- Του κ. Νικολατσέα Επαμεινώνδα, σχολικού συμβούλου της περιοχής Πατρών, ο οποίος πρόθυμα ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά μας για βοήθεια παρέχοντάς μας υλικό για τη μελέτη.

- Της υπεύθυνης καθηγήτριάς μας κας Κων/νας Γεωργίου για τη συνεργασία που είχαμε μαζί της σε όλη τη διάρκεια της πραγματοποίησης της μελέτης μας.

- Των διευθυντών και εκπαιδευτικών των Δημοτικών σχολείων στα οποία πραγματοποιήσαμε την έρευνά μας.

- Των δεσποινίδων Χριστίνας Λυκοκάπη, Αθανασίας Μπάρδη και Πολυχρονολοπούλου Σπυριδούλας που πρόθυμα μας βοήθησαν στη δακτυλογράφηση της εργασίας μας.

Τους ευχαριστούμε όλους για τη συμμετοχή τους στη διεκπεραίωση της μελέτης μας.

IV

Πίνακες Υπολογισμών

	Σελίδα
Πίνακας 1 : Φύλο γονιών (Παράρτημα Γ)	197
Πίνακας 2 : Επάγγελμα (Παράρτημα Γ)	197
Πίνακας 3 : Γραμματικές γνώσεις (παράρτημα Γ)	198
Πίνακας 4 : Ποσοστά γονιών που υποστήριξαν ή όχι την ανάγκη σχολικού διαβάσματος από τα παιδιά και στο σπίτι.	141
Πίνακας 5 : Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της αναγκαιότητας σχολικού διαβάσματος και στο σπίτι.	141
Πίνακας 6 : Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη αναγκαιότητας σχολικού διαβάσματος και στο σπίτι.	143.
Πίνακας 7 : Ποσοστά αυτών που βοηθούν τα παιδιά καθώς διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.	144
Πίνακας 8 : Τρόποι παροχής βοήθειας στα παιδιά όταν διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.	145
Πίνακας 9 : Ο χώρος στον οποίο διαβάζει το παιδί (Παράρτημα Γ)	198
Πίνακας 10: Ο χρόνος που αφιερώνουν τα παιδιά για το σχολικό τους διάβασμα στο σπίτι.	146
Πίνακας 11: Ελεύθερος χρόνος του παιδιού (Παράρτημα Γ).	199
Πίνακας 12: Ποσοστά ύπαρξης ή μη συνεργασίας γονιών δασκάλων.	147

Πίνακας 13: Συχνότητα συναντήσεων γονιών - δασκάλων.	148
Πίνακας 14: Ποσοστά των απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη συνεργασίας γονιών - δασκάλων (Παράρτημα Γ)	199
Πίνακας 15: Φύλο - Ηλικία Δασκάλων (Παράρτημα Γ)	199
Πίνακας 16: Ποσοστά δασκάλων που υποστήριξαν ή όχι την ανάγκη ανάθεσης κατ'οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.	149
Πίνακας 17: Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη αναγκαιότητας ανάθεσης σχολικών εργασιών στο σπίτι.	150
Πίνακας 18: Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της αναγκαιότητας της ανάθεσης κατ'οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.	150
Πίνακας 19: Ανάθεση κατ'οίκον σχολικών εργασιών από τους δασκάλους (Παράρτημα Γ).	200
Πίνακας 20: Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τις προϋποθέσεις που λαμβάνουν υπόψη τους οι δάσκαλοι, όταν αναθέτουν κατ'οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά.	151
Πίνακας 21: Χρόνος διεκπεραίωσης των κατ'οίκον σχολικών από τα παιδιά.	152
Πίνακας 22: Ποσοστά ύπαρξης ή μη συνεργασίας δασκάλων - γονιών.	153

Πίνακας 23: Πραγματοποίηση συνεργασίας δασκάλων - γονιών.	153
Πίνακας 24: Κατευθύνσεις προς τους γονείς (Παράρτημα Γ)	200
Πίνακας 25: Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη συνεργασίας δασκάλων-γονιών (παράρτημα Γ).	200
Πίνακας 26: Φύλο - Τάξη παιδιών (Παράρτημα Γ)	201
Πίνακας 27: Ποσοστά αυτών που βοηθούν τα παιδιά όπου διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.	156
Πίνακας 28: Ο χώρος στον οποίο διαβάζουν τα παιδιά (Παράρτημα Γ).	201
Πίνακας 29: Ο χρόνος κατά τον οποίον τα παιδιά διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.	157
Πίνακας 30: Απόψεις των παιδιών για το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.	157
Πίνακας 31: Ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών σχετικά με τους λόγους που δεν τους αρέσει το σχολικό διάβασμα στο σπίτι	158
Πίνακας 32: Ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών σχετικά με τους λόγους για τους οποίους τους αρέσει το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.	159
Πίνακας 33: Ανάγκη ανάθεσης κατ'οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.	159
Πίνακας 34: Ο χρόνος στη διάρκεια του οποίου τα παιδιά διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.	160

Πίνακας 35: Η συνεργασία γονιών - δασκάλων

161.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Περίληψη μελέτης	I
Αναγνώριση	I, II
Πίνακας υπολογισμών	IV
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	
<hr style="width: 10%; margin-left: 0;"/>	
- ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
- Σκοπός της μελέτης	4
- Καθορισμός όρων μελέτης	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
<hr style="width: 10%; margin-left: 0;"/>	
- ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	
- Ενότητα πρώτη: Ανάπτυξη του παιδιού	13
<hr style="width: 10%; margin-left: 0;"/>	
- Εισαγωγή	13
- Βιολογική Ανάπτυξη	15
- Γνωστική Ανάπτυξη [Νοητική Ανάπτυξη]	18
- Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη [Συναίσθηματική	
Ανάπτυξη]	21
- Ηθικότητα	24
- Ενότητα δεύτερη: Σχέσεις γονέων - παιδιών	27
<hr style="width: 10%; margin-left: 0;"/>	
- Εισαγωγή	27
- Οικογένεια - Ιστορική αναδρομή	27
- Ρόλοι γονιών	31
- Οι ανάγκες του παιδιού	42
- Η σειρά γέννησης των παιδιών	45

- Η ανάπτυξη της σχέσης γονιών - παιδιών και η συμμε- μετχή των γονιών στην ανατροφή των παιδιών τους	47
- Τα λάθη των γονιών στην ανατροφή των παιδιών τους ...	53
- Ο ελεύθερος χρόνος	55
α. Το παιχνίδι	55
β. Η ψυχαγωγία	58
- <u>Ενότητα τρίτη: Σχολείο και παιδί</u>	59
- Εισαγωγή	59
- Το σχολείο ως φορέας κοινωνικοποίησης	60
- Ο μαθητής του Δημοτικού	61
- Η έννοια των κινήτρων και η προσφορά τους στη γνώση	62
- Το παιδί και οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους αποδίδει περισσότερο στο σχολείο	64
- Διαδικασία προσαρμογής	67
- Τρόποι επικοινωνίας του παιδιού με πρόσωπα και πράγματα	68
- <u>Ενότητα τέταρτη: Θεωρίες μάθησης</u>	71
- Εισαγωγή	71
- Ψυχολογικές θεωρίες της μάθησης	71
- 1. Η θεωρία του Ι. Pavlov για τη μάθηση	71
- 2. Η θεωρία του J. B. Watson	72
- 3. Η θεωρία του T. L. Thorndike	73
- 4. Η θεωρία του B. F. Skinner	73

- 5. Η θεωρία του A. Bandura για την κοινωνική μάθηση [Social learning]	75
- Η μορφολογική ψυχολογία και η μάθηση	75
- Η μάθηση και τα επιμέρους στοιχεία της	77
- Τρόποι κατάκτησης της μάθησης	79
- Η αμοιβή και τα είδη της	81
- Η τιμωρία στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού	83
- Η εξάλειψη της συμπεριφοράς	84
- Η μάθηση κατακτιέται σταδιακά	85
- Μίμηση και μάθηση	86
- Πως μαθαίνει κανείς να παρατηρεί	87
- Οικογένεια: ένας χώρος αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων στον τομέα της συμπεριφοράς	87
- Ατομική και ομαδική μάθηση	88
- Η μάθηση	89
- Η θεωρία της παιδαγωγικής για τη σχολική μάθηση ..	92
- Ενότητα πέμπτη: Το εκπαιδευτικό σύστημα σήμερα ...	94
- Εισαγωγή	94
- Το άτομο εκπαιδεύεται - κοινωνικοποιείται	95
- Κοινωνιολογία και εκπαίδευση	97
- Το Δημοτικό Σχολείο και η μορφή του	98
- Ενότητα έκτη: Ο ρόλος του δασκάλου	102
- Εισαγωγή	102
- Διδακτικές μέθοδοι	103

- Η προγραμματισμένη διδασκαλία και οι αρχές της	105
- Οι διδακτικοί σκοποί και η ταξινόμησή τους	106
- Μορφές συμπεριφοράς του δασκάλου στην τάξη	112
- Συγκεκριμένο έργο και αρετές του δασκάλου	115
- Καταστάσεις στις οποίες βρίσκεται το παιδί και η επέμβαση του δασκάλου	118
- <u>Ενότητα έβδομη: Είναι απαραίτητες οι σχολικές εργασίες στο σπίτι;</u>	120
- Ποια μορφή πρέπει να έχουν οι σχολικές εργασίες για το σπίτι;	123
- Ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την τέλεση των σχολικών εργασιών στο σπίτι;	125

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	131
- Είδος έρευνας	132
- Κατάρτιση σχεδίου έρευνας	133
- 1. Ερευνώμενος πληθυσμός	133
- 2. Δείγμα	133
- 3. Ερωτηματολόγιο	134
- 4. Κατάρτιση πλαισίου	136
- 5. Ανάλυση στοιχείων	136

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

- ΑΠΑΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	138
----------------------------------	-----

	Σελίδα
- Ερωτηματολόγιο Α	139
- Ερωτηματολόγιο Β	148
- Ερωτηματολόγιο Γ	155
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ V <hr/>	
- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	162
- Συμπεράσματα της μελέτης	162
- Εισηγήσεις	167
 - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α : ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	
- Ερωτηματολόγιο Α	173
- Ερωτηματολόγιο Β	179
- Ερωτηματολόγιο Γ	184
- Προέρευνα	187
 - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	
- 1. Απόσπασμα από το Νόμο υπ' αριθμ. 1566/30-9-85..	190
- 2. Απόσπασμα από την εισαγωγή διδακτικού βιβλίου..	195
 - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ : ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕ-	
ΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	196
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	202

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγχρονη βιβλιογραφία σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού είναι ανεξάντλητη. Υπάρχουν πολλά βιβλία από τα οποία οι γονείς μπορούν να ενημερωθούν σχετικά με τις ανάγκες και την διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Κάνοντας κανείς μια αναδρομή στις απόψεις των παιδαγωγών και ψυχολόγων σχετικά με το παιδί και τις ανάγκες του, μπορεί να διακρίνει ένα πέρασμα από την επίθεση το οποίο σιγά-σιγά φτάνει στην αγάπη για το παιδί.

Κατά τον 17ο αιώνα όλοι θεωρούσαν το παιδί σαν "φύσει κακό". Τον 18ο αιώνα όμως εμφανίζεται μια επαναστατική άποψη όσον αφορά το παιδί, η οποία βασίζεται στο έργο του J.J. Rousseau "Αιμίλιος ή Περί νέας αγωγής" (1762), ο οποίος βλέπει το παιδί σαν "φύσει καλό" προικισμένο με ηθικά χαρίσματα. Η πορεία και οι απόψεις των ενηλίκων απέναντι στο παιδί συνεχίζεται και ο Locke χαρακτηρίζει το παιδί σαν "tabula rasa", σαν άγραφο χάρτη στον οποίο σημειώνονται όλες οι γνώσεις και εμπειρίες.

Μετά από μια εξελικτική πορεία ο Ντράικωρ (1979) θεωρεί πια πως το παιδί διαθέτει μια ξεχωριστή προσωπικότητα, την οποία πρέπει οι ενήλικες να σέβονται. Το παιδί έχει ανάγκες όχι μόνο υλικές αλλά και συναισθηματικές.

Το θέμα που η μελέτη αυτή πραγματεύεται είναι "Γονείς και

η κατ' οίκον σχολική εργασία του παιδιού". θεωρείται σκόπιμο στο σημείο αυτό να αναφερθούν οι λόγοι που μας ώθησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος. Τα πρώτα ερεθίσματα δόθηκαν μέσα από την εμπειρία μας στα πλαίσια πρακτικής άσκησης [σχολεία] σαν εκπαιδευόμενες κοινωνικοί λειτουργοί. Στην επαφή με τους γονείς κυρίαρχο θέμα συζήτησης ήταν το σχολικό διάβασμα των παιδιών στο σπίτι.

Οι προβληματισμοί σε σχέση με την κατ' οίκον σχολική εργασία του παιδιού και τη συμμετοχή των γονιών σ' αυτή, υπήρξαν η αφετηρία για μια εξερεύνηση στο χώρο της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας και για μια επαφή με ειδικούς που ασχολούνται με το παιδί.

Όσον αφορά την ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα της μελέτης αυτής λίγοι είναι οι μελετητές που έχουν ασχοληθεί μ' αυτό. Επίσης δεν υπάρχουν σχετικές μελέτες από τις οποίες θα μπορούσε να γίνει ανασκόπηση.

Η πορεία που ακολουθήθηκε για την εξερεύνηση του θέματος στη μελέτη αυτή ήταν εξελικτική. θεωρήθηκε αρχικά σκόπιμη μια αναφορά στο παιδί και την ανάπτυξη του κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας [6-12 ετών]. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά στην οικογένεια και στις επιρροές που αυτή ασκεί στο παιδί. Πολλοί είναι οι θεωρητικοί οι οποίοι αναφέρονται στο ρόλο των γονιών και στο πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος αυτός στην ανάπτυξη και διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Ο Βίλχελμ Μπους υποστηρίζει

πως "είναι εύκολο να γίνεις πατέρας, αλλά είναι δύσκολο να είσαι πατέρας " (Ντράικωρς, 1979 β, σελ. 15).

Ακολουθεί μια αναφορά στη σχέση σχολείου-παιδιού, στους τρόπους σύμφωνα με τους οποίους το παιδί μαθαίνει και στο ρόλο του δασκάλου. Καθώς το παιδί έρχεται στο σχολείο εντάσσεται σε μια νέα κοινωνία, της οποίας τα μέλη ασκούν επιδράσεις πάνω του.

Ο χώρος της οικογένειας και ο χώρος του σχολείου είναι οι κυρίαρχοι χώροι διαπαιδαγώγησης του παιδιού. Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθεί το έργο των γονιών και των δασκάλων είναι η ύπαρξη μιας αρμονικής συνεργασίας μεταξύ τους. Βασικός κρίκος σύνδεσης ανάμεσά τους είναι το παιδί και έμμεσα η σύνδεση αυτή εκφράζεται με την κατ' οίκον σχολική εργασία.

Εκείνοι που βοηθούν τα παιδιά στη διεκπεραίωση των κατ' οίκον σχολικών εργασιών είναι οι γονείς. Θεωρητικοί όπως ο Ντράικωρς [1979 β] υποστηρίζουν πως οι γονείς πρέπει να μένουν αμέτοχοι στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι και να τους παρέχουν την ευκαιρία να δημιουργούν και να αυτενεργούν. Η συμμετοχή τους πρέπει να περιορίζεται μόνο στο να εξασφαλίζουν τις κατάλληλες συνθήκες για ένα ήσυχο διάβασμα στο σπίτι και ίσως σε κάποια επίβλεψη και μια μικρή βοήθεια στο διάβασμα αυτό, όταν αυτό τους ζητιέται.

Με την άποψη αυτή συμφωνούν και άλλοι θεωρητικοί όπως ο Ηλιόπουλος, Σοβιετικοί θεωρητικοί και άλλοι, οι οποίοι δέχονται

τη συμμετοχή των γονιών στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι, αλλά κάτω από προϋποθέσεις.

Παλιότερα οι παιδαγωγοί υποστήριζαν την ανάθεση πολλών σχολικών εργασιών στο σπίτι. Νεώτεροι όμως παιδαγωγοί και ψυχολόγοι υποστηρίζουν την αντίθετη ακριβώς άποψη.

Στον Ελληνικό χώρο παρατηρείται μια αντίφαση στο θέμα της κατ' οίκον σχολικής εργασίας. Έως και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 βασική θέση του εκπαιδευτικού συστήματος ήταν να δίνονται σχολικές εργασίες στο σπίτι. Το 1985 με προεδρικά διατάγματα αποφασίζεται η κατάργηση των σχολικών εργασιών στο σπίτι. Μπορούν να δίνονται εργασίες στο σπίτι μόνο όταν θα απασχολούν το παιδί για μικρό χρονικό διάστημα, θα είναι συνέχεια του μαθήματος στο σχολείο και θα έχουν σαν στόχο την εμπέδωση των νέων γνώσεων.

Η γνώμη σχολικών συμβούλων και δασκάλων είναι πως δεν πρέπει να δίνονται εργασίες στο σπίτι, αλλά πρακτικά παρατηρείται το αντίθετο. Οι δάσκαλοι αναθέτουν εργασίες στα παιδιά, οι οποίες απαιτούν αρκετό χρόνο για να διεκπεραιωθούν, στερώντας από τα παιδιά τον ελεύθερο χρόνο τους.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Βασική υπόθεση της μελέτης μας είναι ότι στα σχολεία της χώρας μας δίνονται σχολικές εργασίες για το σπίτι στα παιδιά.

Σκοπός της έρευνάς μας θα είναι η διερεύνηση του αν θα πρέπει να δίνονται σχολικές εργασίες για το σπίτι και ποια θα πρέπει να είναι η συμμετοχή των γονιών στις εργασίες αυτές.

Έχοντας σαν κύριο άξονα τον σκοπό αυτό διατυπώσαμε και τους επιμέρους στόχους της μελέτης οι οποίοι θα ήταν βοηθητικοί για την κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων πλευρών της. Οι στόχοι αυτοί είναι οι εξής:

Π ρ ώ τ ο ν: Η μελέτη της διαδικασίας της μάθησης για να διαπιστωθούν οι τρόποι μέσω των οποίων το παιδί θα οδηγηθεί στην κατάκτησή της.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν: Η όσο το δυνατόν καλύτερη ενημέρωση σχετικά με το ρόλο και το έργο του δασκάλου, ώστε να διαπιστωθούν οι τρόποι με τους οποίους σαν εκπαιδευτικός επηρεάζει το παιδί.

Τ ρ ί τ ο ν: Η συλλογή των απόψεων εμπειρογνημώνων ειδικών με το θέμα για να αποκομίσουμε μια εμπειριστατωμένη άποψη.

Τ έ τ α ρ τ ο ν: Ο καθορισμός των στόχων που οι δάσκαλοι έχουν καθώς αναθέτουν σχολικές εργασίες για το σπίτι και ο καθορισμός της μορφής που πρέπει να έχουν οι εργασίες αυτές, καθώς και οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες δίνονται.

Π έ μ π τ ο ν: Ο καθορισμός των προϋποθέσεων σύμφωνα με τις οποίες οι γονείς θα συμμετέχουν στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

Ε κ τ ο ν: Η διερεύνηση της επίδρασης της κατ' οίκον σχολικής εργασίας στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού, στο παιχνίδι και στην ανάπτυξη των άλλων ενδιαφερόντων του.

Ε β δ ο μ ο ν: Η πρόκληση προβληματισμών από αυτήν την εργασία σε όσους ασχολούνται με την εκπαίδευση [δασκάλους, σχολικούς συμβούλους αλλά και αρμόδιους φορείς].

Ο γ ο ο ν : Η εργασία αυτή να βοηθήσει τους γονείς στο να βρουν τους καλύτερους τρόπους με τους οποίους θα βοηθούν το παιδί στο σχολικό διάβασμα στο σπίτι.

Ε ν α τ ο ν : Να δοθεί το ερέθισμα ώστε η έρευνα αυτή να είναι η βάση μιας νέας περισσότερο εμπειριστατωμένης.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΟΡΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κάποιοι από τους όρους που εκτενώς αναφέρονται σ' αυτήν την μελέτη είναι είτε δυσνόητοι, είτε, ακριβώς επειδή αφορούν συγκεκριμένες καταστάσεις της ζωής του παιδιού ή των γονιών χρησιμοποιούνται σε σχέση μ' αυτούς και γι' αυτό θεωρήθηκε σπιρμη η ανάλυσή τους.

Παιδί: θεωρείται κάθε άνθρωπος μικρής ηλικίας, ο νεαρός και ο έφηβος, ένας άνθρωπος απλός, με παιδική ψυχή. Βιολογικά παιδική ηλικία θεωρείται η περίοδος της ανθρώπινης ζωής από τοκετό ως την εφηβεία. [Τσιούνης].

Με τον όρο κατ' οίκον σχολική εργασία θεωρούμε την εργασία η οποία ανατίθεται από το δάσκαλο στο παιδί και την οποία το παιδί διεκπεραιώνει στο σπίτι.

Κοινωνικοποίηση θεωρείται η διαδικασία μέσω της οποίας ο άνθρωπος εξανθρωπίζεται. Κατά τον Τσαούση [1987] ο άνθρωπος δεν γεννιέται άνθρωπος αλλά κατά την πορεία της ζωής του γίνεται "άνθρωπος".

Ο Πολυχρονόπουλος [1980, σελ. 230] υποστηρίζει ότι η κοινωνικοποίηση : "είναι η γενική διαδικασία μέσω της οποίας μεταδίδ

νται αξίες, προσανατολισμοί, τρόποι συμπεριφοράς, ήθη και έθιμα στο νεαρό άτομο έτσι ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει σαν μέλος μιας ορισμένης κοινωνίας και να κατορθώσει να ενταχθεί σ' αυτή".

Στην Κοινωνική Ψυχολογία η κοινωνικοποίηση ορίζεται σαν μια διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο σχετίζεται με την ομάδα και προσαρμόζεται σ' αυτή, με αποτέλεσμα να αποκτή την κοινωνική συμπεριφορά [social behaviour] την οποία η ομάδα δέχεται.

[Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972 β]

Προσαρμογή θεωρείται η εξισορρόπηση των βιολογικών και ψυχικών αναγκών του ατόμου και της σχέσης του ατόμου και των καταστάσεων που πρέπει να αντιμετωπίσει. [Φράγκος, 1983].

Κατά την Ψυχολογία προσαρμογή είναι "η διαδικασία του οργανισμού ν' ανταποκριθεί και να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις συνθήκες και τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος" [Νασιάκου, 1982, σελ. 109]. Η ίδια συγγραφέας καταλήγοντας θεωρεί σαν προσαρμογή την κατάσταση κατά την οποία το άτομο μπορεί και αντιμετωπίζει τα προβλήματα που του δημιουργούνται, αναπτύσσοντας συγχρόνως μια καλή σχέση με τους γύρω του, με το περιβάλλον του και τέλος καταφέρνει να ικανοποιεί τις ανάγκες του και να είναι εξισορροπημένο.

Αγωγή θεωρείται η επίδραση που κάποιος ασκεί στους γύρω του αλλά και στον εαυτό του. Η αυτοαγωγή σχετίζεται με την προσωπική θέληση και αφορά την προσπάθεια που το άτομο καταβάλλει για την κατάκτηση στόχων [Robert Dottreus κ.ά., 1974].

Αγωγή ακόμη, θεωρείται "η σκόπιμη και προγραμματισμένη
κοινωνική λειτουργία που οδηγεί στη διαμόρφωση της προσωπικό-
τητας του ανθρώπου" [Δ.Π. Διαμαντόπουλος, σελ. 20].

"Ο όρος βούληση χρησιμοποιήθηκε παραδοσιακά για να τονί-
σει την εφετική πλευρά της βιώσεως [εμπειρίας], η οποία εκδη-
λώνεται με επιθυμίες και παρορμήσεις" [Λεξικό Κοινωνικών Επι-
στημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ. 104, α].

Βούληση είναι η ικανότητα του ατόμου να παίρνει αποφάσεις
και να τις εκτελεί [Διαμαντόπουλος].

Κατά τον Παρασκευόπουλο [1985, α] η νόηση αποτελεί τις
ψυχολογικές λειτουργίες μέσα από τις οποίες το άτομο αντιλαμβάνε-
ται πρόσωπα και πράγματα και τον κόσμο που το περιβάλλει.

"Νόηση είναι η ικανότητα του ανθρώπινου μυαλού να επεξεργάζεται
το υλικό που του παρέχουν οι αισθήσεις και να διαμορφώνει τις
έννοιες, τις κρίσεις, τους συλλογισμούς καταλήγοντας στη γνώση
του γύρω κόσμου" [Διαμαντόπουλος, σελ. 264].

Κατά τον Κοσμόπουλο [1980] ανάπτυξη θεωρείται η εμφάνι-
ση στοιχείων που εξ' αρχής έχουν δοθεί στο άτομο, με σκοπό την
αυτοπραγμάτωσή του και πάντα σε σχέση με το περιβάλλον του.

"Ο όρος γνωστική λειτουργία καλύπτει όλες τις ποικίλες ό-
ψεις του "γνωρίζειν", συμπεριλαμβανομένων της αντιλήψεως, κρί-
σεως, συλλογισμού και αναμνήσεως, σκέψεως και φαντασίας" [Λεξι-
κό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ.
122, α].

"Ο όρος νοητική ανάπτυξη αναφέρεται στις μεταβολές που επι-
πισυμβαίνουν στις γνωστικές ικανότητες με την πάροδο της ηλικί-
ας" [Παρασκευόπουλος, 1985, α]

Ο Piaget ορίζει τις λογικές νοητικές πράξεις ως "αναστρέ-
ψιμες και εσωτερικευμένες στη σκέψη δράσεις, οργανωμένες σε συ-
στήματα συνόλου" [Παρασκευόπουλος, 1985, α].

Μνήμη είναι "η συνειδητή επανεμφάνιση μιας λειτουργίας ή
μιας εμπειρίας που είχε εκμαθηθεί ή βιωθεί στο παρελθόν" [Λεξι-
κό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ.
573, β].

Μίμηση είναι "η συνειδητή ή ασυνειδητή προσπάθεια του ατό-
μου να αναπαράγει στη σκέψη του ή στη συμπεριφορά του, το ίδιο
σχήμα σκέψης ή συμπεριφοράς που αντελήφθη σε ένα άτομο" [Λεξι-
κό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ.
569, β].

Κατά την Αναστασία Καλαντζή σαν μάθηση ορίζεται: "η
λέξη αυτή μας φέρνει στο νου κάτι το σχολικό, ένα απόκτημα γνώ-
σεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Εδώ, όμως δεν χρησιμοποιείται
μ' αυτή την στενή σχολική της έννοια. Σημαίνει κάτι πολύ πε-
ρισσότερο, περικλείει δηλαδή όλο το φάσμα της κτήσης νέων συ-
μπεριφορών, γνώσεων και ικανοτήτων με βάση την πείρα".

Κατά τον Παρασκευόπουλο [1984] μάθηση είναι κάθε αλλαγή της
συμπεριφοράς η οποία είναι μόνιμη και επέρχεται καθώς αποκτά-
ται εμπειρία.

Ηθικότητα είναι ένα σύστημα αξιολόγησης κάθε πράξης του ατόμου [Παρασκευόπουλος, 1985, α].

Εκπαίδευση θεωρείται η αγωγή και γενικότερα οι παρεμβάσεις των ενηλίκων ή της κοινωνίας σε άτομα νεώτερα [Αλμπέρτο Αλμπέρτι].

Η εκπαίδευση γενικότερα μπορεί να οριστεί σαν: "ανατροφή, παιδεία, μόρφωση, διαπαιδαγώγηση" [Τσιούνης, σελ. 455].

Εκπαίδευση θεωρείται "η αγωγή των νέων, η πνευματική και ηθική αγωγή, η ανάπτυξη διανοητικών ικανοτήτων και χαρακτήρος, με την παροχή διδασκαλίας δηλαδή στα σχολεία και σε άλλα ιδρύματα πλήρους εκπαίδευσης" [Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ. 222, α].

Κατά τον Π. Κόκκοτα [1983] εκπαίδευση είναι η εξάσκηση του ατόμου μέσα από την οποία αποκτά ικανότητες χρήσιμες στη ζωή.

Παιδεία είναι "η ανατροφή των παιδιών με συστηματική διδασκαλία, η διαπαιδαγώγηση, η μόρφωση, η πνευματική καλλιέργεια, η φώτιση" [Τσιούνης, σελ. 1043].

Συγγένεια είναι "ο κοινωνικός δεσμός που συνδέει τα μέλη οικογενειών που έχουν κοινή καταγωγή ή ενώνονται με κάποιο γάμο" [Τσιούνης, σελ. 1287].

Ο Τσαούσης [1987] συμπληρώνει στον παραπάνω ορισμό ότι οι δεσμοί της συγγένειας δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις αλληλοβοήθειας, διευρύνουν το χώρο όπου το άτομο ανήκει και βοηθούν το άτομο να καλύψει βιοτικές και κοινωνικές ανάγκες.

"Ο όρος γάμος σημαίνει ρύθμιση συζεύξεως την οποία επιδο-

κιμάζει η κοινωνία με ειδική αναφορά στις θεσμοποιημένες σχέ-
σεις των συζύγων [ανδρός και γυναικός]. Σημαίνει επίσης τις
τελετές με τις οποίες εγκαθιδρύονται οι σχέσεις αυτές. [Λε-
ξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, 1972, σελ.
107, α1.

Η οικογένεια είναι μια ομάδα μεγαλύτερη από το ζευγάρι και

μέλη της είναι οι σύζυγοι, τα παιδιά και πολλές φορές κάποια
τρίτα συγγενικά πρόσωπα [Τσαούσης, 1987].

Στο Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO
[σελ. 618] η οικογένεια ορίζεται "σαν μια θεσμοποιημένη βιο-

κοινωνική ομάδα που απαρτίζεται από ενήλικους - από τους ο-
ποιούς δύο τουλάχιστον μη συγγενείς εξ' αίματος και ετερόφυ-
λοι, έχουν συζευχθεί - και τέκνα, κατιόντες των εγγάμων ενη-
λίκων".

Η οικογένεια ακόμη θεωρείται σαν "μια ομάδα ανθρώπων που συν-

δέονται με δεσμούς αίματος και συνήθως κατοικούν κάτω από την
ίδια στέγη" [Τεγόπουλος - Φουτράκης, 1990, σελ. 528].

Ο Ρόναλντ Λαιγκ [1975, σελ. 17] ορίζει την οικογένεια σαν "δί-

κτυα ατόμων που ζουν μαζί για ορισμένο χρονικό διάστημα, που
συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς γάμου και συγγένειας..."

Η οικογένεια σαν σύστημα είναι εσωτερικευμένη... Αν νομίζω ότι
οι άλλοι είναι μαζί μου και συγχρόνως ότι οι άλλοι δεν βρίσκο-
νται μαζί μου τότε έχω εμπλακεί σε μια πράξη σύνθεσης που κατα-

λήγει στο εμείς και στο αυτοί. Η οικογένεια είναι ένα κοινό εμείς σε αντίθεση με αυτούς που βρίσκονται έξω από την οικογένεια. Υπάρχουν, όμως, επίσης και υπό - ομάδες μέσα στην οικογένεια, εμείς, εγώ, εσύ, αυτοί...".

Κατά τον Ερικσον (1975, σελ. 221) "το παιχνίδι είναι μια λειτουργία του εγώ, μια προσπάθεια να συγχρονιστούν οι σωματικές και κοινωνικές λειτουργίες με τον εαυτό".

Κατά τον Παπαγεωργίου (1985, σελ.144) "Παίζω σημαίνει ασκούμε στο επίπεδο της φαντασίας, για μελλοντικές συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Εισαγωγή

Η περίοδος της ανάπτυξης του παιδιού που χαρακτηρίζεται ως σχολική ηλικία εκτείνεται από το έκτο έτος έως το δωδέκατο. Στην ηλικία αυτή συμβαίνουν πολλές μεταβολές στο παιδί που οφείλονται κυρίως στις επιδράσεις από το σχολείο, το νέο περιβάλλον του οποίου μέλος καλείται το παιδί να γίνει.

"Από άποψη αναπτυξιακή, η σχολική ηλικία χαρακτηρίζεται ως περίοδος βιοσωματικής σταθερότητας και υγείας, περίοδος της γνώσης και της λογικής, της ομάδας των συνομηλίκων, της δράσης και της φιλοπονίας" [Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 11, α]

Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα τα γενικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξης του παιδιού ανά τομέα κατά την περίοδο της σχολικής ηλικίας μπορούν περιληπτικά να αναφερθούν ως εξής:

Από την πλευρά της σωματικής εξέλιξης επιβραδύνεται η ανάπτυξη σε ύψος και βάρος και αναπτύσσεται η κινητικότητα του.

Στον νοητικό τομέα περνά από τη φάση του εγωκεντρισμού στην αποκέντρωση της αντίληψης και στην κατάκτηση των γνωστικών λογικών σχημάτων.

Η σκέψη του ακόμη παρουσιάζει λειτουργικές αδυναμίες και παραμένει δέσμια του συγκεκριμένου χωρίς τη δυνατότητα να χειριστεί αφηρημένες έννοιες.

Στον τομέα της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές. Χαλαρώνουν οι δεσμοί με τους γονείς

και εδραιώνονται σχέσεις με συνομηλίκους με τους οποίους το παιδί δημιουργεί ομάδες και κυρίως ομάδες ομόφυλες.

Στον τομέα της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης το παιδί διέρχεται το στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας, δηλαδή στρέφεται προς τα πρόσωπα και πράγματα του κόσμου γύρω του και αποκτά γνώσεις και δεξιότητες. Βρίσκεται γενικά σε μια περίοδο εσωτερικής γαλήνης.

Στον τομέα, τέλος, της ηθικότητας το παιδί βρίσκεται στο στάδιο της ηθικής σχετικότητας, όπου δίνεται έμφαση στα κίνητρα και στην πρόθεση κάποιας πράξης και όχι στα αποτελέσματά της.

Γενικά, κατά τον Ηλιόπουλο [1980], η είσοδος στο σχολείο αποτελεί ορόσημο στη ζωή του παιδιού. Απομακρύνεται από το χώρο της οικογένειας, χαλαρώνουν οι δεσμοί με τους γονείς και δημιουργούνται νέοι δεσμοί με άλλα πρόσωπα καινούρια [π.χ. συμμαθητές, δάσκαλοι] με τα οποία το παιδί συναναστρέφεται. Καλείται έτσι να προσαρμοστεί σε μια νέα κατάσταση, ένα νέο περιβάλλον -το σχολικό- πολύ πιο διαφορετικό από το έως τώρα γνωστό του. Γι' αυτό απαραίτητη είναι αρχικά μια όσο το δυνατόν καλύτερη προετοιμασία από το σπίτι και έπειτα μια συνεργασία με το δάσκαλο για να επιτύχει το παιδί μια ομαλή προσγείωση στο σχολικό χώρο.

Ακολουθεί στη συνέχεια μια αναφορά στους διάφορους τομείς ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού κατά την περίοδο της σχολικής ηλικίας, για να γίνει μια προσέγγιση και γνωριμία των χαρακτηριστικών της ηλικίας αυτής.

Βιοσωματική Ανάπτυξη

Η βιοσωματική ανάπτυξη κατά τη σχολική ηλικία είναι κυρίως ποιοτική και όχι ποσοτική. Δεν παρατηρείται μεγάλη αύξηση στις διαστάσεις του σώματος αλλά κυρίως σταθεροποίηση των μεταβολών του που συντελέστηκαν στην νηπιακή ηλικία.

Ο Τσέλλερ [Χάιντς, 1980] ανέφερε επίσης κάποιες μεταβολές του σώματος του εξάχρονου παιδιού, τις οποίες χαρακτήρισε σαν "πρώτη αλλαγή της μορφής". Συγκεκριμένα ο Χάιντς [1980] αναφέρει ότι ενώ το παιδί κατά την νηπιακή ηλικία ήταν κοντόχοντρο και στρογγυλό, τώρα ψηλώνει και λεπταίνει. Αυτό συμβαίνει γιατί μακραίνουν και δυναμώνουν τα άκρα ενώ το κεφάλι και ο κορμός χάνουν την βαρύτητά τους.

Οι αλλαγές αυτές δεν συντελούνται ταυτόχρονα σε όλα τα παιδιά, συνήθως στα κορίτσια παρατηρούνται νωρίτερα απ'ότι στα αγόρια. Άλλοτε μένει ο κορμός σταθερός και μεγαλώνουν τα άκρα και άλλοτε συμβαίνει το αντίθετο. Παρατηρείται δηλαδή μια δυσαρμονία στο σώμα του μικρού παιδιού η οποία όμως αργότερα αντικαθίσταται από την αρμονική μορφή του μεγάλου παιδιού. Οι αλλαγές στην σωματική ανάπτυξη του παιδιού κατά την περίοδο αυτή συμπληρώνονται και με την εμφάνιση νέων δοντιών [τραπεζίτες, κοφτήρες].

Ο Παρασκευόπουλος [1985 α] αναφέρει ότι κατά μέσο όρο το ύψος του παιδιού της σχολικής ηλικίας κυμαίνεται από 120-

150 εκατοστά και το μέσο βάρος από 23-30 κιλά. Παρατηρούνται επίσης σημαντικές ατομικές διαφορές μεταξύ των παιδιών ως προς τη σωματική τους ανάπτυξη που οφείλονται κυρίως σε γενετικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

Οι αλλαγές στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού που ξεκινούν κατά το έκτο έτος σταθεροποιούνται στη διάρκεια της σχολικής ηλικίας μέχρι να ακολουθήσει το βίαιο ξέσπασμα της ήβης.

Στον ψυχοκινητικό τομέα η ανάπτυξη συνεχίζεται και ακολουθεί τρεις κατευθύνσεις:

- α. Από αντανακλαστική γίνεται σκόπιμη και ελεγχόμενη,
- β. Από μαζική και γενικευμένη γίνεται μερική και εξειδικευμένη,
- γ. Από αμφίπλευρη γίνεται ετερόπλευρη.

Οι κινήσεις του παιδιού αποκτούν χάρη και επιδεξιότητα, πράγμα που το βοηθά στη σχολική εργασία [γραφή, κατασκευές, εκμάθηση μουσικού οργάνου] αλλά και στην ένταξή του, μέσω ομαδικών παιχνιδιών, στην ομάδα των συνομηλίκων. Οι κύριες ψυχοκινητικές ικανότητες που το παιδί παρουσιάζει είναι η ακρίβεια, η ετοιμότητα, η ευκαμψία, η ισχύς και η ταχύτητα στις αντιδράσεις του. Οι προϋποθέσεις για την παρουσίαση αυτών των ικανοτήτων είναι:

- α. Περιβαλλοντικές [κατάλληλοι χώροι άθλησης, όργανα γυμναστικής] και
- β. Ψυχολογικές [ενθάρρυνση για ελεύθερη χρησιμοποίηση του σώματος, μειωμένο άγχος για ατυχήματα].

Ο Βίννικοτ [1976] υποστηρίζει ότι στο παιδί υπάρχει η "αχαλίνωτη ανάγκη" για κίνηση, στηρίζοντας την άποψη αυτή στο ότι συνεχώς το παιδί ασχολείται με κάτι και ενδιάμεσα σε οποιοδήποτε συγκεκριμένο έργο του (π.χ. διάβασμα) παρεμβάλλονται άσκοπες κινήσεις.

Ο Παρασκευόπουλος [1985 α] τονίζει ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στην ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού και στη νευρολογική του ωρίμανση.

Οι μαθησιακές δυσκολίες συνοδεύονται από ανεπάρκειες στον ψυχοκινητικό τομέα, οι οποίες μπορούν να διαγνωστούν με κλίμακες ή tests -όπως η κλίμακα της οπτικοκινητικής αντίληψης του Kerhart.

Στο θέμα της υγείας του παιδιού κατά τη σχολική ηλικία υπάρχει αισθητή μείωση των ασθενειών. Κυρίως παρατηρούνται ασθένειες στο αναπνευστικό σύστημα, λοιμώδεις ασθένειες, οστεομυϊκές ανωμαλίες, προβλήματα στην όραση και τερηδονισμένα δόντια. Οι βιολογικές επιπτώσεις των ασθενειών αυτών δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές, σε αντίθεση με τις ψυχολογικές που είναι πολύ σοβαρές (το παιδί χάνει μαθήματα από το σχολείο κ.λ.π.). Καλύτερη πρόληψη θεωρείται ο εμβολιασμός, η τακτική ιατρική εξέταση και η αυτοπροστασία.

Τέλος, σημαντικό πρόβλημα είναι τα παιδικά ατυχήματα, που είναι συνήθως σοβαρά. Εδώ χρειάζεται αυτοπροστασία, εκμάθηση της δικής κυκλοφορίας και κολύμβησης.

Γνωστική Ανάπτυξη [Νοητική Ανάπτυξη]

Στοιχεία για τον τομέα της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού κατά την περίοδο της σχολικής ηλικίας αντλούνται από τρεις μεγάλες ομάδες ψυχολόγων:

- α. Τους γενετικούς, που καθορίζουν το είδος της νοημοσύνης, τη στρατηγική που ακολουθεί το άτομο για να επιλύσει τα γνωστικά του προβλήματα [ποσοτική πλευρά της νοητικής ανάπτυξης].
- β. Τους ψυχομετρητές, που ενδιαφέρονται για το τι μπορεί να γνωρίσει το παιδί [ποσοτική πλευρά της νοητικής ανάπτυξης].
- γ. Τους συμπεριφοριστές, που υποστηρίζουν ότι οι μεταβολές στη νοητική ικανότητα είναι αποτέλεσμα μάθησης και όχι ωρίμανσης και προσπαθούν να καθορίσουν τους νόμους της μάθησης αυτής.

Κύριος εκπρόσωπος των γενετικών είναι ο Ελβετός Jean Piaget ο οποίος υποστηρίζει πως το παιδί της σχολικής ηλικίας χρησιμοποιεί λογικές νοητικές πράξεις, δηλαδή οι απεικονήσεις των πραγμάτων αποκτούν καθαρότητα και σταθερό εννοιολογικό περιεχόμενο και βασίζονται σε συγκεκριμένες παραστάσεις [Παρασκευόπουλος, 1985, α].

Το παιδί τώρα λύνει τα προβλήματα:

- α. Της ταξινόμησης: ενώ στο τρίτο τέταρτο έτος ομαδοποιούσε τις αντιληπτικές του εμπειρίες και στο πέμπτο και έκτο έτος σχημάτιζε λογικές τάξεις χωρίς συνέπεια, από το έβδομο έτος σχηματίζει ιεραρχικά σχήματα. Η ικανότητα για ταξινόμηση αντανακλάται κυρίως στις διάφορες συλλογές που κάνουν τα παιδιά στη σχολική ηλικία π.χ. συλλογή γραμματοσήμων.

β. Της σειροθέτησης: το παιδί τοποθετεί σε λογική σειρά σύμφωνα με τη σχέση της ισότητας ή της ανισότητάς τους [από το μικρότερο στο μεγαλύτερο].

γ. Της γνωστικής διατήρησης: είναι η ικανότητα του παιδιού να σταθεροποιεί στη σκέψη του μια μόνιμη πνευματική εικόνα με την οποία γίνεται δυνατή η αναγνώριση του αντικειμένου ανεξάρτητα από τις αλλοιώσεις που ίσως έχει υποστεί. Καταννοεί την έννοια της αντιστάθμισης, εστιάζει την προσοχή του και στις δυο διαστάσεις συγχρόνως. Βέβαια η κατάκτηση της έννοιας της γνωστικής αμεταβλησίας γίνεται σταδιακά - στο έβδομο και όγδοο έτος κατακτάται η διατήρηση της ποσότητας, στο ένατο η διατήρηση του βάρους και στο ενδέκατο η διατήρηση του όγκου.

Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται οριζόντια κλιμάκωση.

δ. Της αριθμησης: συνδέεται με τις τρεις προηγούμενες λειτουργίες και κατακτά την έννοια των απολύτων και τακτικών αριθμητικών, τη σύγκριση μεγαλύτερου - μικρότερου κ.λ.π.

Οι ψυχομετρικές χρησιμοποιούν κλίμακες νοημοσύνης που προβλέπουν κυρίως τη σχολική επίδοση. Παρέχουν πληροφορίες για τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού χωρίς όμως να δίνουν λύσεις για τυχόν προβλήματα που ανακαλύπτουν. Για να καλυφθεί αυτό το κενό έχει κατασκευαστεί το ΙΤΡΑ, μια διαγνωστική κλίμακα που περιγράφει τις γνωστικές ικανότητες του παιδιού και ταυτόχρονα υποδεικνύει διδακτικά - θεραπευτικά προγράμματα και θεραπείες των μαθησιακών δυσκολιών που μπορεί το παιδί να παρουσιάζει.

Ο Βίννικοτ [1976], όσον αφορά τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, αναφέρει ότι το παιδί κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας έχει στραφεί προς τα έξω και προσπαθεί να κατακτήσει πνευματικά τον κόσμο με τις αισθήσεις του. Δεν παρατηρεί τον κόσμο υποκειμενικά [μέσα από τις φαντασιώσεις και ψευδαισθήσεις] αλλά αντικειμενικά με την νόηση κατανοεί τις ιδιότητες και τα γνωρίσματα των πραγμάτων. Κατακτά πια την ρεαλιστική εικόνα του κόσμου μιας και έχει αυξημένη δυνατότητα παρατήρησης αλλά και περιέργεια. Την ίδια άποψη έχει και ο Ηλιόπουλος [1980].

Στον τομέα της γνωστικής ανάπτυξης συμπεριλαμβάνεται και η γλωσσική ανάπτυξη. Παρατηρείται σημαντική βελτίωση του λεξιλογίου του παιδιού και εμπλουτισμός του με νέες λέξεις.

Κατά τον Βίννικοτ [1976] γύρω στο 7ο έτος το λεξιλόγιο του παιδιού αποτελείται από 4000 λέξεις περίπου.

Κατά τον Παρασκευόπουλο [1985, α] το παιδί συντάσσει σωστές προτάσεις και κατακτά την ανάγνωση και τη γραφή. Ο επικοινωνιακός του λόγος είναι πολύ καλός και χρησιμοποιεί με τους συνομηλίκους του κωδικοποιημένη γλώσσα.

Περίπου το 7% των παιδιών παρουσιάζει διαταραχές του λόγου που οφείλονται σε οργανικά αίτια [βλάβες των αισθητηρίων οργάνων, εγκεφαλικά τραύματα κ.λ.π.] και σε ψυχολογικά [πιεσμένη δεξιοχειρία, ένταση στη σχέση γονιών - παιδιού ή δασκαλου - παιδιού κ.λ.π.].

Με την ικανότητα της εσωτερικής επανάληψης και της οργάνωσης του μνημονικού υλικού, το παιδί αποκτά τη δημιουργική σκέψη αναπτύσσει ενδιαφέροντα για τον κόσμο του και για τις τέχνες, λύνει τα προβλήματά του με λογικές διαδικασίες, εκφράζεται όμορφα και με ευκολία, αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα που το περιβάλλει, βάζει σκοπούς και τους πραγματοποιεί μόνο του, παρουσιάζει αυτοκυριαρχία και αυτοέλεγχο.

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ [ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ]

Κατά τον Ηλιόπουλο [1980] το παιδί της σχολικής ηλικίας αρχίζει να ωριμάζει στον συναισθηματικό τομέα. Εκδηλώνει πιο ήρεμα τις συγκινήσεις του και καταφεύγει στα λόγια προσπαθώντας να δείξει την οργή του. Το παιδί ξεπερνά σιγά - σιγά κάποιες από τις αδικαιολόγητες φοβίες της νηπιακής ηλικίας και οι φόβοι του είναι μεν αφηρημένοι έχουν όμως λογική υπόσταση. Επίσης δε ζηλεύει πια τόσο πολύ. Αγαπά τους φίλους του, το σχολείο, όσους το περιτριγυρίζουν και θέλει να αγαπιέται.

Ο Παρασκευόπουλος [1985,α] αναφέρει ότι το παιδί της σχολικής ηλικίας δρα σαν μαθητής και συμμαθητής, αναλαμβάνει δηλαδή μια διττή ιδιότητα. Έτσι πρέπει ως μαθητής να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του μέσα στο χώρο του σχολείου, όπου θα κατακτήσει γνώσεις και θα απολαύσει τη χαρά της επιτυχίας ή θα δυσκολευτεί και θα δυσανεστηθεί από την αποτυχία.

Εαν συμβαθητής θα αντιμετωπίσει διαφορές και διαφωνίες με τους συνομηλίκους του, θα δημιουργήσει φιλίες και σχέσεις.

Δυο βασικά στοιχεία κυριαρχούν στην ψυχοδυναμική του παιδιού της σχολικής ηλικίας.

- α. Η επιθυμία για δημιουργία ομάδων και η ένταξή του σ' αυτές.
- β. Η τάση για παραγωγικότητα.

Τα κύρια αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδικών ομάδων είναι:

- α. Είναι ρευστές και χαλαρές ως προς την οργάνωση και παρατηρείται αυξομείωση του αριθμού των μελών τους και κύρια ασχολία τους είναι η μίμηση και τα ομαδικά παιχνίδια.
- β. Είναι κυρίως ομόφυλες. Έχει προαναφερθεί ότι το παιδί βρίσκεται στο στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας σύμφωνα με τον Freud.
- γ. Παρατηρείται συμμόρφωση του παιδιού προς τους κανόνες συμπεριφοράς της ομάδας και τα μέλη της ομάδας υιοθετούν και χρησιμοποιούν κάποια κωδικοποιημένη γλώσσα.

Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη δημοτικότητα και την κοινωνική αποδοχή. Υπάρχουν παιδιά περισσότερο ή λιγότερο δημοφιλή ανάλογα με τα χαρακτηριστικά στα οποία ξεχωρίζουν.

Η παιδική φιλία είναι η στενή συναισθηματική σχέση που νιώθει το ένα παιδί για τα άλλα. Αρχικά οι φιλίες αυτές είναι μεταβαλλόμενες και περιορισμένης διάρκειας αλλά με την πάροδο του χρόνου γίνονται σταθερές και μεγάλης διάρκειας.

Η επιλογή των φίλων γίνεται από το παιδί με βάση το να ικανοποιεί τις ανάγκες και των δυο μελών.

Το κυρίαρχο ψυχοκοινωνικό στοιχείο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού σχολικής ηλικίας είναι η τάση για φιλοπονία και παραγωγικότητα. Κατά τον Erikson το παιδί βρίσκεται στο στάδιο της παραγωγικότητας και στο σχολικό χώρο, ο οποίος είναι ο κατεξοχήν χώρος για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων του, παράγει εργασία χρησιμοποιώντας τις γνώσεις που έχει λάβει. Με την ενθάρρυνση των γονιών και τη σωστή αντιμετώπιση από το δάσκαλο, το παιδί θα λειτουργήσει ως σωστός μαθητής, με δυνατή προσωπικότητα και αυτοπεποίθηση, θα αναπτύξει σωστά τις ικανότητές του και έτσι θα νιώθει ευχαριστημένο και σίγουρο για τον εαυτό του και τις δυνάμεις του.

Εάν όμως το οικογενειακό περιβάλλον και ο δάσκαλος αποβαρύνουν το παιδί ή εάν η στενή προσκόλληση του παιδιού στο σπίτι του δημιουργεί το άγχος του αποχωρισμού, τότε υπάρχει περίπτωση να δημιουργηθεί στο παιδί το σύνδρομο της σχολικής φοβίας, που κυρίως εκδηλώνεται με την άρνηση του παιδιού να πάει στο σχολείο ή με την ενάντιωσή του προς το δάσκαλο. Σ' αυτό συντελεί πολλές φορές και η διαφορά στον τρόπο μεταχείρισης του παιδιού από το γονιό του σε σχέση με τη μεταχείρισή του από το δάσκαλο μιας και ο γονιός φέρεται κυρίως υποκειμενικά λειτουργώντας με βάση το συναίσθημα, ενώ ο δάσκαλος συμπεριφέρεται με αντικειμενικότητα σε όλους τους μαθητές του.

Ο Χάιντς [1980] συμπληρώνοντας τα όσα έχουν αναφερθεί

υποστηρίζει ότι οι αλλαγές που συντελούνται σε όλους τους τομείς της ανάπτυξης του παιδιού κατά τη σχολική ηλικία είναι δυνατόν να προκαλέσουν κάποιες διαταραχές, ιδιαίτερα όταν συνδέονται με βλαβερές επιρροές από το περιβάλλον του. Υπάρχουν παιδιά που εντάσσονται ομαλά στο σχολικό περιβάλλον αλλά και κάποια άλλα που δεν κατορθώνουν να φτάσουν στο στάδιο της σχολικής ωριμότητας και δυσκολεύονται να προσαρμοστούν.

Σύμφωνα με τον Χ. Χέτσερ "Σχολική ωριμότητα είναι η ικανότητα του παιδιού να ιδιοποιείται με τη σχεδιασμένη εργασία παραδοσιακά πολιτιστικά στοιχεία σε μια κοινότητα συνομηλίκων του" (Χάιντς, 1980, σελ. 195).

Συνεχίζοντας ο Χάιντς αναφέρει κάποιες προϋποθέσεις απαραίτητες για την κατάκτηση της σχολικής ωριμότητας, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν στις εξής:

- α. Προθυμία για ανάληψη καθηκόντων.
- β. Διάκριση εργασίας και παιχνιδιού.
- γ. Θέληση για εργασία.
- δ. Ένταξη στη σχολική τάξη σαν κοινότητα.
- ε. Αποφασιστικός τρόπος εργασίας.
- στ. Ανεξαρτησία από τις φροντίδες της οικογένειας.

Ηθικότητα

Στον Παρασκευόπουλο [1985, α] αναφέρεται πως ως ηθικότητα ορίζεται "ένα σύστημα αξιολόγησης των πράξεων του ανθρώπου"

Στον ορισμό διακρίνονται τρία κυρίως σημεία:

- α. Η γνωστική πλευρά της ηθικότητας με εκπροσώπους τον Piaget και τον Kohlberg, στην οποία υποστηρίζεται πως στην ηθικότητα υπάρχει ένα σύνολο κανόνων, σύμφωνα με τους οποίους κρίνουμε το τι είναι ηθικό και ανήθικο.
- β. Η συναισθηματική πλευρά της ηθικότητας, κατά την οποία το άτομο έχει εσωτερικό έλεγχο ανάλογα με την πράξη που διαπράττει.
- γ. Η πραξιακή πλευρά της ηθικότητας που υποστηρίζει πως το άτομο πρέπει να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τους ηθικούς κανόνες που έχει υιοθετήσει.

Κατά τον Piaget το παιδί της σχολικής ηλικίας ενδιαφέρεται και εστιάζει κυρίως στο ποσό της ζημιάς που διαπράττει και όχι στην πρόθεσή του για την πράξη του και πιστεύει τις τιμωρίες ως το μόνο τρόπο πειθαρχίας. Μεγαλώνοντας [δηλαδή στην ηλικία των εννέα με δέκα ετών] αντιλαμβάνεται τις προθέσεις των πράξεων και δεν θεωρεί απαραίτητη την ποινή αλλά πιστεύει και την ύπαρξη της μεταμέλειας και της εξιλέωσης.

Κατά τον Kohlberg το παιδί της σχολικής ηλικίας βρίσκεται στο στάδιο της συμβατικής ηθικής, δηλαδή κάνει ηθικές κρίσεις βασισμένο στη συνέπεια της πράξης και έχει πρότυπο τους μεγαλύτερους, πράττει σύμφωνα με τις προσδοκίες των άλλων και κάνει ό,τι επιδοκιμάζει το σύνολο.

Η συμβατική ηθική χωρίζεται:

- α. Στο στάδιο της "ηθικής του καλού παιδιού", όπου το παιδί ενδιαφέρεται να πράττει ό,τι επιδοκιμάζει το στενό περιβάλλον του.

β. Στο στάδιο της "έννομης τάξης", όπου επιδιώκει να γίνονται αποδεκτές οι πράξεις του από την ευρύτερη κοινωνία ή το κράτος.

Κατά τον Freud το παιδί ξεπερνά το οιδιπόδειο σύμπλεγμα με τη διαδικασία της ταύτισης προς το γονέα του ίδιου με αυτό φύλου, ικανοποιώντας έμμεσα τις αιμομικτικές του διαθέσεις. Έτσι επιδιώκει να πράττει ότι αρέσει στο γονιό του, από φόβο μήπως χάσει την αγάπη του.

Οι μορφές πειθάρχησης του παιδιού που κυρίως χρησιμοποιούν οι γονείς είναι:

- α. Η σωματική βία.
- β. Η ψυχολογική βία (απειλές του τύπου "δε σ' αγαπάω") και
- γ. Η λογική ανάλυση και η επισήμανση των συνεπειών των πράξεων του.

Προτιμότερη από τις τρεις αυτές μορφές είναι η τρίτη γιατί έτσι επιτυγχάνει να αποκτήσει εσωτερικό έλεγχο με μόνιμα αποτελέσματα, ενώ οι δυο πρώτες δημιουργούν σύγχυση στο παιδί και έχουν πρόσκαιρα αποτελέσματα. Η άμεση τιμωρία θεωρείται προτιμότερη από την ετεροχρονισμένη, γιατί το παιδί ξέροντας πως θα τιμωρηθεί αμέσως, αποφεύγει να διαπράξει την ανεπιθύμητη ενέργεια.

Για να αποκτήσει το παιδί ώριμη ηθικότητα οι γονείς πρέπει:

- α. Να είναι στοργικοί και να δημιουργούν ζεστή σχέση με το παιδί.
- β. Να αναλύουν στο παιδί τις επιπτώσεις των πράξεών του και
- γ. Να εφαρμόζουν στην πράξη τις αρχές που υποστηρίζουν, δηλαδή να υπάρχει συνέχεια στη συμπεριφορά τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ-ΠΑΙΔΙΩΝ

Εισαγωγή

Η οικογένεια είναι ένας παγκόσμιος θεσμός, ο οποίος ασκεί τις επιρροές του στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, αλλά και προσαρμόζεται σύμφωνα με τα όσα αυτό προστάζει.

Ο ρόλος της οικογένειας είναι πολύπλευρος και περιλαμβάνει κυρίως την προσφορά των αναγκαίων αγαθών στα μέλη της, τα οποία αγαθά μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: είναι η επαφή με το κοινωνικό περιβάλλον, η βοήθεια προς όλα τα μέλη όποτε αυτά βρίσκονται σε δυσκολία και για την ανάπτυξη της προσωπικής τους ταυτότητας. Ακόμη μέσα στο χώρο της οικογένειας τα μέλη οδηγούνται στην ανάπτυξη της προσωπικής τους ταυτότητας, στην καλλιέργεια της μάθησης, στην ενίσχυση της ατομικής δημιουργικότητας και πρωτοβουλίας κ.α.

Μέσα στο χώρο της οικογένειας η αλληλεπίδραση γονιών και παιδιών είναι συνεχής. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει μια προσπάθεια να αναλυθούν η σχέση του γονιού με το παιδί, οι ανάγκες του παιδιού και η γενικότερη προσαρμογή του παιδιού στο κοινωνικό περιβάλλον.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η οικογένεια σαν θεσμός και σαν σύνολο μέσα στην κοινωνία μελετήθηκε και απασχόλησε πολλούς θεωρητικούς.

Κατά τον Τσαούση [1987] η οικογένεια και η συγγένεια αποτελούν τους σημαντικότερους κοινωνικούς θεσμούς. Η ύπαρξη

της οικογένειας έχει την αφετηρία της στην ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων, τα οποία σαν κύριο στόχο έχουν την επιθυμία για τεκνοποίηση.

Σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες του κόσμου η ένωση των δύο προσώπων αποτελεί ένα γνωστό θεσμό το "γάμο", ο οποίος ανάλογα με τη θρησκεία ή τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία κάθε κοινωνίας μπορεί να έχει διαφορετικές μορφές ή ονόματα.

Η οικογένεια μέσα από το πέρασμα των χρόνων άλλαξε μορφές που κυρίως σχετίζονταν με τις σχέσεις των δύο συζύγων και την κυριαρχία του ενός από τους δύο μέσα στο χώρο του σπιτιού.

Οι μορφές που μπορεί μια οικογένεια να πάρει είναι κυρίως δύο, οι εξής:

- α. Μονογαμική, που είναι η οικογένεια που έχει ως πυρήνα ένα ζεύγος συζύγων. Κυριότερη μορφή της είναι η σύζυγική οικογένεια, η οποία αποτελείται από τους συζύγους και τα ανήλικα παιδιά τους και μια άλλη μορφή της είναι η εκτέταρμένη οικογένεια που περιλαμβάνει τη συγκατοίκηση περισσότερων από τριών γενεών.
- β. Πολυγαμική, που είναι η οικογένεια η οποία αποτελείται από δύο ή περισσότερες οικογένειες που συνδέονται με πολλαπλούς γάμους του ενός τουλάχιστον από τους συζύγους.

Η Α. Μισέλ [1987] αναφέρεται αρχικά στις θεωρίες του Μόργκαν και Εγκελς σχετικά με την οικογένεια. Οι δυο αυτοί θεωρητικοί υποστηρίζουν πως η οικογένεια σαν θεσμός δεν είναι ποτέ στατική αλλά μεταβάλλεται και προσαρμόζεται στις εκάστοτε αλλαγές της κοινωνίας.

Συνεχίζοντας η ίδια συγγραφέας αναφέρεται στις απόψεις του Ντυρκάιμ, του Μως και του Λεβι - Στρώς, οι οποίοι υποστηρίζουν πως η οικογένεια είναι ένα καθαρά κοινωνικό γεγονός, ενώ ο Πάρσονς θεωρεί πως η οικογένεια συνδέεται άμεσα με άλλα υποσυστήματα της κοινωνίας, μιας και η ίδια δεν είναι ένα απομονωμένο υποσύστημα.

Η Κατάκη θέλοντας να παρουσιάσει τα τρία διαφορετικά πρόσωπα της ελληνικής οικογένειας, χαρακτηριστικά αναφέρει πως ρωτώντας ένα παππού, το γιο του και τον εγγονό του "Γιατί παντρεύονται οι άνθρωποι " αυτοί απάντησαν:

Ο παππούς είπε: "Μα αυτός παιδί μου, είναι ο προορισμός του ανθρώπου".

Ο γιος του απάντησε: "Για να κάνουν παιδιά, να τα μεγαλώσουν, να τα μορφώσουν και να τα κάνουν χρήσιμους ανθρώπους στην κοινωνία".

Ο εγγονός απάντησε: "Ο γάμος και τα παιδιά δεν πρέπει να αποτελούν βασικό σκοπό. Αυτό που ενδιαφέρει είναι να δημιουργηθεί με το σύντροφό μας μια καλή σχέση, η οποία να βασίζεται στην ισότητα, στην ειλικρίνεια και στην κατανόηση".

[Κατάκη, 1984, σελ. 53]

Κατέληξε δηλαδή να δει τις απόψεις που είχαν οι εκπρόσωποι τριών διαφορετικών γενιών για την οικογένεια.

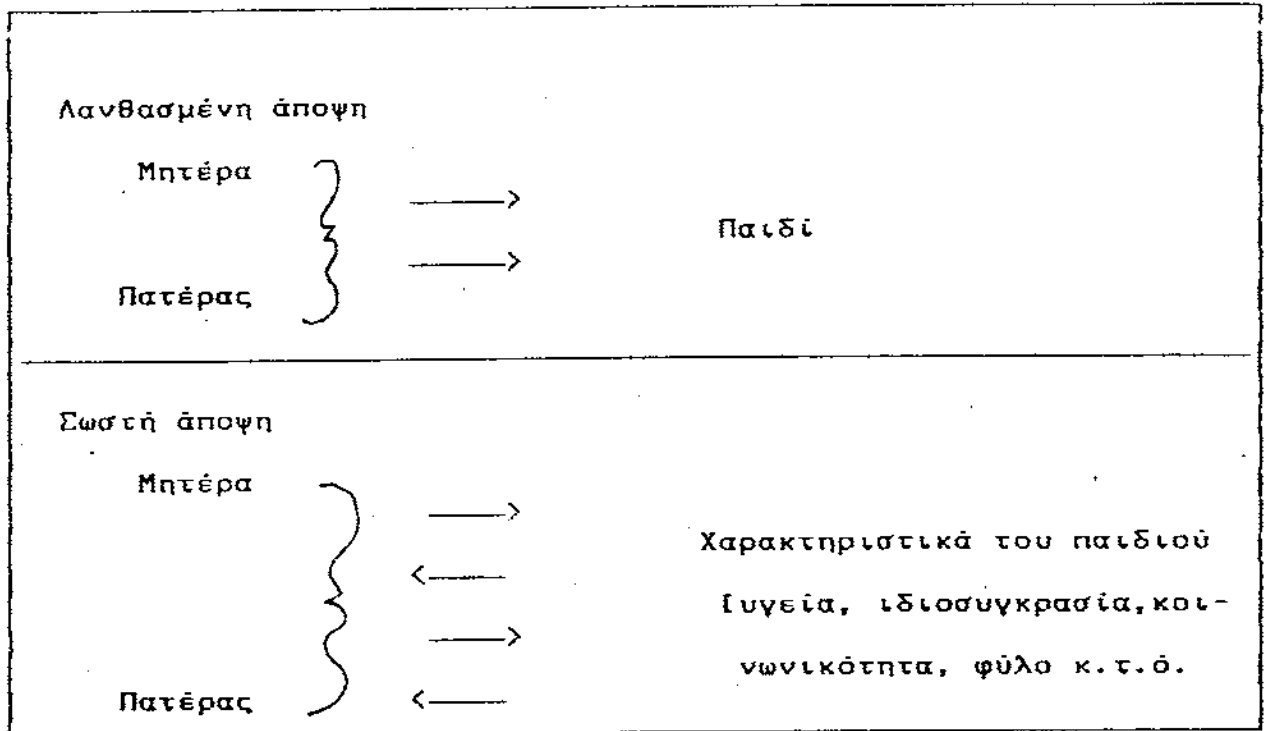
Κατά τους τελευταίους δυο - τρεις αιώνες οι μεταβολές που συντελέστηκαν μέσα στην οικογένεια ήταν πάρα πολλές, καθώς δη-

μιουργήθηκε η βιομηχανική κοινωνία και άλλαξαν οι κοινωνικές συνθήκες. Πολλοί από τους παλιότερα κύριους στόχους της οικογένειας έχουν χαθεί πια και έχουν μετατεθεί σε άλλους θεσμούς π.χ. το σχολείο.

Στον Παρασκευόπουλο [1985 α] αναφέρονται κάποιες από τις λειτουργίες που η οικογένεια επιτελεί σε σχέση με το παιδί, οι οποίες θα συνοψίζονταν ως εξής:

Είναι η φροντίδα για την κάλυψη των βιολογικών του αναγκών και η φροντίδα για την υγεία του. Η φροντίδα για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας του παιδιού όπως και της προσωπικότητάς του. Και τέλος, η φροντίδα για μια σωστή μόρφωση και πνευματική ανάπτυξη του.

Η σχέση ανάμεσα σε γονείς και παιδιά δεν είναι μονοδρομική αλλά γεμάτη αλληλεπιδράσεις. Το παιδί δεν είναι εκείνο που μόνο επηρεάζεται από τη σχέση αυτή αλλά και το ίδιο με τη συμπεριφορά του ασκεί επιρροές στους γονείς. Η σχέση ανάμεσα σε γονείς και παιδιά έχει την εξής μορφή:

[Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 146, β]

Ρόλοι γονιών

Η Χουρδάκη (1982) αναφέρει ότι ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη και σωστή εξέλιξη, συναισθηματική και πνευματική του παιδιού είναι σημαντικός. Αυτός που κύρια έδωσε μεγάλη βαρύτητα στο ρόλο της οικογένειας ήταν ο Freud.

Συγκεκριμένα λέει: "Η οικογένεια δεν είναι μόνο ο πατέρας η μητέρα, μα και το σωστό, το εξισορροπημένο συναίσθημα που τους συνδέει έτσι, ώστε να περνάει στο παιδί και στα μέλη της οικογένειας η θετική πλευρά της οικογενειακής συμβίωσης. Όταν μιλάμε για το παιδί δε στρεφόμαστε μόνο προς το παιδί. Μπορεί

να δίνουμε στο παιδί μας πολλά μα παίρνουμε και από τα παιδιά μας πολλά πράγματα. Οι διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια είναι προς δύο κατευθύνσεις, δίνω και παίρνω".

[Χουρδάκη, 1982, σελ. 282].

Η ίδια συνεχίζοντας αναφέρει πως σήμερα είναι γενικό πιστεύω πως ο θεσμός της οικογένειας περνά κρίση. Μέλη της σημερινής οικογένειας είναι κυρίως ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά τους.

Για όλους τους έχουν αλλάξει πολλά πράγματα και οι αλλαγές αυτές θεωρούνται ως λόγοι της προαναφερόμενης κρίσης.

Έτσι σήμερα η μητέρα εργάζεται περνώντας αρκετό χρόνο έξω από το σπίτι, έχοντας παράλληλα αναλάβει περισσότερες ευθύνες. Ο πατέρας από την πλευρά του έχασε τα προνόμιά του, και δεν έχει πια τη σταθερότητα και ισορροπία που είχε πριν. Ακόμη, οι σύζυγοι οδηγούνται συχνά στο γάμο χωρίς προετοιμασία και στις πρώτες δυσκολίες οδηγούνται αμέσως στο διαζύγιο, του οποίου η έκδοση είναι πια εύκολη.

Γενικά πιστεύεται πως η ομαλή ανάπτυξη ενός παιδιού δεν έχει άμεση σχέση μόνο με το "τι" του παρέχουν οι γονείς, αλλά κυρίως έχει σχέση με το "πως" γίνεται η παροχή αυτή, είτε είναι υλική είτε όχι.

Ο Βίννικοτ [1976] υποστηρίζει ότι οι σύγχρονοι γονείς έχουν έντονο το αίσθημα του καθήκοντός τους απέναντι στα παιδιά και ενημερώνονται διαβάζοντας για τις ανάγκες του από τη στιγμή

που διαπιστώνουν ότι πρόκειται να γίνουν γονείς.

Ο Πάρσονς [Α. Μισέλ, 1987] θεωρεί τον πατέρα σαν τον προμηθευτή των αγαθών στην οικογένεια, ενώ τη μητέρα σαν εκείνη που δημιουργεί μια άμεση σχέση με τα παιδιά και βρίσκεται περισσότερες ώρες μαζί τους.

Ο Χριστοδουλίδης [1980] αναφέρει ότι η γέννηση ενός παιδιού κάνει τον καθένα να αναλαμβάνει ένα καινούριο επάγγελμα αυτό του γονιού. Η κοινωνία μέσα από πολλές διαδικασίες αρχικά να στρέφεται προς τη σπουδαιότητα του ρόλου του γονιού κυρίως μετά από δύο διαπιστώσεις:

- α. Επειδή ο ρόλος του γονιού είναι σημαντικότερος από εκείνο του δασκάλου όσον αφορά το παιδί, και
- β. Επειδή το παιδί και η ανάπτυξη του δεν σχετίζεται μόνο με τη γνώση αλλά και με το συναίσθημα και την ψυχολογική ισορροπία.

Ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη του παιδιού παίζει το μέγεθος της οικογένειας. Ο Παρασκευόπουλος [1985 β] αναφέρει τις διαφορές της ολιγομελούς από την πολυμελή οικογένεια, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Στην ολιγομελή οικογένεια ο ρόλος των γονιών έχει ένταση δίνεται σημασία και ενδιαφέρον στις πράξεις και τα ενδιαφέροντα του παιδιού, υπάρχει μεγαλύτερη αυτονομία και άνεση στην επικοινωνία των μελών μεταξύ τους, παρατηρείται συχνότερα η έντονη υπερπροστασία του παιδιού από τους γονείς, δίνεται εξατομικευμένη βοήθεια στα μέλη και η πειθαρχία εξασκείται από τους γονείς. Γενικά η σχέση γονιών - παιδιών είναι έντονη.

Στην πολυμελή οικογένεια τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Κυρίαρχο στοιχείο είναι η ομάδα, η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του κάθε παιδιού. Έτσι δίνεται ιδιαίτερα έμφαση στα ομαδικά επιτεύγματα και γενικά παρατηρείται στροφή προς την ομάδα, η οποία απαιτεί σωστή οργάνωση και προσαρμογή των μελών στους ρόλους της. Οι πράξεις του ενός επηρεάζονται και ελέγχονται από τους άλλους και η πειθαρχία ασκείται όχι μόνο από τους γονείς αλλά και από τα αδέρφια. Το φαινόμενο της υπερπροστασίας του παιδιού από τους γονείς δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερα έντονο αφού ο γονεϊκός ρόλος απευθύνεται σε πολλά παιδιά αποκτώντας έτσι έκταση. Το παιδί στρέφεται προς τα αδέρφια του με τα οποία βρίσκεται σε ανταγωνισμό αναπτύσσοντας ιδιαίτερους τύπους συμπεριφοράς με σκοπό να προκαλέσει το ενδιαφέρον των άλλων μελών.

Οι τύποι αυτοί είναι:

- α. Ο υπεύθυνος τύπος: είναι συνήθως ο πρωτότοκος, ο οποίος αναλαμβάνει την ανατροφή των μικρότερων αδερφιών του, λόγω του ότι είναι ο πρώτος στη σειρά γέννησης. Συνήθως δείχνει υπευθυνότητα και εμπνέει εμπιστοσύνη.
- β. Ο κοινωνικός τύπος: είναι συνήθως ο δευτερότοκος, ο οποίος παρουσιάζεται δημοφιλής, αγαπητός και δημιουργεί εύκολα σχέσεις.
- γ. Ο φιλόδοξος τύπος: είναι συνήθως ο μεσαίος στη σειρά γέννησης και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, γίνεται αρχηγός, είναι αποφασιστικός.
- δ. Ο εγωκεντρικός τύπος: παρουσιάζει μεταπτώσεις στο συναισθη-

ματικό του κόσμο και έτσι άλλοτε είναι απομονωμένος στον εαυτό του και άλλοτε επαναστατεί.

ε. Ο αδιάφορος τύπος: αδιαφορεί για οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του και νοιάζεται μόνο για τον εαυτό του και την καλοπέρασή του.

στ. Ο ασθενικός τύπος: είναι ο "κατά φαντασίαν ασθενής" και με κάθε του κίνηση προσπαθεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον των άλλων.

ζ. Ο παραχαϊδεμένος τύπος: είναι ο τελευταίος στη σειρά γέννησης και χρησιμοποιεί τεχνικές, όπως το κλάμα, για να επιβάλει τις θελήσεις του, πράγμα που συνήθως το επιτυγχάνει.

Το παιδί μέσα από τον τύπο που υιοθετεί στη συνειδητή του προσαρμογή μέσα στην οικογένεια και στη συνέχεια ο τύπος αυτός γίνεται ο τρόπος συμπεριφοράς του. Τα μεγαλύτερα παιδιά έχουν δυνατότητα να επιλέξουν ποιο τύπο τα εκφράζει ενώ τα μικρότερα αναγκάζονται να επιλέξουν τους τύπους που έχουν απομείνει.

Ένας ιδιαίτερος τύπος παιδιού είναι το μοναχοπαιδί, το οποίο δέχεται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του πρωτότοκου παιδιού μιας ολιγομελούς οικογένειας, όμως στην ακραία μορφή τους.

Η οικογένεια είναι ο χώρος αλληλεπίδρασης του ενός μέλους πάνω στο άλλο και βασικό στοιχείο της αλληλεπίδρασης αυτής είναι η συνεργασία, η οποία πρέπει να αρχίζει από πολύ νωρίς με διάλογο. Ο διάλογος πρέπει να δίνει περιθώρια αυτονομίας του παιδιού και ελευθερία έκφρασης και σε καμία περίπτωση δεν

πρέπει να περιορίζει την ανεξαρτησία του.

Η Χουρδάκη [1982] υποστηρίζει ότι στον τομέα της ευθύνης για την ανάπτυξη και τη μόρφωση του παιδιού επικρατεί σεξισμός. Η μητέρα είναι εκείνη που αναλαμβάνει και αναλαμβάνει ίσως και σήμερα εξ' ολοκλήρου την ευθύνη αυτή. Αυτό συμβαίνει είτε εξ' αιτίας της προσωπικής της ανασφάλειας, είτε επειδή η επαφή της και η σχέση της με το παιδί είναι πιο στενή και άμεση από εκείνη του πατέρα.

Η μητέρα είναι ο άξονας κάθε οικογένειας. Είναι αυτή που φέρνει στον κόσμο μια νέα ζωή - από το βιολογικό της προορισμό. Ο Ντράικωρς [1979, β] αναφέρει ότι το σημαντικότερο πρόσωπο στη ζωή του παιδιού είναι η μητέρα. Το παιδί περιμένει από εκείνη τη θερμότητα και τη στοργή που χρειάζεται. Σαν μητέρα κατέχει μια τιμητική θέση στη ζωή του ακόμη και αν οι εξωτερικές της υποχρεώσεις τη στερούν λίγο από εκείνο.

Βομβαρδίζεται από τις πιέσεις της καταναλωτικής κοινωνίας και από τις πιέσεις του οικογενειακού της περιβάλλοντος πράγμα που της δημιουργεί άγχος. Αναλαμβάνει τον κύριο παιδαγωγικό ρόλο στην ανατροφή των παιδιών όπως και ο Χριστοδουλίδης [1980] υποστηρίζει, θεωρώντας την ως την ενσάρκωση της στοργής και της αγάπης.

Η Χουρδάκη [1982] λέει πως οι εργαζόμενες μητέρες έχουν αναλάβει διπλό ρόλο. Ασχολούνται με την εργασία τους τη μισή ημέρα και επιστρέφοντας στο σπίτι έχουν να αντιμετωπίσουν το νοικοκυριό, τα παιδιά και τη φροντίδα τους. Άλλες μητέρες

εργάζονται για την ενίσχυση των οικονομικών της οικογένειας, πράγμα το οποίο τις κουράζει, ενώ άλλες εργάζονται και για την προσωπική τους ικανοποίηση δημιουργώντας αξιόλογες καριέρες.

Τα προβλήματα της εργαζόμενης μητέρας είναι πρακτικής σημασίας. Λόγω της εργασίας της λείπει από το σπίτι, όταν τα παιδιά αρρωσταίνουν ή όταν χρειάζονται κάποια βοήθεια. Αυτό της δημιουργεί άγχος και ανασφάλεια. Ένα ακόμη σημαντικότερο πρόβλημά της είναι η φύλαξη των παιδιών. Στο σημείο αυτό επιστρατεύονται παππούδες και γιαγιάδες κυρίως, που πολλές φορές μεταδίδουν αρνητικά στοιχεία στα παιδιά.

Αλλά και η μη εργαζόμενη μητέρα έχει από την πλευρά της τα δικά της προβλήματα. Πολλές φορές παρουσιάζει τη νεύρωση της νοικοκυράς. Έχει εξ' ολοκλήρου αναλάβει την ευθύνη του σπιτιού και αποζητά τον προσωπικό της χρόνο, μιας και ο χώρος του σπιτιού την περιορίζει σημαντικά. Είναι απαραίτητο να της παρέχεται η δυνατότητα για εξωοικογενειακές δραστηριότητες για να λαβαίνει στοιχεία βοηθητικά και να ικανοποιείται ψυχολογικά. Χρειάζεται διαπλάτυνση στους ορίζοντές της.

Συνεχίζοντας η ίδια τονίζει πως ο πατέρας από την άλλη πλευρά είναι ο βασικός άξονας στην οικογένεια. Είναι αυτός που μαζί με τη μητέρα στηρίζει την οικογένεια.

Έχει όμως επικρατήσει η άποψη πως ο πατέρας είναι ο κουβαλητής των υλικών αγαθών, αυτός που πρέπει να εργάζεται όσο το δυνατόν περισσότερο για να διευκολύνει τη ζωή της οικογένειάς του, παρέχοντάς της ανέσεις και αγαθά. Θεωρείται σαν "επισκέ-

πτης" από πολλούς στο σπίτι του. Έχει αναλάβει την κάλυψη των βιοτικών αναγκών της οικογένειας και συνήθως λείπει από το σπίτι. Αυτό οδηγεί τη σύζυγο και τα παιδιά να νιώθουν κάποια εγκατάλειψη.

Γιατί όμως ο πατέρας αναγκάζεται να ζει μια τέτοια κατάσταση ;

Η πρώτη εξήγηση είναι όπως έχει προαναφερθεί, η οικονομική. Ο πατέρας έχει αναλάβει την οικονομική ευθύνη του σπιτιού.

Μια δεύτερη εξήγηση είναι η αλλαγή στην προσωπικότητα της γυναίκας. Η σύζυγος δεν είναι πλέον υποταγμένη στο σύζυγο αλλά έχει αναλάβει ρόλο ενεργητικό και συζητά με το σύζυγο για πλείστα θέματα. Αυτό οδηγεί τον άνδρα να χάνει το βέτο που έχει ως τώρα και να μη νιώθει άνετα. Και άλλοτε αντιμετωπίζει τα παιδιά με απόλυτη επιείκεια ή αυταρχικότητα, δυο συμπεριφορές που δε βοηθούν καθόλου στη σωστή ανάπτυξη του παιδιού αλλά του δημιουργούν δυσκολίες.

Και ο Ντράικωρς [1979,α] υποστηρίζει πως ο πατέρας είναι ο εκφραστής της ανδρικής εξουσίας και τον χαρακτηρίζει σαν τον προμηθευτή των απαραίτητων υλικών αγαθών.

Ο Χριστοδουλίδης [1980] υποστηρίζει πως η σχέση μητέρας - παιδιού στα πρώτα δύομισα χρόνια της ζωής του παιδιού είναι πιο άμεση από εκείνη πατέρα - παιδιού. Ο πατέρας μπαίνει ενεργητικά στη ζωή του παιδιού του αργότερα και γίνεται το πρότυπό του. Είναι λοιπόν σημαντικό ο πατέρας να αποκτά έναν ενεργητικό αλλά και όσο το δυνατόν σωστότερο ρόλο μπροστά στο παιδί και να προσπαθεί να συντονίζει τη στάση και τη συμπεριφορά του με ε-

κείνη της μητέρας.

Ο Ανδρέας Ιάκωβος [1981] στο άρθρο του "Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια" προσθέτει ότι ο πατέρας και η μητέρα πρέπει να μοιράζονται εξίσου τη φροντίδα του παιδιού. Επίσης ο πατέρας πρέπει να επιβλέπει, να βοηθά τα παιδιά, να τους αφιρώνει αρκετό χρόνο και να κάνουν δραστηριότητες από κοινού. Ακόμη υποστηρίζει πως ιδιαίτερης σημασίας είναι το θέμα της στάσης που ο πατέρας θα κρατήσει απέναντι στις κόρες του. Δεν πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στα αγόρια εις βάρος των κοριτσιών, γιατί μπορεί να δημιουργηθεί στα τελευταία κάποιο αίσθημα κατωτερότητας ή κάποια διχόνοια ανάμεσα στα αδέλφια. Αν έχει μόνο κόρες δεν αρμόζει να τους συμπεριφέρεται σαν να ήταν αγόρια αλλά ούτε και να είναι υπερπροστατευτικός απέναντί τους γιατί υπάρχει περίπτωση να τους δημιουργηθεί πρόβλημα στην ομαλή ανάπτυξή τους.

Τέλος, ο Ντράικωρ [1979 α] προσπαθώντας να αιτιολογήσει την αποχή του πατέρα από τη φροντίδα των παιδιών του αναφέρεται σε δυο λόγους:

- α. Επειδή ο πατέρας νιώθει ανεπάρκεια σε οτιδήποτε αφορά την ανατροφή των παιδιών δεν επιδιώκει να την αναλάβει, αλλά συχνά αμφισβητεί την ικανότητα της μητέρας στο θέμα αυτό και περιμένει κάποια λανθασμένη της κίνηση, για να την κατηγορήσει.
- β. Νιώθει φόβο πως θα κάνει λάθη στην ανατροφή του παιδιού του και θα τον "μαλώσουν" επειδή δεν έχει κατάλληλες γνώσεις.

Κατά τη Χουρδάκη [1982] βασικό είναι να λείψουν οι έξω- και ενδο - οικογενειακές πιέσεις στους γονείς για να επιτύχουν

στο ρόλο τους. Πρέπει οι ίδιοι να παραδεχτούν το ρόλο τους να δείχνουν θετική στάση απέναντί του. Χρειάζεται να γνωρίζουν τον εαυτό τους πάνω απ' όλα και να δείχνουν ώριμη συμπεριφορά απέναντι στα παιδιά τους, θεωρώντάς το ισότιμα με τους ίδιους. Καλό είναι γονείς και παιδιά να συνεργάζονται σε διάφορες ασχολίες εντός και εκτός του σπιτιού.

Οι περισσότεροι γονείς φιλοδοξούν να γίνουν οι "καλοί γονείς" δηλαδή αυτοί που θα δημιουργήσουν "καλά παιδιά", "ώριμα παιδιά", ολοκληρωμένες προσωπικότητες. Αυτοί οι γονείς αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους με αυτογνωσία και αυτοκυριαρχία, έχουν μεταξύ τους κατανόηση, συνεργασία και υποστήριξη, είναι ενημερωμένοι για ψυχολογικά θέματα. Αυτό όμως συναντάται δύσκολα μιας και οι γονείς έχουν προηγούμενα βιώματα και εμπειρίες, συμπλέγματα και ιδέες που τους εμποδίζουν να εμφανίζουν αντικειμενική και σωστή συμπεριφορά πάντα.

Έτσι συχνά παρατηρείται η ύπαρξη διαφόρων τύπων γονέων όπως:

- α. Οι νευρωτικοί γονείς, που έχουν υπερβολικές απαιτήσεις απέναντι στα παιδιά τους και υπερβολική συμπεριφορά σε όλα τα θέματα. Εκνευρίζονται εύκολα, δημιουργούν σκηνές με την παραμικρή αταξία των παιδιών και τους δημιουργούν προβλήματα. Τα οδηγούν στο φόβο να εκδηλώνουν επιθυμίες ή πρωτοβουλίες λόγω της τιμωρίας, που συχνά χρησιμοποιούν.
- β. Οι απαιτητικοί γονείς, που ζητούν πολλά από τα παιδιά και

τα εμπλέκουν σε πολλές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να τα κουράζουν και να μην τα αφήνουν να αξιοποιούν μόνο τους ελεύθερο χρόνο τους.

γ. Οι υπερπροστατευτικοί, που δεν αφήνουν το παιδί να κινηθεί ελεύθερα από φόβο μήπως πάθει τίποτα, οδηγώντας το έτσι στην ανασφάλεια.

δ. Οι ανήσυχτοι, που κουράζουν το παιδί βομβαρδίζοντάς το με συνεχείς ερωτήσεις και προειδοποιήσεις.

ε. Οι φιλόδοξοι, που ζητούν υπερβολικά επιτεύγματα από τα παιδιά χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τη θέληση και τις ικανότητες του παιδιού τους.

Οι γονείς, λοιπόν, πρέπει να προσέξουν πολύ στη συμπεριφορά τους να γνωρίσουν τον εαυτό τους, να αποβάλλουν τις προκαταλήψεις τους, να προσέξουν ποιες θα είναι οι απαιτήσεις τους από τα παιδιά τους, να έχουν συνέχεια στη συμπεριφορά τους κ.λ.π.

Ο Χάντφελντ [1979] αναφέρει τρεις βασικές αρχές για τη διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Θα αναφερθούν επιγραμματικά καθώς και η σχέση που αυτές οι αρχές έχουν μεταξύ τους:

- α. Η αρχή της προστατευτικής αγάπης.
- β. Η αρχή της ελευθερίας.
- γ. Η αρχή της πειθαρχίας.

Αν και φαίνονται ασυμβίβαστες μεταξύ τους, ουσιαστικά οι αρχές αυτές είναι βασικές για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Μέσα σε μια ατμόσφαιρα ασφάλειας το παιδί είναι ελεύθερο να δημιουργήσει. Με την πειθαρχία μπορεί να συντονι-

στεί ο αυθορμητισμός, ώστε η προσωπικότητα του παιδιού να είναι ελεύθερη για την έκφραση και δημιουργία.

Οπότε, η πειθαρχία είναι απαραίτητη για την ελευθερία και η ελευθερία είναι απαραίτητη για την αυτοπειθαρχία και η ασφάλεια απαραίτητη προϋπόθεση και των δυο.

Οι ανάγκες του παιδιού.

Ο Παπαδόπουλος [1981] στο άρθρο του "Ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών" αναφέρει τις ανάγκες του κάθε ανθρώπου, όπως τις ιεραρχεί ο Αμερικάνος ψυχολόγος A. Maslow. Ομοίως και στον Παρασκευόπουλο [1984] αναφέρεται ο χωρισμός των αναγκών κατά τον Maslow, ο οποίος τις διακρίνει σε:

- α. Φυσιολογικές που είναι η ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών του ανθρώπου [δίψα, πείνα, ύπνος].
- β. Ασφάλεια, που αναφέρεται στην προστασία από τους κινδύνους.
- γ. Κοινωνικές, που αναφέρονται στην ανάγκη για κοινωνική επαφή, στο αίσθημα του ανθρώπου ότι αποτελεί μέλος μιας ευρύτερης ομάδας, η οποία μπορεί να τον βοηθήσει σε οποιαδήποτε ανάγκη του.
- δ. Ψυχολογικές οι οποίες αναφέρονται:
 - i. στην ανάγκη του ανθρώπου να δημιουργήσει τη δική του προσωπικότητα η οποία θα αναγνωρίζεται και θα εκτιμάται από τους άλλους και
 - ii. στην αυτοπραγμάτωση, στην ανάγκη δηλαδή του ατόμου να α-

ναπτύξει όλες τις ικανότητες που νιώθει ότι έχει μέσα του.

Οι ανάγκες αυτές και η ικανοποίησή τους είναι σημαντικές για τους ενήλικες και ακόμη περισσότερο για τα παιδιά, επειδή τώρα διαμορφώνεται η προσωπικότητά τους και ο χαρακτήρας τους. Ο συγγραφέας θεωρεί σαν μεγαλύτερης σπουδαιότητας τις ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών, επειδή, όταν το παιδί ενισχύεται και ζει σε ένα ζεστό και στοργικό περιβάλλον, αποκτά αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση.

Συνεχίζοντας για το ίδιο θέμα ο Μουζακίτης στο άρθρο του "Οι ανάγκες του παιδιού", αναφέρει ότι μέσα στο χώρο της οικογένειας δημιουργούνται υποσυστήματα όπως, το υποσύστημα των αδερφών, των συζύγων και το υποσύστημα γονιών - παιδιών. Για να επιτευχθεί σωστή επικοινωνία και λειτουργία της οικογένειας, χρειάζεται τα υποσυστήματα να διαφοροποιούνται και να σχετίζονται με ευκολία.

Μέσα στο σύστημα της οικογένειας ικανοποιούνται οι ανάγκες του παιδιού. Μια βασική ανάγκη του παιδιού είναι το να υπάρχει καθορισμένος τρόπος αντιμετώπισής του, χωρίς αυτός ο τρόπος να παρουσιάζει μεταπτώσεις. Το παιδί προσαρμόζεται στο χώρο της οικογένειας δεχόμενο συνεχώς ερεθίσματα από τα μέλη της. Αν αυτά τα ερεθίσματα παρουσιάζουν συνεχώς διαφορές, είναι δυνατό να δημιουργηθεί σύγχυση στο παιδί και να οδηγηθεί στην ανάπτυξη μιας παθολογικής συμπεριφοράς.

Μια άλλη ανάγκη του παιδιού καθώς εντάσσεται στο χώρο της οικογένειας είναι η ίση μεταχείριση την οποία πρέπει να δείχνουν οι γονείς στα παιδιά τους.

Οι σχέσεις ανάμεσα στα αδέρφια, σε περίπτωση που οι γονείς κάνουν διακρίσεις μεταξύ των παιδιών, γίνονται ανταγωνιστικές. Τα παιδιά νιώθουν απόρριψη, μειονεξία, ανασφάλεια, έλλειψη αυτοπεποίθησης και εμπιστοσύνης προς τα αδέρφια τους.

Αλλά και όταν οι γονείς αναφέρονται στα παιδιά τους με διάφορα χαρακτηριστικά ή δίνουντάς τους κάποιο όνομα ["ετικέτα"] όπως για παράδειγμα "αυτός είναι καλός ή κακός μαθητής, έξυπνος κ.λ.π.", τα οδηγούν στην επιθετικότητα, ζήλια, μελαγχολία, απόκτηση κάποιου κόμπλεξ.

Ακόμη, βασική ανάγκη του παιδιού είναι να αναπτύξει την προσωπικότητα και την αυτονομία του. Είναι μεγάλο λάθος οι γονείς να θεωρούν το παιδί σαν μια προέκτασή τους και να το συγκρίνουν με τους ίδιους ή να του καθορίζουν τι να κάνει και πως να το κάνει, σύμφωνα με τις επιθυμίες τους. Πρέπει να θυμούνται πως το παιδί έχει ανάγκη από τη βοήθειά τους και όχι από την υπαγόρευση της δικής τους θέλησης.

Γιατί μια τέτοια συμπεριφορά θα έχει ως αποτέλεσμα το να γίνει το παιδί εξαρτημένο, δειλό, ανίκανο να πάρει αποφάσεις ή να αναλάβει πρωτοβουλίες ή αντίθετα θα γίνει επαναστατικό χωρίς να υπολογίζει κανένα και χωρίς να θέτει φραγμούς στη συμπεριφορά του.

Για να επιτευχθεί η σωστή ανάπτυξη του παιδιού χρειάζεται να υπάρχει καλή επικοινωνία ανάμεσα στους γονείς, γιατί σε ένα ευτυχισμένο οικογενειακό περιβάλλον στο παιδί δημιουργείται ένα αίσθημα αυτοπεποίθησης και ασφάλειας.

Όταν όμως αυτή η επικοινωνία δεν υπάρχει, τότε κάποιος από τους γονείς στρέφεται αποκλειστικά στα παιδιά για να βρει κάποιο άτομο με το οποίο θα επικοινωνεί. Έτσι δημιουργείται ένα είδος συμμαχίας ανάμεσα στον ένα γονιό και τα παιδιά και το σύστημα της οικογένειας και τα υποσυστήματά της διαταράσσονται. Λογικό επακόλουθο είναι να διαταράσσεται και η πορεία της ανάπτυξης του παιδιού.

Επίσης οι γονείς χρειάζεται να φροντίζουν για την κοινωνικοποίηση του παιδιού τους μαθαίνοντάς το τους κατάλληλους τρόπους συμπεριφοράς με τους οποίους θα ενταχθεί καλύτερα στο κοινωνικό σύνολο. Το παιδί έχει ανάγκη να αναπτυχθεί κοινωνικά, μορφωτικά, ψυχολογικά. Και το οικογενειακό του περιβάλλον είναι εκείνο που θα του δώσει διάφορα ερεθίσματα για να οδηγηθεί σε μια ομαλή ανάπτυξη. Τα καταθλιπτικά, αυταρχικά, παθολογικά περιβάλλοντα έχουν καταστροφικό αποτέλεσμα για την ανάπτυξη του παιδιού.

Γι' αυτό καταλήγοντας θα μπορούσε να ειπωθεί πως με την ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού, αυτό θα οδηγηθεί στην οικοδόμηση μιας υγιούς προσωπικότητας και στην ενίσχυση της ψυχικής του ισορροπίας.

Η σειρά γέννησης των παιδιών.

Υποστηρίζεται από πολλούς ειδικούς πως η σειρά γέννησης των παιδιών παίζει σημαντικό ρόλο και καθορίζει ψυχολογικά τη θέση του παιδιού μέσα στην οικογένεια.

Ένας από τους θεωρητικούς που τονίζει το θέμα αυτό είναι ο Alfred Adler. Υποστηρίζει πως ο πρωτότοκος είναι πειθαρχημένος και συντηρητικός, ο δευτερότοκος είναι δυνατώτερος και ικανότερος και προσπαθεί να ξεπεράσει τον πρώτο. Ο τρίτος πια συνειδητοποιεί το μάταιο αγώνα του πρώτου και αποδέχεται την υπεροχή των άλλων βλέποντας εύθυμα τη ζωή.

Η Αμερικανίδα ψυχολόγος Helen Koch μετά από έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο θέμα κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

- α. Ο πρωτότοκος παρουσιάζει υπεροχή σε σχέση με τα αδέρφια του όσον αφορά τη γλωσσική ανάπτυξη.
- β. Αγόρια με μεγαλύτερη αδερφή παρουσιάζουν θηλυπρέπεια και το αντίστροφο.
- γ. Στο χώρο του σχολείου και γενικότερα στον επαγγελματικό χώρο οι πρωτότοκοι φαίνεται να υπερτερούν, όπως επίσης και στο θέμα της οργάνωσης και του προγραμματισμού.

Η θέση του παιδιού στην οικογένεια σχετίζεται και με την ηλικία των γονιών. Αλλά και η νοημοσύνη του παιδιού έχει σχέση με τη σειρά γέννησής του. Ο Robert Zajonc υποστηρίζει πως η νοημοσύνη του παιδιού παρουσιάζει μείωση καθώς η σειρά γέννησης μεγαλώνει. Έτσι διατύπωσε τη θεωρία πως "η νοημοσύνη του παιδιού βρίσκεται σε στενή σχέση προς το μέσο επίπεδο της νοητικής ωριμότητας της οικογένειας".

[Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 157, β].

Η ανάπτυξη της σχέσης γονιών - παιδιών και η

συμμετοχή των γονιών στην ανατροφή των παιδιών

τους.

Ποιος κύρια ανατρέφει κατά την πορεία της ανάπτυξής τους τα παιδιά; Η απάντηση που θα δοθεί σ' αυτήν την ερώτηση δε μπορεί παρά να είναι η εξής: "οι γονείς". Πολλοί είναι οι θεωρητικοί, είτε είναι ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, είτε υπηρετούν κάποια άλλη επιστήμη, οι οποίοι αναφέρθηκαν, μίλησαν, διαφώνησαν και κατέληξαν σε συμπεράσματα και θεωρίες που αναλύουν το ρόλο των γονιών καθώς ανατρέφουν τα παιδιά τους.

Ο χώρος του σπιτιού είναι ο κύριος χώρος συνύπαρξης γονιών και παιδιών. Μέσα στο χώρο αυτό αναπτύσσεται σιγά - σιγά η επικοινωνία τους και τίθενται οι βάσεις πάνω στις οποίες αναπτύσσεται και εξελίσσεται η σχέση τους.

Ο Παρασκευόπουλος (1985, β) υποστηρίζει πως κάποιοι από τους παράγοντες που επηρεάζουν και ρυθμίζουν ζωτικά τη συμπεριφορά γονιών - παιδιών είναι οι εξής:

- α. Η στοργή που εκδηλώνεται από τους γονείς.
- β. Ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς ενισχύουν και αμοίβουν το παιδί τους.
- γ. Η απόρριψη των παιδιών από τους γονείς.
- δ. Το έντονο άγχος των γονιών όσον αφορά την ψυχοσεξουαλική διαπαιδαγώγηση του παιδιού τους. Πολλές φορές αγχώνονται για την εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς του παιδιού και οδηγούνται στην εφαρμογή μεθόδων για τη συμμόρφωση του παιδιού,

όπως: την επιβολή περιορισμών, την απαίτηση για συμμόρφωση, τη στέρηση προνομίων, την επιβολή σωματικής τιμωρίας, την επιμονή για τη συνεχή εκτέλεση από το παιδί των εντολών των γονιών.

ε. Η αξιολόγηση από τους γονείς για τη συμπεριφορά τους ως άτομα και ως γονείς.

στ. Η κοινωνικότητα των γονιών και οι σχέσεις τους με άτομα έξω από το χώρο του σπιτιού, η οποία έχει επιπτώσεις και στη σχέση που θα αναπτύξουν με τα παιδιά τους.

ζ. Η επικοινωνία των γονιών μεταξύ τους και η ιδιαίτερη σχέση τους επηρεάζει τη σχέση που θα αναπτύξουν με τα παιδιά τους.

η. Η ασυνέχεια της συμπεριφοράς των γονιών και η διαφορετική τακτική αντιμετώπισης των παιδιών καθώς το παιδί εκδηλώνει την ίδια πράξη σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα.

θ. Η προβολή του εαυτού τους ή άλλων ατόμων στο παιδί σαν πρότυπα συμπεριφοράς.

ι. Η διαφωνία όσον αφορά τον καθορισμό του αν η εξουσία θα ασκείται από ένα γονιό ή από κοινού μέσα στο χώρο της οικογένειας .

ια. Η ανάπτυξη της σχέσης πατέρα - παιδιού και η ύπαρξη ψυχικής επαφής μέσα στη σχέση αυτή, κάτι που θεωρείται δύσκολη υπόθεση από πολλούς γονείς.

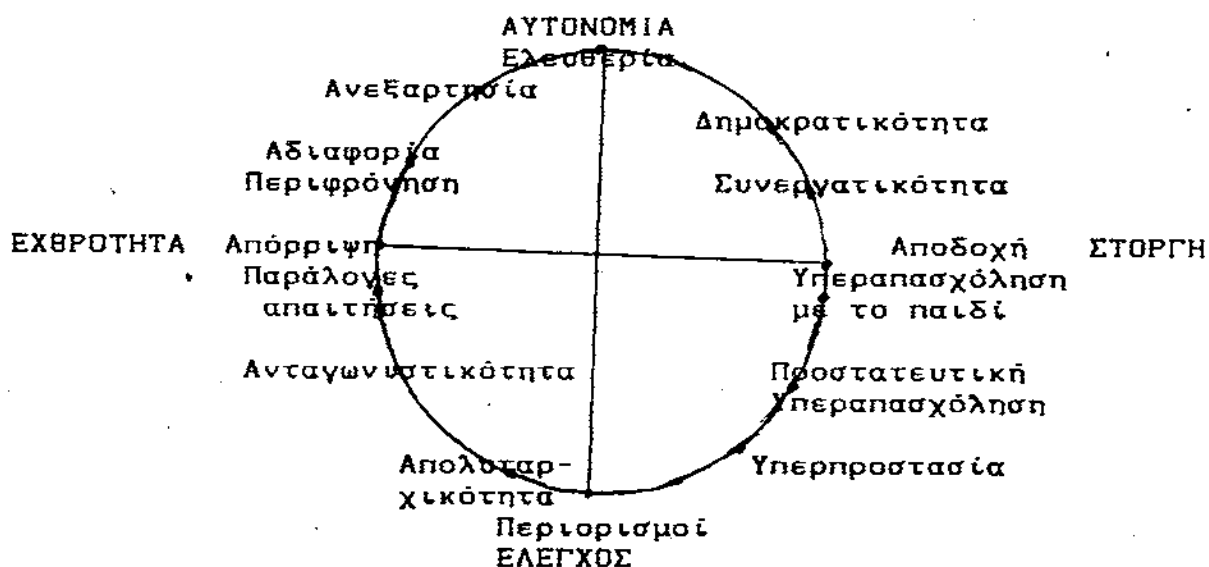
ιβ. Ο σεβασμός της αυτονομίας και της ατομικότητας του παιδιού από τους γονείς και η ενθάρρυνσή του στην ανάπτυξη της αυτονομίας του.

ιγ. Η εμπιστοσύνη που πρέπει να δείχνουν οι γονείς στα παιδιά

τους όσον αφορά τις ικανότητες των τελευταίων και ή παραχή ευκαιριών να εκδηλώνονται [τα παιδιά] και να κατακτούν νέους τρόπους έκφρασης, μάθησης και γνώσης.

ιδ. Τέλος, οι γονείς πρέπει να μιλούν στο παιδί και να του εξηγούν τους λόγους για τους οποίους του ζητούν να κάνει ή να μην κάνει κάτι.

Η σχέση γονιών - παιδιών και γενικότερα ή ψυχοδυναμική της οικογένειας μπορεί να παρασταθεί σχηματικά ως εξής:

[Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., 1985, σελ. 163, β1

Ο Μαρστανιώτης [1982] υποστηρίζει πως καθώς ή σχέση γονιών - παιδιών αναπτύσσεται οι γονείς καλό είναι να γνωρίζουν ότε το παιδί τους νιώθει την ανάγκη να του δείχνουν ότε το νοιάζονται, το αγαπούν και το προστατεύουν από οποιοδήποτε κίνδυνο. Βέλει να παίζουν μαζί του και να του δίνουν ιδιαίτερη προσοχή.

Αλλά και στην περίπτωση που το παιδί γίνεται εκνευριστικό ανυπόμονο, ακόμη και εχθρικό, οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν πως αυτή η συμπεριφορά είναι δικαιολογημένη και αποτελεί μέρος της ανάπτυξής του και η στάση τους απέναντί του σε τέτοιες στιγμές πρέπει να χαρακτηρίζεται από υπομονή, κατανόηση και αυτοσυγκράτηση.

Το καλύτερο οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα αναπτυχθεί ομαλά η προσωπικότητα του παιδιού είναι το δημοκρατικό. Όλες οι πράξεις των μελών της οικογένειας συζητούνται και αξιολογούνται με αποτέλεσμα το παιδί να γνωρίζει τον αλληλοσεβασμό, την ελευθερία του και τα όριά της, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του.

Αλλά και η ηρεμία στο σπίτι είναι βασικός παράγοντας στην ανάπτυξη της σχέσης γονιών - παιδιού. Οι διαφωνίες που δημιουργούνται ανάμεσα στους συζύγους δεν πρέπει να εκδηλώνονται με τη μορφή καβγάδων μπροστά στα παιδιά.

Ο Παρασκευόπουλος [1985, β] αναλύει τους τέσσερις σημαντικότερους τύπους γονιών και την επίδραση που έχει ο κάθε τύπος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

α. Οι στοργικοί γονείς πρώτα απ' όλα είναι εκείνοι που δείχνουν την αγάπη τους στο παιδί ελεύθερα. Οι γονείς αυτοί χαίρονται την συντροφιά του παιδιού, παίζουν μαζί του, το επιδοκιμάζουν και το ενισχύουν συνεχώς. Η γονεϊκή στοργή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη του παιδιού και τη δημιουργία ενός αυτόνομου παιδιού.

β. Οι διαλεκτικοί γονείς είναι εκείνοι που χρησιμοποιούν το δημοκρατικό τρόπο χειραγώγησης του παιδιού. Είναι αυτοί, δηλαδή που μιλούν με το παιδί τους, συνεργάζονται μαζί του και σέβονται την αυτονομία του και την ατομικότητά του. Επίσης, δίνουν ευκαιρίες στο παιδί να εκφραστεί και να συμμετέχει στις καθημερινές δραστηριότητες, έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητες του παιδιού τους και αναπτύσσουν μαζί του μια σχέση αμοιβαίας παραδοχής.

γ. Οι απορριπτικοί γονείς είναι εκείνοι που πολύ συχνά αποδοκιμάζουν το παιδί. Οι γονείς αυτοί δεν είναι εκδηλωτικοί, ασκούν κριτική και μεγιστοποιούν τα ελαττώματα του παιδιού. Οι γονείς αυτοί είναι βίαιοι, με συχνές συναισθηματικές μεταπτώσεις και αρνητικοί προς κάθε ενέργεια του παιδιού.

Οι κυριότεροι συνειδητοί παράγοντες που συμβάλουν στην απόρριψη του παιδιού από τους γονείς είναι:

"Οι οικονομικές δυσκολίες η επιβάρυνση και η αλλαγή που επιφέρει το παιδί στη ζωή των γονιών, άγχος για τη φροντίδα και περιποίηση του παιδιού, αδυναμία του παιδιού να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των γονέων, απογοήτευση των γονέων για το φύλο του παιδιού κ.τ.ό."

Συνεχίζοντας αναφέρονται οι κυριότεροι παράγοντες που λειτουργούν στο ασυνείδητο των γονιών αυτών:

"Πρότυπο απόρριψης που έζησαν οι ίδιοι οι γονείς σαν παιδιά, διοχέτευση στο παιδί της εχθρικότητας που οι ίδιοι έτρεφαν προς το παιδί με σκοπό να πληγωθεί ο άλλος γονέας ή άλλο μέρος της οικογένειας, εχθρότητα προς τον ίδιο τον εαυτό

τους, ναρκισσισμός, συναισθηματική ανωριμότητα, αδυναμία να αγαπήσουν άλλο πρόσωπο κ.τ.ό."

[Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., 1985, σελ. 165,β1.

δ. Οι αυταρχικοί γονείς επιβάλουν πάντα την άποψη τους στο παιδί, χωρίς να του αναγνωρίζουν κανένα δικαίωμα. Οι γονείς αυτοί επιμένουν στο να εκτελούνται πάντα οι εντολές τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαίτερες επιθυμίες του παιδιού τους. Δεν επικοινωνούν με τα παιδιά τους γιατί τα τελευταία φοβούνται να εκφραστούν και να αναπτύξουν οποιαδήποτε πρωτοβουλία.

Συνδιάζοντας τον κάθε τύπο γονιού με τη σχέση που αναπτύσσει αυτός με το παιδί του, μπορεί να αναφερθεί το εξής:

α. Οι στοργικοί - διαλεκτικοί γονείς είναι εκείνοι που δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί να γίνει κοινωνικό, αυτόνομο, δημιουργικό, να είναι συναισθηματικά ικανοποιημένο και να νιώθει ασφαλές.

Όμως πολλές φορές φτάνουν στην υπερβολή και γίνονται υπερπροστατευτικοί με αποτέλεσμα τα παιδιά να γίνονται εγωιστικά, απόμακρα, ανασφαλή και να δυσκολεύονται να δημιουργήσουν φιλίες.

β. Οι αυταρχικοί - απορριπτικοί γονείς είναι εκείνοι που συνήθως τα παιδιά τους γίνονται επιθετικά, αντικοινωνικά, γεμάτα πικρία, αρνητισμό και εχθρότητα.

Ποιοι όμως είναι εκείνοι που θεωρούνται "τέλειοι" γονείς; Αυτό είναι κάτι που έχει συζητηθεί εκτενώς και πιστεύεται πως ο τύπος του "τέλειου" γονιού είναι αδύνατο να υπάρξει. Είναι δυνατό όμως να βρεθεί ο γονιός που θα είναι στοργικός, διαλεκτι-

κός, ενθαρρυντικός στην αυτονομία και ατομικότητα του παιδιού του και θα καλλιεργεί το σεβασμό και την αλληλοεπικοινωνία μέσα στο χώρο του σπιτιού.

Τα λάθη των γονιών στην ανατροφή των
παιδιών τους.

Οι γονείς ανέκαθεν ήταν οι καθοδηγητές των παιδιών κατά την πορεία της ανάπτυξής τους. Ο ρόλος τους είναι μεγάλης σημασίας και σχετικά με αυτόν έχουν αναφερθεί χιλιάδες θεωρίες, οι οποίες όμως είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εφαρμοστούν γιατί η απόσταση ανάμεσα στη θεωρία και στην πράξη είναι σημαντική.

Στην εκτέλεση του ρόλου τους αυτού οι γονείς συχνά κάνουν κάποια λάθη μεγάλης ή μικρής σημασίας. Ο Ντράικωρ [1979, β] αναφερόμενος στα λάθη αυτά περιγράφει τα εξής:

α. Οι γονείς πολλές φορές θέλοντας να είναι στοργικοί και να δείχνουν την αγάπη τους για τα παιδιά τους, φτάνουν στο σημείο να τα παραχαϊδεύουν και να τους ικανοποιούν κάθε τους επιθυμία χωρίς ποτέ να λένε "όχι". Αποτέλεσμα αυτής της στάσης των γονιών είναι να δημιουργούνται "εγωιστικά μικρά τερατάκια".

Άλλες φορές όμως, οι γονείς για να αποφύγουν τη δημιουργία των "εγωιστικών" παιδιών φτάνουν στο αντίθετο ακριβώς σημείο, και αν και τα αγαπούν, δεν εκφράζουν αυτή τους την αγάπη και τότε τα παιδιά αισθάνονται στερημένα και ανασφαλή.

Υπάρχουν όμως και οι εξαιρέσεις, οι γονείς εκείνοι που "δεν αγαπούν τα παιδιά τους". Ίσως δε θα 'πρεπε να αναφέρονται

σαν "γονείς που δεν αγαπούν τα παιδιά τους" αλλά σαν "γονείς που κάποια ιδιαίτερα στοιχεία του ψυχισμού τους τους κάνουν να απορρίπτουν τα παιδιά τους". Τα παιδιά αυτών των γονιών νιώθουν ανασφάλεια και συχνά είναι αντικοινωνικά και επιθετικά.

β. Οι γονείς πολλές φορές ζητούν από τα παιδιά τους να αφοσιώνονται υπερβολικά σ' αυτούς και έτσι δημιουργούνται εξαρτημένα παιδιά, ανίκανα να αναλάβουν πρωτοβουλίες.

γ. Η συμπεριφορά των γονιών πολλές φορές παρουσιάζει ασυνέχεια καθώς το παιδί τους εκφράζει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά σε διαφορετικά όμως χρονικά διαστήματα. Έτσι το παιδί νιώθει αγωνία καθώς εκδηλώνει μια συμπεριφορά και δε γνωρίζει ποια θα είναι αυτή τη φορά η αντίδραση των γονιών του.

δ. Οι γονείς επίσης επιβλέπουν συνεχώς τα παιδιά τους ζητώντας τους να υπακούν τυφλά σε ό,τι τους λένε. Τα παιδιά όμως έτσι χάνουν την αυτονομία τους.

ε. Πολλοί γονείς είτε με το να μαλώνουν τα παιδιά, είτε με τη σωματική τιμωρία, φτάνουν στο σημείο να τρομοκρατούν τα παιδιά τους και να τα κάνουν ανασφαλή.

στ. Οι γονείς ζητούν από τα παιδιά τους υποσχέσεις δίνοντάς τους για αντάλλαγμα κάποια αμοιβή. Η υπερβολική όμως χρήση της αμοιβής δημιουργεί παιδιά εξαρτημένα από αυτή.

ζ. Υπάρχουν γονείς που ταπεινώνουν και υποτιμούν τα παιδιά τους κάνοντάς τα αντικοινωνικά και επιθετικά.

η. Πολλοί είναι εκείνοι οι γονείς που γκρινιάζουν συνεχώς έχοντας σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να νιώθουν πως καταπιέζονται και να αντιδρούν αρνητικά απέναντί τους.

Αυτά είναι κάποια από τα συχνότερα λάθη των γονιών στην ανατροφή των παιδιών τους. Σίγουρα υπάρχουν και άλλα, αλλά η αναφορά τους θα οδηγούσε σε ένα ανακείμενο θεωριών χωρίς να καταλήγει στη γνώση και σε κάποιο συμπέρασμα.

Ο ελεύθερος χρόνος

Πιστεύεται γενικά πως ο ελεύθερος χρόνος είναι ο χρόνος στη διάρκεια του οποίου το άτομο είναι ελεύθερο να κάνει ό,τι θέλει. Ο ελεύθερος χρόνος ενός παιδιού μπορεί να περιλαμβάνει τομείς όπως: το παιχνίδι, την ψυχαγωγία, τον αθλητισμό και τις ελεύθερες δραστηριότητες.

Υπάρχουν όμως και αντίθετες απόψεις σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά κουράζονται με όλα αυτά και δεν εκφράζονται γιατί είτε παίζουν συνεχώς, είτε κάθονται μπροστά στην τηλεόραση αρκετές ώρες.

Το παιδί έχει ανάγκη την ανάπτυξη πολλών ενδιαφερόντων για να μεγαλώσει σωστά και οι γονείς πρέπει να το καθοδηγήσουν σωστά προς την ανάπτυξη αυτών των ενδιαφερόντων.

Κάποιοι από τους τομείς του ελεύθερου χρόνου αναλυτικά είναι οι εξής:

α. Το παιχνίδι.

Ένας βασικός παράγοντας στην ανάπτυξη του παιδιού είναι το παιχνίδι. Στην αρχή της ζωής του παιδιού το παιχνίδι κυριαρχεί. Καθώς το παιδί έρχεται στο σχολείο το παιχνίδι συνδυάζεται με τα νέα στοιχεία που εισβάλλουν στην ζωή του. Γίνεται κυρίως ο-

μαδικό και καθώς το παιδί συναναστρέφεται με τους συνομηλίκους του μαθαίνει να υποτάσσεται σε κανόνες και να παίζει σύμφωνα με αυτούς.

Ο Παρασκευόπουλος [1985, α] τονίζει τη μεγάλη σχέση του παιχνιδιού και της ομάδας των συνομηλίκων κατά τη σχολική ηλικία. Ο κύριος ρόλος της σχέσης αυτής είναι η "ομαλοποίηση των ιδιορρυθμιών της οικογένειας". Τα παιδιά έχουν ζήσει έως τώρα μέσα στην οικογένειά τους και έχουν δεχτεί όλα τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του χώρου αυτού. Η ανάπτυξη μιας νέας σχέσης και οι επιρροές που τα παιδιά δέχονται από τα νέα πρόσωπα και τις νέες καταστάσεις οδηγούν στον περιορισμό των αρνητικών αυτών στοιχείων ή σε μερική αξιολόγηση τους.

Το παιχνίδι είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ανάπτυξη του παιδιού γιατί μέσα από αυτό εκφράζεται, κοινωνικοποιείται, εμπλουτίζει την φαντασία του, συνεργάζεται, μαθαίνει κανόνες.

Ο Τζαίημς Άρθουρ Χάντφελντ [1979] αναφέρει τις εξής μορφές παιχνιδιού:

- α. Το παρορμητικό παιχνίδι: το παιδί εδώ ξεσπά και διώχνει την παραπανήσια ενέργεια η οποία έχει συσσωρευτεί μέσα του.
- β. Το ενστικτικό παιχνίδι: το παιδί διοχετεύει την παραπανήσια ενέργεια η οποία έχει συσσωρευτεί μέσα του όμως ακολουθεί ένα σαφέστερο σχήμα συμπεριφοράς.
- γ. Το πάλεμα: το παιδί εκφράζει την φυσική του παρόρμηση για πόλεμο χωρίς όμως κάποιο σοβαρό σκοπό και αν κάποιος πονέσει σταματούν πια όλα αυτά να είναι παιχνίδι.
- δ. Το φανταστικό παιχνίδι: το παιδί εδώ αναπτύσσει ιδέες και

κάνει συμβολισμούς. Παίρνει για παράδειγμα ένα κομμάτι ξύλο και το ονομάζει όπλο.

Υπάρχει επίσης και το θεατρικό παιχνίδι. Η θεατρική πράξη προσδιορίζεται από μια διπλή ανάγκη: έκφρασης και επικοινωνίας. Άρα υπάρχει θεατρικό παιχνίδι από τη στιγμή που κάποιος εκφράζεται για τους άλλους με την κίνηση ή και το λόγο με ευχαρίστηση. Η μορφή αυτή παιχνιδιού έχει κανόνες και κώδικα επικοινωνίας.

Ο Παρασκευόπουλος [1985, α] αναφέρεται στην κοινωνική αλληλεπίδραση των παιδιών και τη χωρίζει στις εξής κατηγορίες:

- α. Το παιδί δεν συμμετέχει: το παιδί απλώς βρίσκεται στο χώρο του παιχνιδιού χωρίς φανερά να κάνει τίποτα.
- β. Το μοναχικό παιχνίδι: το παιδί παίζει μόνο του απομακρυσμένο από τα άλλα παιδιά, δεν ενδιαφέρεται όμως μόνο για το δικό του παιχνίδι.
- γ. Το παιδί μένει σαν θεατής: το παιδί συμμετέχει στο παιχνίδι των άλλων παιδιών αλλά μόνο σαν θεατής, ρωτώντας, υποδεικνύοντας κάνοντας σχόλια.
- δ. Το παράλληλο παιχνίδι: το παιδί παίζει δίπλα στα άλλα παιδιά χωρίς να συμμετέχει στο δικό τους παιχνίδι. Το παιχνίδι του παιδιού έχει άμεση σχέση με εκείνο των άλλων παιδιών και η σχέση αυτή το φέρνει κοντά τους.
- ε. Το συντροφικό παιχνίδι: το παιδί παίζει με τα άλλα παιδιά.
- στ. Το συνεργατικό παιχνίδι: το παιδί συμμετέχει σε παιχνίδια οργανωμένα, τα οποία περιέχουν το ανταγωνιστικό στοιχείο, ανα-

λαμβάνει συγκεκριμένο ρόλο και νιώθει ότι συμμετέχει στην ομάδα.

Ο Βίννικοτ [1976] υποστηρίζει πως τα παιδιά μέσα από τα παιχνίδια επιδιώκουν την συναναστροφή με άλλα παιδιά. Τα παιχνίδια έχουν κανόνες και ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Κατά τον ίδιο συγγραφέα τα παιδιά παίζουν πρώτα απ' όλα γιατί τους αρέσει. Τους αρέσουν οι σωματικές και συναισθηματικές εμπειρίες του παιχνιδιού. Τα παιδιά εκφράζονται μέσα από το παιχνίδι, για παράδειγμα πολλές φορές επινοούν μόνα τους διάφορα παιχνίδια. Τέλος, μέσα από το παιχνίδι το παιδί εκφράζει με ειλικρίνεια τον εαυτό του.

Κατά τον Παπαγεωργίου [1985] βασικό γνώρισμα του παιχνιδιού είναι η φυγή από την σκληρή πραγματικότητα και η θεληματική αγνόησή της.

β. Η ψυχαγωγία.

Το παιδί ψυχαγωγείται καθώς ξεδεύει μέρος του ελεύθερου χρόνου του ευχάριστα αλλά και εποικοδομητικά και με τη δική του βούληση.

Σαν μέσα ψυχαγωγίας του παιδιού μπορούμε να αναφέρουμε τον κινηματογράφο, τον αθλητισμό, τις γιορταστικές εκδηλώσεις, τις εκδρομές, την τηλεόραση, την συμμετοχή σε ήθη και έθιμα του τόπου.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ.

Εισαγωγή

Το σχολείο είναι ένας χώρος όπου κύρια παρέχεται διδασκαλία με στόχο να κατακτηθεί η μάθηση. Εκείνος που έχει σαν έργο του να παρέχει διδασκαλία είναι ο δάσκαλος και εκείνος που παράγει τη μάθηση είναι ο μαθητής. Κατά τον Χ. Φράγκο [1983] παλιότερα τον πρωταρχικό ρόλο στη διδασκαλία είχε ο δάσκαλος. Όμως οι έννοιες διδασκαλία και μάθηση αλληλοσυμπληρώνονται και γι' αυτό στο σχολείο παίζουν βασικό ρόλο και ο δάσκαλος και ο μαθητής.

Οι καινούργιοι παιδαγωγοί υποστηρίζουν ότι όσο μικρότερη είναι η παρέμβαση του δασκάλου τόσο περισσότερο βοηθιέται ο μαθητής, ενώ οι παλιότεροι παιδαγωγοί υποστηρίζουν ακριβώς την αντίθετη άποψη. Όμως ακριβώς επειδή η διδασκαλία, όπως προαναφέρθηκε είναι θέμα όχι μόνο του δασκάλου αλλά και του μαθητή, η σωστή άσκησή της εξαρτάται και από τους δύο και όχι μόνο από το χρόνο μιας οποιασδήποτε παρέμβασης του δασκάλου.

Η μάθηση τέλος καθώς συνδέεται με τη διδασκαλία είναι δημιουργικό επίτευγμα του μαθητή και όχι παθητική αναπαραγωγή κάποιων πραγμάτων.

Το σχολείο ως φορέας κοινωνικοποίησης.

Οι χώροι όπου πρωταρχικά και κύρια το παιδί κοινωνικοποιείται είναι η οικογένεια και το σχολείο. Ο ρόλος σχολείου - οικογένειας είναι αλληλοσυμπληρωματικός.

Ο Π. Πολυχρονόπουλος [1980] αναφέρει ότι η διαδικασία της κοινωνικοποίησης περνά από δύο βασικά στάδια:

- α. Το παιδί βρίσκεται σε επαφή με άλλους ανθρώπους που επηρεάζουν ο ένας στον άλλον και ιδιαίτερα στο παιδί. Το παιδί έρχεται σε επαφή με τους γονείς του, τα αδέρφια του, τους παππούδες και τις γιαγιάδες και τους κοντινούς του συγγενείς.
- β. Η κοινωνικοποίηση προχωρά και το παιδί αρχίζει να αντιλαμβάνεται ότι οι τρόποι συμπεριφοράς εκείνων με τους οποίους έρχεται σε επαφή αναφέρονται στην ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα.

Η κοινωνικοποίηση συντελείται επίσης μέσω δύο άλλων μηχανισμών:

- i. το παιδί μαθαίνει να αναγνωρίζει και να κατανοεί τις διαθέσεις του άλλου.
- ii. το παιδί μαθαίνει τους κοινωνικούς ρόλους των μελών της κοινωνίας και τους μιμείται.

Η κοινωνικοποίηση διακρίνεται σε πρωτογενή και δευτερογενή. Φορείς της πρωτογενούς κοινωνικοποίησης είναι η οικογένεια οι παρέες ενώ της δευτερογενούς είναι το σχολείο, η εκκλησία και γενικά το κοινωνικό περιβάλλον.

Το σχολείο λοιπόν πρέπει να δίνει κίνητρα στο παιδί ώστε να γίνεται αυτόνομο, να κοινωνικοποιείται, να αποκτά κριτική σκέψη, να συνεργάζεται και επίσης να κατανοήσει το πόσο αναγκαία είναι η μάθηση. Το σχολείο πρέπει να μάθει το παιδί να υποστηρίζει τη γνώμη του με επιχειρήματα, να αναγνωρίζει και να επιζητά το δίκαιο, να μην δέχεται τον αυταρχισμό και τέλος να μην δέχεται άκριτα κάθε γνώμη.

Επίσης ο Ηλιόπουλος [1980] αναφέρει ότι το σχολείο έχει μεγάλη παιδαγωγική και μορφωτική αξία γιατί εφοδιάζει το παιδί με νέες γνώσεις και δεξιότητες, ενισχύει την κριτική ικανότητα του παιδιού για οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του, το βοηθά να διαμορφώσει την προσωπικότητά του και να αναπτύξει μια καλή συμπεριφορά, βοηθά το παιδί να ενταχθεί σε μια ομάδα μέσα στην οποία νιώθει ασφάλεια και κοινωνικοποιείται.

Ο μαθητής του Δημοτικού

Το παιδί περνά από τα τρία του χρόνια (η ηλικία των ερωτήσεων), στα τέσσερα όπου ηρεμεί, φτάνει στα πέντε όπου ξεφαντώνει με το παιχνίδι και στα έξι πια φτάνει στην ηλικία της εργασίας. Μπαίνει στα έξι του χρόνια, στην εποχή των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων.

Τώρα στα έξι του χρόνια το παιδί έρχεται στο σχολείο και αποκτά ευθύνες. Εδώ το παιδί θα έχει μαθήματα, εργασίες, υποχρεώσεις. Στην περίοδο αυτή είναι ήρεμο, υπάκουο, με μεγάλη προσαρμοστικότητα και με λίγη προσπάθεια ο δάσκαλος μπορεί να κερδίσει τη συμπάθειά του.

Στις πρώτες τάξεις του σχολείου το παιδί αισθάνεται τις πιέσεις της πραγματικότητας έντονα και είναι υποχρεωμένο να προσαρμοστεί σ' αυτήν. Δεν καταφέρνει όμως καλά - καλά να βάλει τα πράγματα σε μια λογική σειρά. Απλά αρχίζει να ανοίγεται και να αγαπά και άλλους ανθρώπους πέρα από εκείνους που ανήκουν στο δικό του περιβάλλον.

Γύρω στα εννιά με δέκα όμως το παιδί αρχίζει να καταλαβαίνει την αξία της κοινωνικοποίησης και της ομάδας και η ομάδα πια παίζει κυρίαρχο ρόλο στη ζωή του. Σ' αυτή την ηλικία το παιδί παίζει πολύ αλλά και διαβάσει. Το παιδί θέλει να μάθει, ξέρει και έχει πολλές απορίες για τη ζωή και τον κόσμο, για όσα έχει διαβάσει ή γνωρίσει και για όσα θα ήθελε να γνωρίσει.

Επίσης το παιδί μαθαίνει πως να φέρεται σε αγνώστους και πως να δημιουργεί φιλίες. Εξοικιώνεται με τις απλές συνήθειες της συλλογικής δουλειάς και επικοινωνίας. Καταφέρνει τέλος, να προσαρμόζει σιγά - σιγά τη συμπεριφορά του στις απαιτήσεις των μεγάλων και εμφανίζει τα πρώτα ηθικά γνωρίσματα του χαρακτήρα του, όπως το να ντρέπεται, όταν κάτι δεν επιδοκιμάζεται, να χαίρεται όταν το παινεύουν για κάποια καλή του πράξη κ.ά.

Η έννοια των κινήτρων και η προσφορά τους στη γνώση

Αυτό που πρέπει να απασχολεί περισσότερο όλους όσους ασχολούνται με το παιδί για να επιταχύνουν τη σωστή απόδοσή του στο σχολείο είναι τα κίνητρα που θα του δοθούν. Ο Χ. Φράγκος (1983) αναφέρει ότι παλιότεροι παιδαγωγοί όπως ο Rousseau

αλλά και νεώτεροι όπως ο Neil υποστηρίζουν πως δεν είναι ανάγκη ο μαθητής να υποβοηθείται γιατί μόνος εκείνος είναι ικανός να κατακτήσει τη μάθηση. Όμως είτε λόγω κοινωνικών παραγόντων είτε για άλλους λόγους το παιδί έχει ανάγκη τη μικρή ή μεγάλη βοήθεια των κινήτρων. Η προσεκτική και μετρημένη χρήση των κινήτρων οδηγεί στη βελτίωση και μάθηση του παιδιού.

Στα κίνητρα διακρίνονται δύο όψεις: η ενεργοποιόσκα και η διευθύνουσα.

Τα κίνητρα διακρίνονται σε εξωτερικά και εσωτερικά. Με τον όρο εσωτερικά κίνητρα εννοούμε τις υπάρχουσες στον οργανισμό δυνάμεις για την εκτέλεση ενός έργου. Σαν εξωτερικά κίνητρα εννοούμε τα μέσα που χρησιμοποιούνται από άλλα πρόσωπα με σκοπό την δραστηριοποίηση των ατόμων.

Τα εσωτερικά κίνητρα χωρίζονται:

- α. Σε γνωστικά κίνητρα, τα οποία έχουν σχέση με την ικανοποίηση που αισθάνονται οι άνθρωποι όταν ασχολούνται με πνευματικές δραστηριότητες. Τα κίνητρα που έχουν μεγάλη σπουδαιότητα για τη σχολική μάθηση είναι η περιέργεια, η προδιάθεση για διερεύνηση, τα ατομικά ενδιαφέροντα κ.ά.
- β. Σε κίνητρα αυτοέκφρασης: ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να συμβάλλει στην διαμόρφωση καταστάσεων.
- γ. Σε κίνητρα αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης όπως η επιτυχία η αποτυχία, ο συναγωνισμός, η υπεροχή κ.ά.
- δ. Σε κίνητρα διαπροσωπικών σχέσεων: είναι αυτά που ανταποκρίνονται στις διάφορες κοινωνικές σχέσεις όπως της φιλίας, της στοργής, της συνεργασίας με τους άλλους κ.ά. και

ε. Σε κίνητρα που βασίζονται σε φυσιολογικές ανάγκες όπως η πείνα, η δίψα, ο ύπνος κ.ά.

Επίσης όσον αφορά τα κίνητρα μάθησης που ο δάσκαλος πρέπει να μεταδώσει στους μαθητές, αρχικά πρέπει ο ίδιος:

- α. Να συγκεντρώνει την προσοχή των μαθητών στους σκοπούς που επιδιώκει.
- β. Να κάνει χρήση της ανάγκης του κάθε ατόμου για επιτυχία και να του δίνει θετικά κίνητρα.
- γ. Να βοηθά το μαθητή να θέτει και να επιτυγχάνει σκοπούς που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου.
- δ. Να προσφέρει ανατροφοδότηση και την δυνατότητα διόρθωσης λαθών.
- ε. Να προσφέρει πρότυπα.
- στ. Να συζητά για τις κοινωνικές αξίες.
- ζ. Να κάνει χρήση ενός συστήματος αμοιβών, και
- η. Να αποφεύγει τις διαδικασίες που δημιουργούν και πίεση στο παιδί.

Το παιδί και οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους αποδίδει

περισσότερο στο σχολείο.

Κατά τον Χ. Φράγκο [1983] οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους το παιδί αποδίδει περισσότερο στο σχολείο μπορούν να συνοψιστούν στους εξής:

- α. Ψυχολογική εγρήγορση: είναι η κατάσταση κατά την οποία ο άνθρωπος βρίσκεται σε υψηλό βαθμό ενεργητικότητας. Όταν ο βαθ-

μός της ενεργητικότητας φτάνει σε πολύ ψηλά σημεία, τότε έχουμε την ερεθιστικότητα ενώ όταν ο βαθμός αυτός κατεβαίνει πολύ τότε έχουμε την ατονία. Οι δυο αυτές ακραίες καταστάσεις παρενοχλούν την μάθηση και στόχοι πρέπει να είναι η εξάλειψη αυτών των καταστάσεων, αν εμφανιστούν.

β. Περιέργεια, ερευνητική διάθεση, ελευθερία. Είναι γνωστό πως τα παιδιά από μόνα τους είναι αρκετά περίεργα όμως η περιέργειά τους είναι αχαλίνωτη και πρέπει να κατευθύνεται σε επιθυμητούς για την αγωγή σκοπούς. Η περιέργεια του παιδιού σπάνια προκαλείται για πράγματα που είναι εντελώς άγνωστα και γι' αυτό είναι ανάγκη να δίνονται στο παιδί πληροφορίες, από τις οποίες θα δημιουργούνται απορίες.

Επέκταση της περιέργειας είναι η ερευνητική διάθεση η οποία αναφέρεται στην παρατήρηση που δεν εντοπίζεται μόνο στα αντικείμενα αλλά και σε άλλες μορφές μάθησης (μάθηση εννοιών, συλλογισμών κ.ά.).

Τέλος η ελευθερία είναι ένα σημαντικό στοιχείο που συντελεί στο να κατακτηθεί σωστά η μάθηση. Η ελευθερία μέσα και έξω από το χώρο του σχολείου δίνει την δυνατότητα στο παιδί να ενεργεί και να αναπτύξει την ερευνητική διάθεσή του.

γ. Το άγχος.

Η ανησυχία και το άγχος είναι στοιχεία ανασχετικά για τη μάθηση. Σαν ανησυχία και άγχος θεωρούνται οι συναισθηματικές εκδηλώσεις του ατόμου που συνδέονται με μελλοντικές ενοχλητικές καταστάσεις.

Μια κατάσταση που σχετίζεται με την ανησυχία είναι η σύγκρουση. Σύγκρουση είναι η ψυχική κατάσταση κατά την οποία ο μαθητής οφείλει να κάνει την εκλογή του ανάμεσα σε δυο καθήκοντα. Συνήθως στο σχολείο ο δάσκαλος αποφεύγει να φέρνει το παιδί σε σύγκρουση.

δ. Ποινές - αμοιβές - κριτική.

Παλιότερα η ποινή είχε τεράστια σημασία για την μάθηση. Αργότερα απορρίφθηκε. Όμως η "ποινή" κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και μόνο σαν εναλλακτική λύση μπορεί να βοηθήσει τη μάθηση. Επίσης βοηθητικά στοιχεία για την μάθηση είναι οι αμοιβές και η κριτική.

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Κόκκοτα [1983] στο παιδί για να αποδώσει περισσότερο στο σχολείο πρέπει να του δίνεται η δυνατότητα να εκφράζεται και να δραστηριοποιείται ελεύθερα αλλά η ελευθερία αυτή να είναι ελεγχόμενη γιατί:

- i. Απαραίτητο είναι να γνωρίζει τα πρότυπα συμπεριφοράς που είναι αποδεκτά από την κοινωνία στην οποία θα ζει.
- ii. Πρέπει να γνωρίζει ότι υπάρχουν όρια στα οποία κινείται έτσι ώστε οι πράξεις του να μην βλάπτουν την ελευθερία τους.
- iii. Πρέπει να μάθει να σέβεται και να εκτιμά τους άλλους.

Κατά τον Τζων Ντιούι [1982] το παιδί διαθέτει έμφυτες παρορμήσεις οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το δάσκαλο ώστε να βοηθηθεί το παιδί στη μάθηση. Πρώτον το παιδί είναι από τη φύση του κοινωνικό και επικοινωνεί μέσα από την ομιλία. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί αυτή την παρόρμηση του παιδιού και μέσω αυτής να το βοηθήσει στην απόκτηση γνώσεων, την

καλλιέργεια ενδιαφερόντων κ.ά.

Δεύτερη παρόρμηση είναι η θέληση και έφεση για εργασία και δημιουργικότητα. Βασική έκφραση αυτής της παρόρμησης είναι αρχικά το παιχνίδι και αργότερα κάθε δημιουργική δραστηριότητα. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευθεί αυτή την έφεση του παιδιού με το να του αναθέτει εργασίες, ομαδικές ή ατομικές μέσα από τις οποίες του παρέχεται [του παιδιού] η δυνατότητα έκφρασης, έτσι ο δάσκαλος έχει δυνατότητα να αξιολογεί την αποδοτικότητα των μαθητών του.

Μια άλλη παρόρμηση του παιδιού είναι η αγάπη του για το ωραίο και την τέχνη, η οποία ενισχύεται σημαντικά στο σχολείο μέσα από καλαισθητικές ασκήσεις και εργασίες [ζωγραφική].

Γενικά με τις τάσεις του αυτές το παιδί δραστηριοποιείται, εκφράζεται και αναπτύσσει καλύτερα το χαρακτήρα και την προσωπικότητά του.

Διαδικασία προσαρμογής

Κατά τον Χ. Φράγκο [1983] το παιδί καθώς έρχεται στο σχολείο κατέχεται από διάφορα συναισθήματα. Η ένταξη του παιδιού στο σχολείο είναι μια ριζική αλλαγή στη ζωή του και αυτή η αλλαγή μπορεί να γίνει επώδυνη αν το παιδί δεν προσαρμοστεί σύντομα και σωστά.

Το παιδί έως τώρα έχει επιτύχει μια σειρά προσαρμογών μέσα στο περιβάλλον στο οποίο ζει και έργο του σχολείου είναι η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του με την εύρεση τρόπων προσαρμο-

γής που να διευκολύνουν την επέκταση αυτής της προσωπικότητας.

Ετσι το παιδί πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη ζωή του σχολείου. Ρόλος γονιών και δασκάλων είναι η είσοδος του παιδιού στο σχολείο να είναι ομαλή.

Το παιδί καθώς έρχεται στο σχολείο δεν ξέρει πως "να μαθαίνει" και μια μέθοδος που θα το βοηθήσει να κατακτήσει τρόπους μάθησης είναι το παιχνίδι. Διάφορα μέσα που ο δάσκαλος θα χρησιμοποιήσει μπορούν να κάνουν τον χώρο του σχολείου ευχάριστο και καθόλου εχθρικό. Ο μαθητής των πρώτων τάξεων είναι ευνόητο πως δεν θα μπορέσει να προσαρμοστεί με τις αλλαγές που το σχολείο φέρνει στη ζωή του, όπως το "ωράριο", την πειθαρχία στην ώρα του μαθήματος, την υποχρέωση της μελέτης στο σπίτι κ.ά. Μια σταδιακή προσπάθεια να εξοικιωσουμε το παιδί με το πρόγραμμα σίγουρα θα μας βοηθήσει. Παρόμοιες απόψεις αναφέρει και ο Κ. Μάνος [1989].

Τρόποι επικοινωνίας του παιδιού με πρόσωπα
και πράγματα.

Ο Χ. Φράγκος [1983] αναφέρει κάποιες παιδαγωγικές αρχές επικοινωνίας προσώπων που έχουν εφαρμογή στα παιδιά σχολικής ηλικίας.

1. Η αρχή της "μυστικής" επικοινωνίας. Ο άνθρωπος έρχεται σε επικοινωνία με τον άλλο άνθρωπο όχι μόνο με τον οργανωμένο λόγο αλλά και με εσωτερικές διαθέσεις και εσωτερική επικοινωνία. Αυτή η εσωτερική επικοινωνία πρέπει να υπάρχει και στο σχολείο και να απονέει εσωτερική κατανόηση ανάμεσα στο δά-

σκαλο και στο μαθητή, γιατί μόνο έτσι οι μαθητές θα αποκτήσουν τον κατάλληλο συναισθηματικό οπλισμό και ανθρώπινη κατανόηση.

2. Η αρχή της γνώσης του άλλου προσώπου. Η αγωγή μέσα στο σχολείο πρέπει να δημιουργεί δυνατότητες επικοινωνίας με τους άλλους. Η επικοινωνία του παιδιού με τον κόσμο δεν είναι αυτόνομη αλλά συνδέεται με την δύναμη που ασκούν τα άλλα πρόσωπα. Ακριβώς επειδή είναι μεγάλη η εξάρτηση παιδιού από τα άλλα πρόσωπα οι δάσκαλοι πρέπει να φροντίζουν για την σωστή σχέση του παιδιού με ανθρώπους και πράγματα.

3. Η αρχή της στέρησης του προσώπου. Η αρχή αυτή λειτουργεί αντίθετα από την προηγούμενη. Ενώ δηλαδή η προσήλωση προς τα άλλα πρόσωπα είναι αναγκαία, η υπερβολική προσήλωση οδηγεί στην εξάρτηση του παιδιού από τους άλλους. Στο παιδί λοιπόν πρέπει να αφήνονται περιθώρια για να αναπτύξει μόνο του την προσωπικότητά του.

4. Η αρχή της γνώσης των πραγμάτων. Το παιδί αποκτά σιγά-σιγά σχέση με τα πράγματα και αποκτά γνώσεις γι' αυτά. Μέσα στο σχολείο κατακτά αυτή τη σχέση με τα πράγματα.

5. Η αρχή της "άρνησης" των πραγμάτων. Η αρχή αυτή αντιδιαστέλεται στην προηγούμενη. Το παιδί πρέπει να υποτάσσεται στην ροή των πραγμάτων αλλά συγχρόνως πρέπει να αποδεσμεύεται από το χώρο των πραγμάτων ώστε να τα βλέπει ανεξάρτητα από αυτά.

6. Η αρχή της διστακτικότητας και της ανίχνευσης. Η στάση της ανίχνευσης οδηγεί το παιδί στην αυτονομία και στην ολο-

κλήρωση της προσωπικότητάς του.

7. Η αρχή της άρνησης. Το παιδί από πολύ νωρίς στη ζωή του αρνείται. Παρόλο που παλιότερα η άρνηση του παιδιού ήταν κατακριτέα σήμερα είναι ένας σημαντικός παράγοντας που οδηγεί στη σωστότερη διάπλαση του χαρακτήρα του.

8. Η αρχή του περιορισμού της υπέρβασης. Το παιδί έχει πολλές φορές την τάση να πιστεύει ότι μπορεί να κατορθώσει τα πάντα. Δεν πρέπει να καταστρέφεται αυτή του η τάση γιατί είναι μια λεπτή λειτουργία του ψυχικού του κόσμου, αλλά και δεν πρέπει να υπερτονίζεται.

9. Η αρχή του τρόπου. Έχει σημασία για όλους ο τρόπος με τον οποίο κάποιος υποδεικνύει το καθετί. Το παιδί συλλαμβάνει τον καλό τρόπο με τον οποίο του ζητιέται κάτι.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Εισαγωγή.

Η μάθηση αποτελεί αντικείμενο έρευνας πολλών επιστημών, η κύρια όμως επιστήμη που ασχολήθηκε με τη μάθηση είναι η ψυχολογία. Έχει να δείξει πάμπολλους προδρόμους όσον αφορά την εξέταση του φαινομένου της μάθησης όπως τους: Ebbinghans, Bryan, Harter, Thorndike.

Ο έλεγχος της μάθησης δημιουργεί πρακτικά προβλήματα σε δασκάλους, γονείς και είναι από όλους επιθυμητή η γνώση του τρόπου χειρισμού των προβλημάτων αυτών.

Ψυχολογικές θεωρίες της μάθησης.

1. Η θεωρία του Ι. Ρανιον για τη μάθηση.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ (1978) αναφέρει ότι η θεωρία της κλασικής αντανακλαστικής εξάρτησης διατυπώθηκε από τον Ρώσο φυσιολόγο Ι. Ρανιον ο οποίος έκανε πειράματα σε ζώα και μέσα από τις έρευνές του έφτασε στα εξής συμπεράσματα:

α. Χαρακτηριστικά της κλασικής αντανακλαστικής μάθησης είναι η γενίκευση και η διάκριση του ερεθίσματος.

β. Η μάθηση είναι μια φυσιολογική δραστηριότητα, που εξαρτάται από την λειτουργία του εγκεφάλου και του όλου νευρικού συστήματος.

γ. Βάση της μάθησης είναι η λειτουργία των αντανακλαστικών

[έκκριση σιέλου, ανοιγοκλείσιμο ματιών κ.ά.] σαν απάντηση στα εξωτερικά ερεθίσματα. Η μάθηση στηρίζεται στους διεγερτικούς μηχανισμούς, οι οποίοι δημιουργούνται στον εγκέφαλο από τους φυσικούς ερεθισμούς.

δ. Για να πραγματοποιηθεί η μάθηση απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενίσχυση.

ε. Η ισχύς της αντίδρασης εξαρτάται από την ισχύ του ερεθίσματος.

2. Η θεωρία του J. B. Watson

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει ότι θεμελιωτής της ψυχολογίας της συμπεριφοράς [περισσότερο γνωστής σαν "μπιχεβιορισμός"] ήταν ο Watson.

Ο Watson, όσον αφορά τη μάθηση, αποδέχθηκε τις βασικές απόψεις του I. Pavlov και υποστήριξε ότι η μάθηση είναι μια σειρά φυσιολογικών κινήσεων των μυών και των αντανακλαστικών συστημάτων.

Σύμφωνα με τον Watson εφόσον μπορούμε να ελέγξουμε τις εξαρτημένες αντιδράσεις μπορούμε να δημιουργήσουμε οποιονδήποτε τύπο ανθρώπου επιθυμούμε, ανεξάρτητα από τις κληρονομικές του καταβολές. Επίσης, όσον αφορά τις συγκινησιακές καταστάσεις ο Watson δεχόταν την ύπαρξη τριών κληρονομικών καταβολών: του φόβου, του θυμού και της αγάπης.

Η θεωρία του Watson παρουσιάζει πολλά κενά, όμως εκείνο που κύρια έχει μείνει από την θεωρία αυτή είναι: η αναζήτηση αντικειμενικών στοιχείων για τη μελέτη της συμπεριφοράς, η ανάλυση

του συστήματος των ερεθισμών και των αντιδράσεων [S - R] και η έμφαση στη μάθηση.

3. Η θεωρία του T. L. Thorndike.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει ότι ο Thorndike ασχολήθηκε με την πειραματική εξέταση των αντιδράσεων των ζώων. Σύμφωνα με τον Thorndike ο βασικός νόμος της μάθησης είναι ο νόμος του αποτελέσματος.

Ο Thorndike υποστήριξε την αμοιβή η οποία ενδυναμώνει τους συνειρμούς. Επίσης εισήγαγε και άλλους ακόμη νόμους της μάθησης. Τέλος, κατά τον Thorndike η άσκηση δεν είναι καθ' αυτή αποτελεσματική για τη μάθηση αλλά εξαρτάται από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ασκείται.

Οι απόψεις του για την μάθηση εκφράστηκαν με νόμους, πολλοί ερευνητές όμως έδειξαν πως η ισχύ τους δεν είναι τόσο καθολική όσο ο Thorndike πίστευε.

4. Η θεωρία του B. F. Skinner.

Οι Ιννερχόφερ [1978] και Φράγκος [1983] αναφέρουν ότι κύριος θεμελιωτής της λειτουργικής αντανακλαστικής εξάρτησης ήταν ο Skinner. Υποστηρίζει ότι αν μια συμπεριφορά έχει ευχάριστο αποτέλεσμα τότε όταν εμφανιστεί πάλι το ίδιο ερέθισμα ή η ίδια κατάσταση θα αντιδράσει ο οργανισμός με την ίδια συμπεριφορά και το αντίστροφο.

Η ανταμοιβή λοιπόν μιας αντίδρασης αυξάνει την πιθανότητα της εμφάνισής της, ενώ η τιμωρία μειώνει την πιθανότητα της

εμφάνισής της. Μια ενίσχυση που δημιουργεί μια επιθυμητή για τον οργανισμό κατάσταση λέγεται θετική ενίσχυση, ενώ μια ενίσχυση που σταματά μια ανεπιθύμητη κατάσταση λέγεται αρνητική.

Όταν ένα ερέθισμα υπάρχει τη στιγμή που μια συμπεριφορά ενισχύεται γίνεται με τον καιρό διακριτικό ερέθισμα. Ονομάζεται γενίκευση του ερεθίσματος η διεύρυνση ενός διακριτικού ερεθίσματος σε παρόμοια ερεθίσματα.

Σύμφωνα με τον Skinner η εκλογή των σωστών ενισχυτών δεν είναι πάντα εύκολη. Οι κύριοι αυτοί ενισχυτές είναι:

- α. Καταναλωτικοί ενισχυτές π.χ. τροφές, αναψυκτικά κ.λ.π.
- β. Μάρκες, κουπόνια ή διάφορες βαθμολογίες.
- γ. Κοινωνικοί ενισχυτές όπως ένα χαμόγελο, ένα χάδι κ.λ.π.

Ο Skinner καθόρισε δύο είδη ενίσχυσης:

- i. Τη συνεχή ενίσχυση. Εδώ η κάθε αντίδραση ενισχύεται. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται μια πιο γρήγορη τροποποίηση της συμπεριφοράς. Η καινούργια συμπεριφορά όμως δεν είναι συνήθως πολύ σταθερή και μπορεί εύκολα να αποσβεστεί.
- ii. Τη διακεκομμένη ενίσχυση. Εδώ η αντίδραση ενισχύεται όταν περάσει κάποιο χρονικό διάστημα ή ενισχύεται όταν εμφανιστεί ένας αριθμός από αντιδράσεις.

Ο Skinner υποστηρίζει ότι με την ενίσχυση και την ορθή χρησιμοποίησή της μπορούμε να πετύχουμε οποιαδήποτε συμπεριφορά επιθυμούμε.

5. Η θεωρία του A. Bandura για την κοινωνική μάθηση
[Social learning].

Η Καλαντζή - Αζίζι [1984] αναφέρει ότι ο Bandura σε αντίθεση με τον Ραβλον και τον Skinner εργάστηκε στις έρευνές του με ανθρώπους. Αναφέρθηκε ιδιαίτερα στη σπουδαιότητα της μιμητικής μάθησης, στη μάθηση μέσω προτύπων και στην αυτοενίσχυση.

Υποστηρίζει πως ένα μεγάλο μέρος της συμπεριφοράς μαθαίνεται με την ενίσχυση, μα υπάρχει ένα μέρος της που δε μπορεί να κατακτηθεί με αυτόν τον τρόπο. Ίσως αυτό το μέρος της συμπεριφοράς μπορεί να κατακτηθεί με την παρατήρηση.

Η μάθηση κατακτάται σε δύο φάσεις:

- α. Η φάση της κατάκτησης [acquisition].
- β. Η φάση της έμπρακτης συμπεριφοράς [performance].

Όμως σύμφωνα με τον Bandura υπάρχουν μεγάλες ενδοατομικές διαφορές ανάμεσα στο τι μπορεί να κάνει ένα άτομο και στο τι κάνει. Γι' αυτό πρέπει να γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στον τρόπο κατάκτησης της συμπεριφοράς και στον τρόπο της έμπρακτης εξωτερικέυσής της.

Ο Bandura τέλος, μελέτησε και τον μεγάλο ρόλο που παίζει η "αυτοενίσχυση" (π.χ. κάνουμε κάτι γιατί αυτό μας ευχαριστεί), στην κατάκτηση μιας συμπεριφοράς.

Η μορφολογική ψυχολογία και η μάθηση.

Ο Χ. Φράγκος [1983] αναφέρει ότι η μορφολογική ψυχολογία είναι γνωστή με τον όρο Gestalt [μορφή, πρότυπο] ψυχολογία και στηρίζεται θεωρητικά στην έννοια του όλου και της μορφής.

Με την έννοια της μορφής εννοείται ότι στο αντιληπτό πεδίο η μορφή είναι το κύριο του όλου και δεν μπορεί να αναλυθεί. Βασική αρχή της μάθησης είναι η τάση για την οργάνωση του αντιληπτού πεδίου, ώστε να απαιτήσει τελειότερη μορφή. Η αρχή αυτή είναι γνωστή σαν αρχή της τάσης και από αυτή απορρέουν άλλες τέσσερις αρχές:

α. Η αρχή της εγγύτητας, σύμφωνα με την οποία προσπαθούμε να συλλάβουμε μία οργάνωση που έχει τα στοιχεία της το ένα κοντά στο άλλο.

β. Η αρχή της ομοιότητας, σύμφωνα με την οποία στοιχεία όμοια στο χρώμα, στο μέγεθος κ.ά. συλλαμβάνονται και μαθαίνονται ευκολότερα από τα ανόμοια.

γ. Η αρχή της ολοκλήρωσης, η οποία αναφέρεται στην κατάσταση των οργανισμών κατά την οποία κάθε δραστηριότητα που δεν τελειοποιείται, θεωρείται μεταβατική και ο οργανισμός συνεχίζει τις προσπάθειές του έως να πετύχει την επιδιωκόμενη τελική έκβαση.

δ. Η αρχή της καλής συνέχειας, ή της συμπλήρωσης η οποία αναφέρεται στην τάση του οργανισμού να αντιλαμβάνεται μία κατάσταση σαν ολοκληρωμένη, αν και αυτή δεν είναι απόλυτα ολοκληρωμένη.

Μια σπουδαία διαδικασία στην μορφολογική μάθηση αποτελεί η διορατική μάθηση. Σύμφωνα με αυτήν τη διαδικασία η μάθηση καθορίζεται σαν μια Εαφνική εγρήγορση του οργανισμού ο οποίος αντιλαμβάνεται σχέσεις που υπάρχουν σε διαφορετικά στοιχεία μιας κατάστασης. Η διορατική μάθηση αναφέρεται στην ικανότητα του οργανισμού να συνδέει στοιχεία ώστε να καταλήγει σε μία εννοιολογική ολοκλήρωση.

Η διορατική μάθηση έχει ιδιαίτερη σημασία για τη σχολική μάθηση γιατί αναφέρεται στην ανεύρεση διεξόδων σε προβληματικές καταστάσεις.

Η μάθηση και τα επιμέρους στοιχεία της.

Ο Χ. Φράγκος [1983] αναφέρει ότι για να πραγματοποιηθεί η μάθηση απαιτείται η ύπαρξη ορισμένων εξωτερικών όρων. Αυτοί οι όροι είναι: η συνάφεια, η άσκηση και η ενίσχυση. Οι όροι αυτοί ονομάζονται εξωτερικοί γιατί είναι τα εξωτερικά πλαίσια για τη διαμόρφωση της μάθησης, δεν είναι όμως η ουσία της. Για να αποκτήσουν κάποιο ρόλο αυτοί οι όροι πρέπει να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένες μορφές μάθησης.

Οι όροι μάθησης είναι:

α. Η συνάφεια. Σαν συνάφεια θεωρείται η ταυτόχρονη συνύπαρξη των ερεθισμάτων και των απαντήσεων σε αυτά. Σύμφωνα με τον Ρανιον η συνάφεια αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία της μάθησης.

Για παράδειγμα: δείχνουμε σε ένα παιδί την εικόνα ενός φυτού και το ονομάζουμε. Η ονομασία βοηθά ώστε να εντυπωσιαστεί το παιδί και έχει πια τη γνώση του φυτού, γιατί η συνάφεια που δημιουργείται ανάμεσα στο ερέθισμα και στην ονομασία αναπτύσσει τη μάθηση. Αν όμως δε συντρέχουν άλλες προϋποθέσεις η συνάφεια αυτή καθ' αυτή δεν μπορεί να προκαλέσει μάθηση.

β. Η άσκηση. Άσκηση είναι η επανάληψη των αντιδράσεων στα παρεχόμενα ερεθίσματα. Παλιότερα οι παιδαγωγοί έδιναν μεγάλο βά-

ρος στην επανάληψη, όχι όμως και σήμερα. Αυτό συμβαίνει γιατί η άσκηση παίζει σπουδαίο ρόλο σε απλές μορφές μάθησης, όχι όμως και σε άλλες περιοχές μάθησης, όπως η λύση προβλημάτων κ.ά.

γ. Η ενίσχυση. Με τον όρο ενίσχυση εννοείται η αμοιβή που δίνεται στο υποκείμενο κατά τη διαδικασία της μάθησης. Ο ρόλος της ενίσχυσης βασίζεται κυρίως στο νόμο του αποτελέσματος, τον οποίο διατύπωσε ο Thorndike. Σύμφωνα με το νόμο αυτό αμοιβόμενες απαντήσεις τείνουν να επαναληφθούν, ενώ μη αμοιβόμενες απαντήσεις τείνουν να διακοπούν. Η επερχόμενη αμοιβή ονομάζεται ενισχυτής και δίνεται είτε πριν είτε μετά την απάντηση του υποκειμένου.

Η αμοιβή χρησιμοποιείται από όλους στα μικρά παιδιά, για να επιτευχθεί ή για να επαληφθεί μια επιδιωκόμενη συμπεριφορά.

Η ενίσχυση χωρίζεται σε θετική και αρνητική. Θετική είναι η ενίσχυση σύμφωνα με την οποία μια αμοιβή έχει σαν σκοπό την συνέχιση μιας αντίδρασης και αρνητική είναι η ενίσχυση σύμφωνα με την οποία μια αμοιβή έχει σαν σκοπό την απάλειψη μιας μη επιθυμητής συμπεριφοράς.

Για να υπάρξει μάθηση είναι πολύ σημαντική η εύρεση των σωστών ενισχύσεων. Η ενίσχυση έχει άμεση σχέση με την ευχάριστη ή δυσάρεστη κατάσταση που δημιουργείται στο παιδί, όμως υπάρχει και η ανατροφοδοτική επίδραση [feedback] της ενίσχυσης.

Για παράδειγμα: δίνεται αμοιβή από το δάσκαλο στο μαθητή για μια σωστή του απάντηση και η πρόσληψη της πληροφορίας από το μαθητή ότι έδωσε τη σωστή απάντηση, αποτελεί την επιβεβαίωση

και είναι ουσιαστικό στοιχείο στη διαδικασία της μάθησης. Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την ενίσχυση είναι η αμεσότητα της παροχής ενίσχυσης, η συχνότητα και η ποσότητα των ενισχύσεων. Την μεγαλύτερη επίδραση στη μάθηση δεν έχει η αδιάκοπη παροχή ενισχύσεων αλλά η κατά χρονικά διαστήματα παροχή ενισχύσεων γιατί διατηρεί τον οργανισμό σε κατάσταση αναμονής. Τέλος, η ποσότητα της παρεχόμενης ενίσχυσης πρέπει να ποικίλει και να είναι ανάλογη με την επιτυχία.

Τρόποι κατάκτησης της μάθησης.

Ο Χ.Φράγκος [1983] αναφέρει σαν τρόπους κατάκτησης της μάθησης τους εξής: τη γενίκευση, τη διάκριση, την παρουσίαση του υλικού, τη δραστηριότητα του υποκειμένου, τις εξετάσεις, την καθοδήγηση και την ανακάλυψη.

Η γενίκευση και η διάκριση είναι οι γενικότεροι τρόποι μάθησης ενώ οι υπόλοιποι είναι οι τρόποι μάθησης που ασκούνται κυρίως στο σχολείο.

α. Γενίκευση είναι η δυνατότητα ένταξης προσώπων, πραγμάτων, εννοιών κ.α. σε ομάδες με βάση κοινά στοιχεία. Είναι μια σημαντική λειτουργία της ανθρώπινης σκέψης και εκδηλώνεται από πολύ νωρίς. Για παράδειγμα: το μικρό παιδί αποκαλεί τον πατέρα του "μπαμπά" αλλά αν δει κάποιον άλλον άνδρα από απόσταση θα τον αποκαλέσει και εκείνον "μπαμπά".

Χωρίς τη γενίκευση η νόηση δεν μπορεί να λειτουργήσει ομαλά και αυτό φαίνεται σε άτομα που δεν μπορούν να εντάξουν ένα αντικεί-

μενο σε μια συγκεκριμένη ομάδα. Η υπερβολική τάση για γενίκευση όμως οδηγεί στην υπεργενίκευση και στην απώλεια του ακριβούς προσδιορισμού της πραγματικότητας.

β. Η διάκριση είναι η δυνατότητα του υποκειμένου να δίνει διαφορετικές απαντήσεις ή να αντιδρά διαφορετικά σε δύο ή περισσότερα ανόμοια ερεθίσματα. Η υπερβολική τάση για διάκριση όμως οδηγεί σε σχολαστικισμό.

γ. Η οργάνωση του υλικού της μάθησης ενεργεί θετικά σ' αυτή γιατί επιτρέπει στον μαθητή να συλλάβει τις υπάρχουσες σχέσεις και η οργάνωση της ύλης του μαθήματος βοηθά στην αφομοίωση της ύλης αυτής.

δ. Η παρουσίαση του υλικού από την οποία εξαρτάται άμεσα η οργάνωσή του. Στον τρόπο παρουσίασης του υλικού παρεμβαίνει το είδος των προτάσεων, η ακρίβεια του λεξιλογίου, η παροχή κατάλληλων πληροφοριών, η χρήση εποπτικών μέσων και η παρεμβολή του διδάσκοντος.

ε. Η δραστηριότητα του υποκειμένου η οποία είναι κύριο στοιχείο για να οδηγηθεί κανείς στην κατάκτηση της μάθησης. Το άτομο μπορεί να μάθει μέσα από τις κινητικές δραστηριότητες αλλά και μέσω της προσοχής και της προσήλωσης. Κάποιες από τις δραστηριότητες που έχει ορίσει ο Seagoe είναι: η προσπάθεια συγκράτησης του υλικού την ώρα της μελέτης, ο πειραματισμός, η συζήτηση, η καταγραφή σημειώσεων, ο συνδιασμός της διδασκαλίας με την παρουσίαση του διδασκόμενου υλικού κ.ά. [Χ. Φράγκος, 1983 σελ. 300].

στ. Οι εξετάσεις και οι καθημερινές αλλά και εκείνες σε τακτές περιόδους είναι ένας από τους σπουδαιότερους τρόπους μάθησης, γιατί κατευθύνουν το μαθητή προς ένα επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και δημιουργούν κίνητρο για μάθηση.

ζ. Η καθοδήγηση, την οποία έχουν ανάγκη όλοι οι άνθρωποι για να αποκτήσουν και να διατηρήσουν ένα σωστό τρόπο μάθησης.

η. Η ανακάλυψη είναι η εύρεση από το μαθητή των σχέσεων που υπάρχουν στην παρεχόμενη ύλη και η ένταξη των σχέσεων αυτών σε μια χρήσιμη λύση. Ο J. Piaget δεν δίστασε να καθορίσει τη μάθηση σαν ανακάλυψη.

Η αμοιβή και τα είδη της.

Έχει ήδη αναφερθεί πως η ενίσχυση συντελεί στην κατάκτηση της μάθησης. Κύριο στοιχείο της ενίσχυσης είναι η αμοιβή. Ο Δρ. Ιννερχόφερ αναφέρει πως ένα από τα κύρια είδη της αμοιβής είναι η κοινωνική αμοιβή. Η συμπεριφορά του ανθρώπου εξαρτάται από την κοινωνική ανταμοιβή που του παρέχει το περιβάλλον του. Σίγουρα "περισσότερη παιδαγωγική δύναμη βρίσκεται στην καθημερινή συμπεριφορά σας απέναντι στο παιδί, παρά σε γεγονότα που συμβαίνουν μια φορά ή σε παιδαγωγικά ιδεώδη" [Δρ. Ιννερχόφερ, 1978, σελ. 45]

Σαν κοινωνική αμοιβή θεωρείται ο έπαινος και η αναγνώριση. Ο έπαινος και η εκτίμηση είναι η ένδειξη του ενδιαφέροντος των γονιών προς το παιδί και γι' αυτό δεν πρέπει να συνδέονται ποτέ με εντολές ή κριτική.

Οι γονείς πρέπει να εκτιμούν το παιδί και να του δείχνουν την εκτίμησή τους για κάθε σωστή πράξη του, αλλά πρέπει να προσέχουν, γιατί τα παιδιά είναι ευαίσθητα και μπορούν να ξεχωρίσουν το ενδιαφέρον από την απλή ευγένεια. Οι γονείς χρειάζεται να προσπαθούν να διακρίνουν τα σωστά σημεία στη συμπεριφορά του παιδιού και να τα αμοιβούν εκφράζοντας μια συνέχεια στη στάση τους.

Όσοι ασχολούνται με το παιδί καλό είναι να γνωρίζουν ότι δεν πρέπει να είναι απόλυτοι και δεν πρέπει να επιμένουν για κάτι που δεν έχει μεγάλη αξία. Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σέβονται τις επιθυμίες και τις ικανότητες του παιδιού, γιατί αυτό η παρεχόμενη αμοιβή δεν πρέπει να ασκεί πίεση στο παιδί και να απαιτεί μεγαλύτερη από τις ικανότητες του απόδοση.

Το δεύτερο είδος της αμοιβής είναι η υλική αμοιβή. Αυτή η αμοιβή μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν η κοινωνική αμοιβή δεν επαρκεί και η χρήση της πρέπει να γίνεται αμέσως μετά την επιτυχία. Η υλική αμοιβή χρησιμοποιείται κανονικά όταν θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί η τιμωρία.

Η υλική αμοιβή θεωρείται σαν ισχυρό μέσο για την αλλαγή της συμπεριφοράς από τη στιγμή της γέννησης του ανθρώπου. Η χρήση της θα πρέπει να γίνεται με προγραμματισμό και κατευθυνόμενα. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει με ακρίβεια την επιθυμητή από τους γονείς συμπεριφορά και την αμοιβή που θα του δοθεί με την έκφραση της συμπεριφοράς αυτής.

Επίσης, η αμοιβή πρέπει να δίνεται αμέσως μετά την εκδήλωση της επιθυμητής συμπεριφοράς από το παιδί. Πρέπει να γίνεται

προσπάθεια να δημιουργούνται στο παιδί κατάλληλα κίνητρα, γι' αυτό η αμοιβή πρέπει να συμφωνεί με τις επιθυμίες του παιδιού. Το παιδί όταν είναι αρκετά μεγάλο μπορεί να εκφράσει το τι επιθυμεί, ενώ όσον αφορά τα μικρά παιδιά πρέπει να στηρίζεται κανείς στην παρατήρησή και τη διαίσθησή του για να κατανοήσει το τι είναι εκείνο που θα επιθυμούσαν.

Πρέπει, όμως, όσοι ασχολούνται με το παιδί να προσέχουν και να μην φτάνουν στο σημείο να προσφέρουν υπερβολική αμοιβή. Γι' αυτό ας μη δίνεται στο παιδί αμοιβή όταν πια έχει διαπιστωθεί πως έχει κοπιάσει για την πράξη του.

Εφαρμόζοντας κανείς την υλική αμοιβή συνεχώς και ως μοναδικό μέσο για την αλλαγή της συμπεριφοράς και τη μάθηση, υπάρχει κίνδυνος να διαπλαστεί ένα παιδί που θα κάνει οτιδήποτε για το συγκεκριμένο όφελος που θα έχει, όμως αυτό δεν είναι μάθηση. Γι' αυτό το λόγο ας χρησιμοποιείται περισσότερο το παιχνίδι σαν μέσο αμοιβής.

Η τιμωρία στη διαπαιδαγώγησή του παιδιού.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει πως παλιότερα η τιμωρία ήταν αποδεκτή σαν παιδαγωγικό μέσο. Σήμερα όμως, πρέπει να είναι ένα μέσο που πρέπει να αποφεύγεται όσο το δυνατόν περισσότερο. Πρέπει να γίνεται δεκτή μόνο αν είναι το μοναδικό μέσο που απομένει.

Όσοι ασχολούνται με το παιδί είναι υπεύθυνοι για την τιμωρία που θα θέσουν, αλλά και για την τιμωρία που άφησαν να α-

ασκηθεί και δεν απότρεψαν, ενώ έπρεπε. Η τιμωρία προκαλεί φόβο στο παιδί και ο φόβος με τη σειρά του δε μειώνει την αιτία των δυσκολιών που έως τώρα είχε το παιδί. Ακόμη η τιμωρία προκαλεί θυμό και ο θυμός επιθετικότητα. Τέτοια παιδαγωγικά μέσα πρέπει να αποφεύγονται και στη θέση τους πρέπει να μπαίνουν εναλλακτικές λύσεις, όπως η πρόληψη της συμπεριφοράς.

Η τιμωρία ακόμα δημιουργεί συμπεριφορά αποφυγής. Αν υπάρχει η επιθυμία στο παιδί να ενδιαφερθεί ή να προσέξει κάτι τότε πρέπει να αποφεύγεται η τιμωρία. Προσοχή πρέπει να δίνεται και στο εξής: να μην τιμωρούνται ποτέ πράξεις που έγιναν πριν από ένα μεγάλο μεγάλο χρονικό διάστημα και να μην εφαρμόζεται η τιμωρία συχνά αλλά μόνο όταν πρέπει, γιατί δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από όσα παραμερίζει.

Πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή όσον αφορά τη μορφή της τιμωρίας που θα ασκηθεί και η τιμωρία πρέπει να είναι ήπια και να πραγματοποιείται με ακρίβεια. Ας προσέχει κανείς λοιπόν αν θέλει να προβεί στην τιμωρία και ας μην ξεχνά πως πολλές φορές αυτό το μέσο μπορεί να στραφεί εναντίον του.

Η εξάλειψη της συμπεριφοράς.

Συνεχίζοντας ο Ιννερχόφερ [1978] αναφέρεται στην εξάλειψη της συμπεριφοράς. Όταν δίνεται αμοιβή στο παιδί εκείνο βοηθαι να υιοθετήσει μια συμπεριφορά σύμφωνα με την οποία θα κερδίσει αυτή την αμοιβή. Αυτή η συμπεριφορά απαλείφεται, όταν δεν αμοιβεται πια.

Καλό είναι να προσέχει κανείς όταν κάνει χρήση της κριτι-

κής. Το παιδί όταν το κρίνουμε αμύνηται και δεν ακούει πια τους λόγους τους οποίους έχουμε αντιπαραθέσει για την άσκηση της κριτικής, γι' αυτό δεν πρέπει να φτάνουμε στο σημείο της υπερβολικής κριτικής.

Η μάθηση κατακτιέται σταδιακά.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει ότι για να κατακτήσει κανείς δύσκολους τρόπους συμπεριφοράς πρέπει να περάσει από μια σειρά σταδίων μάθησης. Αυτά τα στάδια πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις ικανότητες του παιδιού και δεν είναι σωστό να γίνονται μεγάλα βήματα όσον αφορά τη μάθηση του παιδιού.

Θα δοθεί ένα παράδειγμα της σταδιακής μάθησης:

Το παιδί μαθαίνει να διαβάζει μόνο του στο σπίτι.

Πρώτο στάδιο: Το παιδί προετοιμάζει τη σάκα και τα βιβλία του για ν' αρχίσει να διαβάζει.

Δεύτερο στάδιο: Το παιδί διαβάζει μόνο του για μικρά χρονικά διαστήματα και ενδιάμεσα το αμοίβουμε και συζητούμε μαζί του για τη δουλειά που πρόκειται να κάνει σε λίγο.

Τρίτο στάδιο: Το παιδί διαβάζει μόνο του για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Τέταρτο στάδιο: Το παιδί διαβάζει μόνο του για ακόμα μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα.

Πέμπτο στάδιο: Το παιδί διαβάζει εντελώς μόνο του, όμως εμείς έχουμε ήδη συζητήσει μαζί του το τι πρέπει να διαβάσει και στο τέλος το αμοίβουμε.

Έκτο στάδιο: Το παιδί διαβάζει μόνο του στο δωμάτιό του.

Υπάρχουν πολλά πράγματα που πρέπει να μάθει το παιδί, όπως το ότι κάποια στιγμή θα χάσει το παιχνίδι ή ότι η ζωή δεν είναι γεμάτη μόνο επιτυχίες αλλά υπάρχουν και αποτυχίες, που πρέπει να μάθει να τις αντέχει.

Επίσης ένα παιδί μαθαίνει σταδιακά το πως θα κατακτήσει την αυτοτέλειά του και αυτό μπορεί να γίνει αν του δώσουμε σιγά - σιγά τον έλεγχο στα παιχνίδια του ή στο χαρτζιλίκι του. Το παιδί πρέπει να μάθει να προσέχει τον εαυτό του. Όμως το πιο σημαντικό απ' όλα είναι το να μπορούμε να διακρίνουμε το πότε πρέπει να σταματά κανείς τη βοήθεια προς το παιδί και το πότε είναι ικανό "να τα βγάλει πέρα μόνο του" και να μπορέσει να γίνει αυτοδύναμο.

Μίμηση και μάθηση.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ αναφέρει πως η συμπεριφορά μπορεί να διδαχθεί και με την παρατήρηση και τη μίμηση.

Το παιδί μιμείται τα μεγαλύτερα του αδέρφια και τους φίλους του στο παιχνίδι. Στο χώρο του σχολείου το παιδί μπορεί να μάθει μέσω της μίμησης και με κινηματογραφικά φιλμ, σχέδια ή άλλους παρόμοιους τρόπους.

Όμως ας μην ξεχνάει κανείς πως μέσα από την παρατήρηση μαθαίνει και αισθήματα, όπως το φόβο. Ο φόβος μπορεί να μειωθεί αν κανείς παρατηρήσει επανηλημένα το αντικείμενο που του προκαλεί φόβο και εξοικιωθεί σιγά - σιγά μαζί του.

Εκδηλώνοντας στο παιδί συναισθήματα όπως η εμπιστοσύνη, η συμπάθεια κ.λ.π. του δίνεται η ευκαιρία να μάθει αυτά τα αισθήματα με την παρατήρηση. Αν επιθυμείται η μετάδοση στο παιδί κανόνων καλής συμπεριφοράς και γενικότερα μιας ηθικής στάσης, θα πρέπει αυτό να γίνεται όχι με παρατηρήσεις ή κριτική αλλά με το παράδειγμα της προσωπικής σωστής στάσης.

Πως μαθαίνει κανείς να παρατηρεί.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει πως όλοι από μικρά παιδιά γνωρίζουν την παρατήρηση. Όμως υπάρχουν κάποιες δυσκολίες στις

οποίες πρέπει να δίνεται προσοχή. Αυτές είναι:

- α. Ο φόβος, πολλές φορές κανείς φοβάται να δει την αλήθεια.
- β. Η προκατάληψη, δεν θέλει κανείς να αλλάξει την γνώμη που ήδη έχει σχηματίσει για κάποιο θέμα.
- γ. Η παραποίηση της πραγματικότητας, για λόγους τακτικής βλέπει κανείς κάτι μόνο όπως εκείνος το θέλει.
- δ. Οι λανθασμένες γενικεύσεις.

Μέσα στο χώρο του σπιτιού ή του σχολείου το παιδί μπορεί να διαμορφώσει μια συμπεριφορά επιθυμητή ή μη από δασκάλους και γονείς. Η συστηματική παρατήρηση θα τους βοηθήσει να διαπιστώσουν τα αίτια της συμπεριφοράς αυτής.

Οικογένεια: Ένας χώρος αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων στον τομέα της συμπεριφοράς.

Ο Δρ. Ιννερχόφερ [1978] αναφέρει πως μέσα στο χώρο της

οικογένειας υπάρχουν αμοιβαίες αλληλεπιδράσεις. Η συμπεριφορά των γονιών επιδρά σε εκείνη του παιδιού αλλά και η συμπεριφορά του παιδιού καθώς βελτιώνεται ή όχι επιδρά στους γονείς.

Οι γονείς πρέπει να κάνουν μεταξύ τους ένα συμβόλαιο συμπεριφοράς γιατί μόνο η συνέπεια και η σταθερότητα στη στάση τους θα βοηθήσει το παιδί.

Ατομική και ομαδική μάθηση.

Ο Δημ. Γεώργας [1986] αναφέρει πως κάθε παιδί καθώς έρχεται στο σχολείο αποκτά φίλους και καθώς συναναστρέφεται μαζί τους μαθαίνει στοιχεία της κοινωνικής ζωής.

Μέσα από τις φιλικές του σχέσεις το παιδί συλλέγει ανεξάντλητες πληροφορίες για τη ζωή. Έτσι λοιπόν η μάθηση στο σχολείο δεν αναφέρεται απλά και μόνο στην αλληλεπίδραση δασκάλου - διδασκόμενου. Πρέπει ο δάσκαλος να χρησιμοποιήσει τις δυνατότητες της δυναμικής της ομάδας για να μεταδώσει γνώσεις.

Όσο πιο μικρός είναι ο αριθμός των ατόμων μέσα στην ομάδα τόσο διευκολύνεται η αλληλεπίδραση ανάμεσα στα άτομα. Η απόδοση της ομάδας είναι το σύνολο των προσπαθειών του κάθε παιδιού, έτσι μέσα στην ομάδα μπορούν να υπάρξουν: ατομικές εκτιμήσεις που γίνονται δεκτές από όλη την ομάδα, λύση ενός προβλήματος από ένα άτομο την οποία όμως κάνει δεκτή η ομάδα και λύση προβλημάτων μέσα από συλλογική προσπάθεια. Οι λειτουργίες της ομάδας και η τελική απόδοση εξαρτώνται από τη σύνδεσή της.

Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει τα εξής συμπεράσματα όσον αφορά

την ομάδα:

α. Η ομάδα είναι ανώτερη από το άτομο, όσον αφορά διάφορες εκτιμήσεις.

β. Η ομάδα μπορεί να είναι αποδοτικότερη από το άτομο στη λύση προβλημάτων όπου δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη λύση....

δ. Οι αλληλεπιδράσεις της ομάδας που διευκολύνουν τη λύση προβλημάτων είναι οι εξής: i. συζήτηση ανάμεσα στα μέλη που διευκολύνει την πρόταση εναλλακτικών υποθέσεων, ii. ομαδική συζήτηση που έχει ως αποτέλεσμα τον κριτικό έλεγχο ή την απόρριψη των εναλλακτικών υποθέσεων και τακτικών με συνέπεια τη μείωση των μη λειτουργικών γνωστικών διεργασιών".

[Γεώργας, 1986, σελ.].

Η Μάθηση.

Ο Χ. Φράγκος [1983] και ο Κ. Μάνος [1989] αναφέρουν ότι οι διαδικασίες που επέρχονται μέσα στο άτομο καθώς κατακτά τη μάθηση δεν γίνονται αντιληπτές. Σ' αυτές τις διαδικασίες παίζουν σημαντικό ρόλο ο εγκέφαλος και όλο το νευρικό σύστημα. Η μάθηση είναι μια αλλαγή που επέρχεται καθώς περνά ο χρόνος και συνεχώς παρατηρούνται αλλαγές στην συμπεριφορά των ατόμων. Οι αλλαγές που παρατηρούνται πάνω στα άτομα έχουν σχέση με το περιβάλλον μέσα στο οποίο τα άτομα κινούνται. Το περιβάλλον και η ωρίμανση αποτελούν τομείς που επιφέρουν αλλαγές στα άτομα.

Το περιβάλλον δίνει στο άτομο κάποια στοιχεία αλλά απαιτεί από αυτό αλλαγές. Οι αλλαγές αυτές ονομάζονται εμπειρία και η

μάθηση είναι κάτι μόνιμο και πρόσθετο στο άτομο.

Η μάθηση είναι επίσης σταθερή μόνιμη και εξυπηρετεί ένα ή περισσότερους σκοπούς του ατόμου. Η μάθηση αποτελεί μια λειτουργική δομή για τον άνθρωπο και είναι κατευθυνόμενη και προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις του ατόμου και του περιβάλλοντος.

Στο πεδίο της μάθησης περιέχονται τέσσερα στοιχεία:

i. Το υποκείμενο που ενεργεί, ii. Αυτός που ενισχύει τη μάθηση, iii. Τα ερεθίσματα που παρακινούν το μαθητή να αντιδράσει και iv. Η απάντηση στα ερεθίσματα αυτά. Το κύριο στοιχείο που κρίνει τη μάθηση είναι το τελικό αποτέλεσμα.

Ο Robert Gagne διακρίνει οκτώ κατηγορίες μάθησης:

1. Η μάθηση με σηματοδότηση: Η μάθηση βασίζεται στην απόκτηση αντίδρασης μετά από μια διδόμενη σηματοδότηση. Ο Gagne εδώ βασίστηκε στα πειράματα του I. Ρανιόν.
2. Μάθηση ερεθισμού - αντίδρασης: Αυτός ο τρόπος μάθησης συναντάται κυρίως στα ζώα.
3. Αλυσιδωτή μάθηση: Το άτομο ενώνει δύο ή και περισσότερες ενότητες ερεθισμάτων - αντιδράσεων [π.χ. το άτομο μαθαίνει να "κουμπώνεται" κ.ά.].
4. Μάθηση απλού λεξιλογικού συνειρμού: Το παιδί μαθαίνει να συνδέει ένα αντικείμενο με το όνομά του.
5. Μάθηση πολλαπλής διάκρισης: Το παιδί μαθαίνει να διακρίνει από μια ομάδα ομοειδών αντικειμένων ένα αντικείμενο που σε ορισμένα σημεία είναι διαφορετικό από τα άλλα.
6. Μάθηση των εννοιών: Το παιδί διακρίνει μέσα από ομοειδή

αντικείμενα ένα αντικείμενο που έχει ορισμένα εννοιολογικά χαρακτηριστικά π.χ. έναν κύβο.

7. Μάθηση των αρχών: Γίνεται συσχέτιση δύο ή περισσότερων εννοιών.

8. Μάθηση επίλυσης προβλημάτων: Το άτομο χρησιμοποιεί αρχές για να αντιμετωπίσει μια πολύπλοκη κατάσταση και να βρει μια διέξοδο.

Έχει γίνει άλλη μια προσπάθεια προσδιορισμού της μάθησης με βάση τα στάδια εξέλιξής της. Αυτά τα στάδια καθορίζονται με τις θεωρίες του L. J. Groubachi και του Tolman. Αυτά τα στάδια είναι:

1. Εκλογή μιας από τις δυνατότητες που δίνονται από την υπάρχουσα κατάσταση.
2. Περιορισμός των δυνατοτήτων επιλογής με βάση τα ατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου που ενεργεί τη μάθηση.
3. Προσδιορισμός σκοπού.
4. Ερμηνεία των δεδομένων της πραγματικότητας.
5. Ενέργεια κάποιου για να φέρει ένα αποτέλεσμα.
6. Αποτέλεσμα.
7. Μεταβολή της στάσης του υποκειμένου: Αν το άτομο απέτυχε να φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα επανεξετάζει την όλη κατάσταση και μεταβάλλει την συμπεριφορά του για να πετύχει το σκοπό του, ή αλλάζει το σκοπό του με κάποιον υποκατάστατο σκοπό.

Όμως τα στάδια της μάθησης δεν παρουσιάζονται πάντα με την ίδια σειρά.

Η θεωρία της παιδαγωγικής για την σχολική μάθηση.

Ο Χ. Φράγκος [1983] αναφέρεται στην θεωρία της παιδαγωγικής όσον αφορά την σχολική μάθηση η οποία βασίζεται:

- α. Στις απόψεις για τη μάθηση που προήλθαν από την εφαρμογή του Σωκρατικού μοντέλου.
- β. Στις νέες απόψεις στην παιδαγωγική των Ed. Charaudeau κ.ά.
- γ. Στις απόψεις του Piaget και
- δ. Στις κατευθύνσεις των Αμερικάνων ψυχολόγων Ausubel, Gage, Wittrock, των Ρώσων Galperin, Kalmykova κ.ά.

Αυτή η θεωρία είναι η λειτουργική θεωρία για τη σχολική μάθηση και ονομάζεται έτσι γιατί έχει σαν σκοπό τον καθορισμό της λειτουργικής σύνδεσης ανάμεσα στο επίπεδο μάθησης στο οποίο ήδη βρίσκεται το παιδί και σ' ένα επίπεδο το οποίο τείνει προς ολοκλήρωση μιας προηγούμενης μάθησης π.χ. κατακτημένης έννοιας με μια άλλη πληρέστερη έννοια.

Η λειτουργική θεωρία βασίζεται στο αξίωμα της λειτουργικής σύνδεσης το οποίο αναφέρεται σε μια διαδικασία ανάπτυξης σχημάτων ή τρόπων μάθησης που ήδη υπάρχουν στο παιδί.

Η λειτουργική θεωρία βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

1. Αρχή λειτουργικότητας: Κάθε παιδαγωγική ενέργεια στο μαθητή δεν έχει θετικό αποτέλεσμα, αν δεν ενισχύει μια υπάρχουσα στο μαθητή λειτουργία. Από αυτή την αρχή μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μάθηση εξυπηρετεί μια υπάρχουσα και όχι μελλοντική λειτουργία.
2. Αρχή της σύνδεσης: Καμιά μορφή μάθησης δεν έχει θετικό

αποτέλεσμα στη σχολική μάθηση αν δεν συνδεθεί με αντίστοιχη ενυπάρχουσα μορφή μάθησης. Η μάθηση πραγματοποιείται με σύνδεση και όχι με συσσώρευση στοιχείων.

3. Αρχή μεταλλαγής: Ο μαθητής δεν μαθαίνει μέσω της απλής αντιγραφής στοιχείων του περιβάλλοντος αλλά μέσω της μεταλλαγής αυτών των στοιχείων σε λειτουργικές μονάδες μάθησης.

4. Αρχή συμμετοχής: Βασικό ρόλο για τη μάθηση παίζει η ενεργητική συμμετοχή του μαθητή.

5. Αρχή προώθησης: Η μάθηση επιτυγχάνεται αν προωθείται μια ενυπάρχουσα ήδη μορφή της σε νέες βελτιωμένες μορφές οι οποίες εξυπηρετούν το μαθητή.

6. Αρχή προσαρμογής: Μπορούμε να κατορθώσουμε θετικά αποτελέσματα στη σχολική μάθηση αν οι προσφερόμενες μορφές μάθησης εξυπηρετούν το μαθητή στο να προσαρμοστεί μερικά ή ολικά στο κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΗΜΕΡΑ.

Εισαγωγή.

Η εκπαίδευση είναι ένας όρος ιδιαίτερα ευρύς, ο οποίος σχετίζεται με το άτομο σαν οντότητα από την αρχή της ζωής του, μέσα στο χώρο της οικογένειάς του, στο χώρο του σχολείου και στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Με την εκπαίδευση έχουν ασχοληθεί πάρα πολλοί μελετητές όπως ο Ντιούι, ο Ντράικωρς, ο Ράσσελ, ο Πιαζέ, ο Μουζάκης, ο Τσαούσης κ.ά., οι οποίοι την έχουν αναλύσει σαν ένα ολοκληρωμένο σύνολο, είτε στους επιμέρους τομείς της όπως: Η εκπαίδευση μέσα στο χώρο της οικογένειας, η εκπαίδευση στο χώρο του σχολείου, και τέλος η εκπαίδευση καθώς αυτή εκτείνεται στο γενικότερο χώρο της ζωής του ατόμου.

Μέσα στο χώρο του σχολείου δίνονται στο παιδί οι απαραίτητες γνώσεις και τελείται σιγά - σιγά η διαπαιδαγώγησή του είναι δηλαδή ο χώρος όπου κατεξοχήν ασκείται η εκπαίδευση.

Ευγκεκριμένα το Σύνταγμα της Ελλάδας αναφέρει:

"Η παιδεία αποτελεί βασικήν αποστολήν του κράτους, έχει δε σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, επαγγελματικήν και φυσικήν αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπευθύνων πολιτών" [Γέρου, Αθήνα, 1985]

Οι ραγδαίες εξελίξεις που η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη επέφεραν στην κοινωνία την ανάγκασαν συνεχώς να αλλά-

ζει μορφή και ρυθμό με αποτέλεσμα να επηρεάζεται συνεχώς και να αναπροσαρμόζεται και ο τομέας της εκπαίδευσης.

Στην συνέχεια θα γίνει μια μικρή αναφορά στις διαστάσεις της εκπαίδευσης σαν θεσμού και εκτενέστερη αναφορά στη σχέση εκπαίδευσης - σχολείου.

Το άτομο εκπαιδεύεται - κοινωνικοποιείται.

Η εκπαίδευση και η κοινωνικοποίηση είναι δυο όροι που σχετίζονται άμεσα μεταξύ τους.

Ο Αριστοτέλης [Κόκκοτας, 1983] υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση σχετίζεται η διακυβέρνηση μιας χώρας. Τονίζει ότι μέσω της εκπαίδευσης επιτυγχάνεται η πολιτική σταθερότητα μιας χώρας και η διάσωση του εκάστοτε καθεστώτος. Ο Πλάτωνας ενισχύει την άποψη αυτή λέγοντας ότι μέσω της εκπαίδευσης γίνεται κανείς καλός πολίτης και εντάσσεται στο κοινωνικό σύνολο οραλά.

Ο Κόκκοτας [1983] αναφέρει ότι η παιδεία μεταδίδει στα άτομα κάτι που έχει αξία, περιλαμβάνει τη γνώση και την κατανόηση, στηρίζεται στη θέληση του ατόμου για μάθηση και έχει σαν στόχο της την πνευματική ακεραιότητα του ατόμου και την ανάπτυξη της κοινωνικότητάς του.

Ο Τσαούσης [1987] θεωρεί σαν εκπαίδευση την επίδραση και τα στοιχεία που το άτομο σαν παιδί και αργότερα σαν έφηβος και ενήλικας δέχεται αρχικά από εκείνους που άμεσα το επηρεάζουν [γονείς, δάσκαλοι] και στη συνέχεια από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Το παιδί από την αρχή της ζωής του μαθαίνει να βιώνει "ρόλους", μέσα από την επαφή του με τους γονείς του και τα συγγενικά του πρόσωπα, με τη βοήθεια των οποίων κοινωνικοποιείται και εντάσσεται ομαλά στην οικογένειά του. Καθώς το παιδί έρχεται στο σχολείο βιώνει "ρόλους" μέσα από την επαφή του με τους συμμαθητές του και τους δασκάλους του και οδηγείται στην ιδιότητα του δικού του "ρόλου" που θα το βοηθήσει να ενταχθεί στη νέα αυτή κοινότητα.

Αυτή η διαδικασία μάθησης και η επιλογή στοιχείων, τα οποία ενσωματώνονται στην προσωπικότητα του παιδιού, συνεχίζεται στην πορεία όλης σχεδόν της ζωής του.

Καθώς αυτή η διαδικασία παιδείας και κοινωνικοποίησης συντελείται, ο δέκτης [το παιδί] μπορεί είτε να δέχεται παθητικά οτιδήποτε του προσφέρεται, χωρίς να ασκεί κριτική, είτε να μπαίνει σε διαδικασία κριτικής των όσων του προσφέρονται και ενεργητικά να φτάνει στο σημείο να επιλέγει όποια από αυτά του ταιριάζουν.

Ο Τσαούσης συνεχίζοντας υποστηρίζει ότι για να οδηγηθεί το άτομο στο να γίνει παθητικός δέκτης συντελούν ορισμένοι ψυχολογικοί παράγοντες, όπως η έλλειψη πρόθεσης για επιλογή από εξωτερικούς παράγοντες (π.χ. διαφήμιση). Επίσης, το άτομο οδηγείται στην παθητική αποδοχή κάτω από την επίδραση του εξωτερικού τυπικού ή άτυπου κοινωνικού ελέγχου (π.χ. θρησκεία, κοινή γνώμη κ.λ.π.).

Καταλήγοντας προκύπτει το συμπέρασμα ότι το άτομο σε όλη

τη διάρκεια της ζωής του "εκπαιδεύεται" και ασκούνται πάνω του ποικίλες επιρροές και επιδράσεις, τις οποίες πρέπει να κρίνει και να μπορεί να διακρίνει τι το αντιπροσωπεύει.

Κοινωνιολογία και εκπαίδευση.

Ο Ντυρκάιμ θεωρεί την εκπαίδευση σαν ένα αυτοτελές υποσύστημα μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύστημα. Η εκπαίδευση σαν θεσμός μελετήθηκε από πολλούς θεωρητικούς, ιδιαίτερα μετά από τη βιομηχανική επανάσταση, οι οποίοι τη χώρισαν σε τρεις επιμέρους τομείς:

- α. Ο τομέας που αναφέρεται στις λειτουργίες που επιτελεί η εκπαίδευση.
- β. Ο τομέας που ερευνά τους παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαίδευση στο να επιτελέσει το έργο της.
- γ. Ο τομέας που αναφέρεται στο σύστημα της εκπαίδευσης (στη στελέχωσή του, στη δομή του, στις διαδικασίες του κ.τ.λ.).

Υπάρχουν τρεις κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν άμεση σχέση με τους προαναφερθέντες τομείς, η λειτουργική, η μαρξιστική και η διαντιδραστική. Η λειτουργική θεωρία αναφέρεται κυρίως στον πρώτο τομέα, δηλαδή στις λειτουργίες της εκπαίδευσης. Η μαρξιστική θεωρία αναφέρεται στους δυο πρώτες τομείς δηλαδή στις λειτουργίες της εκπαίδευσης και τους παράγοντες που την επηρεάζουν.

Η διαντιδραστική θεωρία τέλος, αναφέρεται στον τρίτο τομέα, δηλαδή στο καθεαυτό σύστημα της εκπαίδευσης.

Ο Ντυρκάιμ έχει διατυπώσει μια λειτουργική άποψη για την εκπαίδευση, σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση ασκείται από το κοινωνικό σύνολο για την εξυπηρέτηση των αναγκών του κυρίως την κοινωνική του αναπαραγωγή. Η εκπαίδευση του ατόμου όμως κατά τον ίδιο συγγραφέα περιορίζεται στην παιδική ηλικία. [Τσαούσης, 1987].

Οι Αμερικάνοι οικονομολόγοι Σάμουελ Μπάουλις και Χέρμπερτ Γκίντις [Τσαούσης 1987] υποστηρίζουν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα έχει σαν σκοπό να εξασφαλίζει το εργατικό δυναμικό που είναι αναγκαίο για την ύπαρξη του καπιταλιστικού συστήματος. Σ' αυτό συντελεί η βαθμολογία στο σχολείο γιατί από τη μια πλευρά οδηγεί στην υποταγή του ατόμου στην εξουσία [οι υπάκουοι μαθητές παίρνουν τους καλούς βαθμούς] και από την άλλη οδηγεί τα άτομα στην εμπέδωση των ανισοτήτων, αφού αυτοί που έχουν τη χαμηλότερη βαθμολογία δεν μπορούν να επιδιώξουν τις ανώτερες θέσεις.

Ο Κ. Τσουκαλάς [Τσαούσης, 1987] υποστηρίζει πως υπάρχει χάσμα μεταξύ της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γιατί λίγοι είναι εκείνοι που προχωρούν και φτάνουν σε ανώτερα επίπεδα μάθησης, ενώ οι περισσότεροι εξαιτίας της μαθησιακής τους αδυναμίας μένουν στα πρώτα στάδια εκπαίδευσης χωρίς να έχουν κατακτήσει τις βασικές γνώσεις. Έτσι, την εκπαίδευση στην Ελλάδα διακρίνει μια αντίφαση ανάμεσα στην υπερεκπαίδευση μιας μεγάλης έστω μειοψηφίας και στην ημιμάθεια της πλειοψηφίας

Το Δημοτικό Σχολείο και η μορφή του.

"Η Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που

ψηφίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη περιλαμβάνει το άρθρο 26 που έχει ως εξής:

1. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν τουλάχιστον όσον αφορά τα στοιχειώδη και τα βασικά της στάδια....
2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες....
3. Οι γονείς έχουν κατά προτεραιότητα το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της εκπαίδευσης που θα δώσουν στα παιδιά τους." [Ζαν Πιαζέ, 1979].

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται στα Νηπιαγωγεία και στα Δημοτικά σχολεία. Το Δημοτικό σχολείο είναι εξατάξιο και η φοίτηση είναι υποχρεωτική.

Η εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν όπως ορίζεται στο νόμο 1566/85. Στον ίδιο νόμο αναφέρεται ότι

"σκοπός της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι: να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισορροπημένη ανάπτυξη των διανοητικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά" [Φ.Ε.Κ., Αρ. Φύλλου 167, Νόμος 1566/30-9-1985].

Ειδικότερα, οι στόχοι της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας

εκπαίδευσης είναι, με την παροχή των απαραίτητων αγαθών και εφοδίων, να βοηθούνται οι μαθητές:

- α. Να γίνονται υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται τη δημοκρατία, την εθνική ανεξαρτησία, να αγαπούν την ζωή, τον άνθρωπο και την φύση.
- β. Να καλλιεργούν το πνεύμα και το σώμα τους και να αποκτούν κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση. Να γνωρίζουν τα πολιτιστικά στοιχεία του τόπου τους και να γίνονται συνεχιστές τους.
- γ. Να γίνονται ικανοί να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες μέσα από την ανάπτυξη της κριτικής τους ικανότητας και της συνεργασίας τους με τα άλλα παιδιά.
- δ. Να ενδιαφέρονται για την τέχνη και την επιστήμη, έτσι ώστε να γίνονται συνεχιστές του πολιτισμού.
- ε. Να μάθουν να αγαπούν όλους τους λαούς της γης ανεξάρτητα από χρώμα, φυλή, θρησκεία και να αναπτύξουν πνεύμα ειρηνικό και δίκαιο.

Αυτοί που θα βοηθήσουν τους μαθητές έτσι ώστε η προσωπικότητά τους να έχει τα προαναφερθέντα στοιχεία είναι:

- α. Το κατάλληλα εκπαιδευμένο διδακτικό προσωπικό.
- β. Τα κατάλληλα και απαραίτητα εκπαιδευτικά μέσα και η σωστή χρήση τους [εποπτικά μέσα].
- γ. Η εξασφάλιση των αναγκαίων προϋποθέσεων, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία των σχολείων.
- δ. Η ύπαρξη του απαραίτητου παιδαγωγικού κλίματος που θα βοηθήσει την ανάπτυξη μιας υγιούς και σωστής σχέσης ανάμεσα στους δασκάλους και τους μαθητές.

Πολλοί από τους στόχους που το Δημοτικό σχολείο θέτει περιλαμβάνονται στους γενικότερους στόχους της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι έχουν προαναφερθεί, ειδικότερα, όμως, το Δημοτικό σχολείο έχει σαν επιμέρους στόχους να βοηθήσει τους μαθητές:

- α. Να γνωρίζουν την πολύπλευρη σχέση τους με τα πρόσωπα, τα πράγματα και τις καταστάσεις του περιβάλλοντός τους
- β. Να αναπτύσσονται ομαλά στον ψυχικό τομέα και στο σώμα τους και να αναπτύξουν την κινητικότητά τους.
- γ. Να κατανοούν την ουσία των βασικότερων εννοιών και να οδηγηθούν στην αφηρημένη σκέψη.
- δ. Να χρησιμοποιούν σωστά τον προφορικό και το γραπτό λόγο.
- ε. Να γνωρίσουν τις ηθικές, θρησκευτικές, εθνικές κ.λ.π. αξίες και να αποκτήσουν οι ίδιοι το δικό τους σύστημα αξιών.
- στ. Να ενδιαφέρονται και να εκτιμούν την τέχνη και να εκφράζονται και αυτοί δημιουργικά.

Οι μαθητές μετέχουν ενεργά στις διαδικασίες του σχολείου αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και υπευθυνότητες μέσα από δικές τους μαθητικές κοινότητες.

Οι γονείς δείχνουν το ενδιαφέρον τους για τη λειτουργία του σχολείου μέσα από τη συμμετοχή τους στο σύλλογο γονέων. Μέσω του συλλόγου μπορούν να ασκήσουν πίεση, να απαιτήσουν, να λειτουργήσουν συλλογικά. [Φ.Ε.Κ., Αρ. Φύλλου 167, Τεύχος Πρώτο Νόμος Υπ. Αρ. 1566/ 30-9-1985].

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κύριος σκοπός αυτής της μελέτης είναι η διαπίστωση του αν θα πρέπει το παιδί να διαβάζει τα σχολικά του μαθήματα και στο σπίτι. Εκείνος που αναθέτει τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες είναι ο δάσκαλος. Το κεφάλαιο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί βοηθά στον προσδιορισμό μιας σωστής μεθόδου διδασκαλίας και στη συνέχεια στη διαμόρφωση της εικόνας του όσο το δυνατόν ανεργητικότερου και πιο βοηθητικού για το παιδί δασκάλου.

Η σχέση δασκάλου και παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντική και όταν αναπτύσσεται σωστά οδηγεί το παιδί στην κατάκτηση της μάθησης. Είναι μια σχέση που συνδιάζεται άμεσα με την ομαλή σχέση δασκάλου και οικογένειας.

Θα ακολουθήσει λοιπόν μια αναφορά στις διάφορες μεθόδους διδασκαλίας, στη στάση που ο δάσκαλος πρέπει να κρατήσει μέσα στο χώρο της τάξης, στο συγκεκριμένο έργο και τις αρετές του δασκάλου και τέλος στη συγκεκριμένη βοήθεια που ο δάσκαλος σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να δώσει στο παιδί.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

Ο Ηλιόπουλος [1980] ορίζει σαν διδασκαλία

"τη συνειδητή και συστηματική παιδαγωγική ενέργεια, με την οποία επιδιώκεται όχι μόνο η μετάδοση γνώσεων και δεξιοτήτων αλλά και η καλλιέργεια και η ανάπτυξη των ψυχοφυσικών ικανοτήτων και η θετική μορφωτική επίδραση πάνω στο μαθητή".

[Ηλιόπουλος, 1980 , σελ. 109]

Τη διδασκαλία διακρίνουν δύο στοιχεία, το "τι" και το "πώς". Το "τι" αναφέρεται στη διδακτέα ύλη, δηλαδή στις γνώσεις που πρέπει να αποκτήσει ο μαθητής και το "πώς" αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η διδασκαλία.

Ο Χ. Φράγκος [1983] και ο Κ. Μάνος [1989] αναφέρονται στις διάφορες μεθόδους διδασκαλίας που έχουν εφαρμοστεί στα σχολεία. Μερικές από αυτές τις μεθόδους προέρχονται από τις θεωρίες της παλιάς παιδαγωγικής και άλλες από εκείνες της καινούργιας. Ομως κάποιες φορές είναι ένας συνδυασμός της παλιάς και της νέας παιδαγωγικής.

Οι παλιές μέθοδοι διδασκαλίας αναφέρονται και υποστηρίζουν την αυθεντία και το κύρος του δασκάλου και γι' αυτό χαρακτηρίζονται και σαν δασκαλοκεντρικές. Στηρίζονται στους παλιούς τρόπους μάθησης και χρησιμοποιούν σαν τεχνικές :

- α. Την αποστήθιση, δηλαδή την εκμάθηση κατά λέξη των όσων ο δάσκαλος παρέδωσε.

β. Την απόλυτη λογικοποίηση, δηλαδή την ταξινόμηση και κατάταξη των στοιχείων σε λογικά σχήματα.

γ. Την επανάληψη, η οποία θεωρήθηκε και σαν μητέρα της μάθησης.

Οι νέες μέθοδοι διδασκαλίας από την άλλη πλευρά στηρίζονται στην αρχή της απόλυτης συμμετοχής του παιδιού στη μάθηση και προϋπόθεση της εφαρμογής αυτής της μορφής διδασκαλίας είναι η γνώση της ψυχολογίας. Οι μέθοδοι αυτές χαρακτηρίζονται σαν παιδοκεντρικές.

Η ύπαρξη αυτών των μεθόδων ξεκινά κυρίως από τη δημοσίευση του έργου του J. J. Rousseau "Αιμίλιος ή περί νέας αγωγής" το 1762. Οι μέθοδοι αυτές βασίζονται στο παιδί και τα ενδιαφέροντά του και προσπαθούν να προσαρμοστούν σ' αυτά και αποβλέπουν στο να ενδυναμώσουν τον αυθορμητισμό του παιδιού. Ακόμα αποβλέπουν στο να κάνουν το παιδί ώριμο άνθρωπο, να αναπτύξουν την προσωπικότητά του και γι' αυτό αποφεύγουν τις πειθαρχικές μεθόδους όπως την "ηθικολογία."

Τις νέες μεθόδους χαρακτηρίζει μια αντίθεση -υπερβολική ίσως- προς τις παλιές. Έχουν μεταξύ τους κοινά χαρακτηριστικά αλλά και διαφορετικές κατευθύνσεις. Θα αναφερθούν εδώ επιγραμματικά οι σπουδαιότερες από αυτές :

- α. Η διδακτική μέθοδος Pestalozzi.
- β. Η διδακτική μέθοδος Froebel.
- γ. Η διδακτική μέθοδος Decroly.
- δ. Η διδακτική μέθοδος Montessori.

- ε. Η διδακτική μέθοδος Dewey.
- στ. Η διδακτική μέθοδος Winnet και
- ζ. Η διδακτική μέθοδος Cousinet.

Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ

Ο Χ. Φράγκος [1983] τονίζει στη σύγχρονη διδακτική μεθοδολογία υποστηρίζεται όλο και περισσότερο ότι η πραγματοποιούμενη μέσα στο σχολείο διδασκαλία πρέπει να επιτελείται με ιδιαίτερη στρατηγική και να ανταποκρίνεται όχι μόνο στο είδος του μαθήματος αλλά και στο είδος του κεφαλαίου και της έννοιας κάθε μαθήματος. Δεν θα πρέπει να υπάρχει μία και μόνο πορεία διδασκαλίας σε όλα τα μαθήματα γιατί έτσι καθιερώνεται η αβία των μαθητών και όχι η δημιουργική μάθηση.

Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί μια νέα μέθοδος διδασκαλίας, η προγραμματισμένη διδασκαλία. Με τη μέθοδο αυτή η σχέση δασκάλου-μαθητή ανατρέπεται και το προγραμματισμένο διδακτικό βιβλίο ή η διδακτική μηχανή αναλαμβάνει το ρόλο του δασκάλου. Ο μαθητής μόνος του ή με τη μελέτη ειδικών βιβλίων δέχεται τις απαραίτητες γνώσεις για τα διάφορα μαθήματα. Η προγραμματισμένη διδασκαλία λοιπόν είναι η διδακτική μεθοδολογία που προσφέρει προδευτικά τη μάθηση στο παιδί με μικρές λογικές ενότητες χωρίς την άμεση επέμβαση του δασκάλου. Η μέθοδος αυτή παρουσιάζει πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα.

Στον τομέα της έρευνας των θεμάτων της μάθησης άνοιξε

νέες προοπτικές. Έχουν αναφερθεί κάποιες αρχές μάθησης που έχουν σχέση με το σχολείο, οι οποίες έχουν ως εξής:

α. Η αρχή της άμεσης ενίσχυσης, σύμφωνα με την οποία, η γνώση αφομοιώνεται πληρέστερα από το άτομο, όταν αυτό αμοιβεται άμεσα.

β. Η αρχή σύμφωνα με την οποία ό,τι πραγματοποιείται και αμοιβεται εμπίπτει στα όρια της μάθησης.

γ. Η αρχή της βαθμιαίας πρόοδου και των μικρών ενοτήτων, σύμφωνα με την οποία υπάρχει ακολουθία από το απλό στο σύνθετο με λογική συνέπεια και

δ. Η αρχή της προσαρμογής του προγράμματος στις ικανότητες ό-
λων των παιδιών για τα οποία έχει δημιουργηθεί.

Τέλος, η προγραμματισμένη διδασκαλία προώθησε πολλά θέ-
ματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς και έφερε αληθινή ε-
πανόσταση στον τομέα της οργάνωσης του προγράμματος.

ΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ Η ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΟΥΣ

Ο Χ. Φράγκος [1983] και ο Κ. Μάγος [1989] αναφέρονται στους σκοπούς που έχει ο δάσκαλος, είτε αυτοί οι σκοποί αφο-
ρούν τη γενικότερη στάση του σαν δασκάλου απέναντι στους μα-
θητές του και στη μάθηση που έχει σα σκοπό να μεταδώσει, είτε αφορούν τον τρόπο με τον οποίο μεταδίδεται η μάθηση. Οι γε-
νικότεροι σκοποί των εκπαιδευτικών είναι:

- α. Η εξασφάλιση της ομαλής εξέλιξης του ψυχισμού του παιδιού.
- β. Η αποφυγή κάθε πράξης που θα μπορούσε να δημιουργήσει στο

παιδί εντύπωση αδικίας ή ταπείνωσης.

γ. Η επιδίωξη κάθε ευκαιρίας για ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας του παιδιού, για απονομή επαίνου και δημιουργία ευχάριστης αποδοχής.

δ. Η, με τρόπο πειστικό για το παιδί, καλλιέργεια της αγάπης για μάθηση, καθήκον και υπευθυνότητα.

ε. Η απόκτηση γνώσεων, θεωρητικών και πρακτικών.

στ. Η αποφυγή διδασκαλίας άχρηστων και ακατανόητων μαθημάτων καθώς και της ενοχλητικής και πάνω από ένα δίωρο κατ' οίκον σχολικής εργασίας.

ζ. Η ανάπτυξη της κοινωνικότητας με τους συνομηθικούς και η προσαρμογή στο κοινωνικό περιβάλλον.

η. Η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τους γονείς μετά από την ενημέρωσή τους για τα σωστά και τα λάθη της διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

θ. Η κρίση του δασκάλου για το πότε πρέπει να έρθει η έγκαιρη βοήθεια ειδικού γιατρού ή ψυχολόγου σε περίπτωση ψυχοβιολογικής αγώμαλίας.

ι. Η κατανόηση από το δάσκαλο της αξίας του συνδιασμού του ωφέλιμου και του περιττού.

Οι συγκεκριμένοι διδακτικοί σκοποί που ο δάσκαλος έχει καθώς μεταδίδει τη μάθηση εξυπηρετούν την πορεία της διδασκαλίας και είναι με τέτοιο τρόπο διατυπωμένοι ώστε να μπορεί ο δάσκαλος να διδάξει συγκεκριμένες ενέργειες που θα του επιτρέψουν να φτάσει στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Οι σκοποί αυτοί αναφέρονται στις εξής κατηγορίες :

1. Την γνώση, η οποία αναφέρεται ;
 - α. Στη γνώση από το παιδί της ορολογίας,
 - β. Στη γνώση ειδικών γεγονότων,
 - γ. Στη γνώση τρόπων παρουσίασης του υλικού,
 - δ. Στη γνώση τάξεων και ακολουθιών,
 - ε. Στη γνώση κατηγοριών,
 - στ. Στη γνώση κριτηρίων,
 - ζ. Στη γνώση της μεθοδολογίας,
 - η. Στη γνώση αρχών,
 - θ. Στη γνώση θεωριών.
2. Την κατανόηση, η οποία αναφέρεται στον τύπο μάθησης όπου ο μαθητής είναι σε θέση να κατανοεί ό,τι του ανακοινώνεται από το δάσκαλο. Η κατανόηση χωρίζεται στις εξής κατηγορίες :
 - α. Στην παράφραση, όπου ο μαθητής μπορεί να εκφράσει με το δικό του τρόπο το κείμενο που έχει διαβάσει.
 - β. Στην ερμηνεία, όπου ο μαθητής πρέπει να προχωρήσει περισσότερο και να κατανοήσει σχέσεις πιο πέρα από τα εποικισώδη στοιχεία του κειμένου.
 - γ. Στην επέκταση, όπου ο μαθητής πρέπει να μεταβιβάσει τάσεις ή φαινόμενα σε άλλες περιοχές που δεν αναφέρονται σε γνωστό κείμενο.
3. Στην ανάλυση, η οποία αναφέρεται ;
 - α. Στην ανάλυση στοιχείων και σχέσεων,
 - β. Στην ανάλυση αρχών οργάνωσης.

4. Στην σύνθεση, σύμφωνα με την οποία επιδιώκεται η σύνθεση στοιχείων ή μερών σε ολοκληρωμένο σύνολο και αναφέρεται :

α. Στην παραγωγή μιας ανακοίνωσης, σύμφωνα με την οποία με βάση ορισμένα στοιχεία γίνεται η σύνθεση μιας ανακοίνωσης για άλλους.

β. Στην κατασκευή ενός σχεδίου.

γ. Στην παραγωγή ενός συνόλου αφηρημένων σχέσεων [για την κατάταξη ή εξήγηση ειδικών δεδομένων ή φαινομένων].

5. Στην εφαρμογή. Σαν παιδαγωγικό στόχο μπορούμε να αναφέρουμε την εφαρμογή αφηρημένων ιδεών σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

6. Στην αξιολόγηση, η οποία προσδιορίζεται σαν κρίση που αποβλέπει σε κάποιο σκοπό. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει δύο υποκατηγορίες :

α. Κρίση με χρήση εσωτερικών δεδομένων και

β. Κρίση με χρήση εξωτερικών δεδομένων.

Ο δάσκαλος δεν είναι υποχρεωμένος για κάθε μάθημά του να χρησιμοποιεί την ίδια πορεία διδασκαλίας αλλά τη ρυθμίζει από το επιδιωκόμενο αντικειμενικό αποτέλεσμα.

Η σύγχρονη διδασκαλία στηρίζεται στις συγκεκριμένες δυνατότητες του μαθητή κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Οι αντικειμενικοί σκοποί της προσδιορίζονται σε επίπεδο προώθησης των γνώσεων, των αλληλεπιδρασιών κ.λ.π. Οι μέθοδοι διδασκαλίας βρίσκονται σε σχέση συνάρτησης με τους επιδιωκόμενους αντικειμενικούς σκοπούς της και με τη συμπεριφορά που

εκδηλώνει ο μαθητής.

Οι συγκεκριμένες διδακτικές αρχές που αφορούν τους σκοπούς και τους στόχους που ο δάσκαλος θέτει είναι :

1. Οι αρχές που αναφέρονται στο διδακτικό κλίμα που διαμορφώνεται στην τάξη με την πρωτοβουλία του δασκάλου και τη συμμετοχή των μαθητών. Αυτές είναι :
 - α. Η αρχή της ελεύθερης συμμετοχής, η οποία αναφέρεται στην επιδίωξη του δασκάλου για την ελεύθερη έκφραση και συμμετοχή του μαθητή. Επίσης, ελεύθερος πρέπει να αισθάνεται και ο δάσκαλος για να επεμβαίνει την κατάλληλη στιγμή.
 - β. Η αρχή της αναγνώρισης και της παραδοχής του άλλου μέσα στο χώρο της τάξης.
 - γ. Η αρχή της προμίας και της συμμετρης εκτόνωσης.
 - δ. Η αρχή της επιστημονικής και παιδευτικής εντιμότητας. Ο δάσκαλος μερικές φορές έχει την εντύπωση πως πρέπει να υποκρύπτει το επιστημονικά ορθό για να φρασιολογεί την πραγματικότητα ή για να μη δίνει στοιχεία που ενδεχομένως θα παραποιηθούν από τα παιδιά. Η ειλικρίνεια και η εντιμότητα όμως και από την πλευρά του δασκάλου και από εκείνη του παιδιού συντελεί στην επικράτηση εμπιστοσύνης ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή.
 - ε. Η αρχή της ατομικής ιδιαιτερότητας.
 - στ. Η αρχή της ομαδικής εκδήλωσης.
2. Οι αρχές που αναφέρονται σε μεθοδολογικές κατευθύνσεις στη γνωστική περιοχή. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι

αρχές που διαμορφώνουν τις κατευθύνσεις για την οργάνωση των προσφερόμενων μέσα στην τάξη γνώσεων, πληροφοριών κ.τ.λ. Αναφέρονται οι εξής αρχές :

α. Η αρχή της συνεύρεσης, όπου πολλές φορές ο δάσκαλος παρουσιάζεται στην τάξη σαν παντογνώστης. Αυτό όμως κάνει τα παιδιά να φαίνονται κατώτερα. Ο δάσκαλος πρέπει λοιπόν να επιδιώκει να συνεργάζεται με τα παιδιά.

β. Η αρχή της βίωσης και της αναβίωσης. Στόχος του δασκάλου εδώ, αν θέλει να αντιλαμβάνονται οι μαθητές μια πραγματικότητα, είναι να τους βοηθά να αναβιώνουν την ήδη βιωμένη πραγματικότητα.

γ. Η αρχή του λογικού προγραμματισμού.

δ. Η αρχή της ελκυστικότητας, κατά την οποία επιδιώκεται να παρουσιάζεται το μορφωτικό αγαθό με ελκυστικό τρόπο.

3. Υπάρχουν επίσης οι αρχές που αναφέρονται στις ειδικές τεχνικές για τη γνωστική περιοχή. Αυτές είναι :

α. Η αρχή της προσφοράς και της κατανόησης των πληροφοριών.

β. Η αρχή της εποπτείας.

γ. Η αρχή του συνδιασμού, της οργάνωσης και των πολλαπλών θεωρήσεων.

δ. Η αρχή της εναλλακτικής επανάληψης.

ε. Η αρχή της σχηματοποίησης.

στ. Η αρχή της συγκεκριμενοποίησης και της επαγωγικότητας.

ζ. Η αρχή της συνολικότητας, σύμφωνα με την οποία πρέπει να

προσδιορίζεται σαφώς τι εννοείται κατά περίπτωση για το παιδί συνολικότητα και από ποια κεντρική αρχή εξαρτάται το συνολικό, το σύστημα δηλαδή των εννοιών και πληροφοριών που πρόκειται να διδαχθούν.

4. Οι αρχές που αναφέρονται στην ανάπτυξη συνθετικών ικανοτήτων. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν :

α. Η αρχή της εκμετάλλευσης του λάθους. Το λάθος του μαθητή σε οποιοδήποτε τομέα αποτελεί ευκαιρία για την ανίχνευση τρόπων σκέψης του παιδιού και συγχρόνως τρόπων με τους οποίους μπορεί να επέλθει διόρθωσή.

β. Η αρχή της ανακάλυψης, η οποία είναι λειτουργικό στοιχείο της μάθησης.

γ. Η αρχή της δημιουργικότητας.

δ. Η αρχή της αντιμετώπισης και επίλυσης προβλημάτων.

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Ο Χ. Φράγκος [1983] σημειώνει πως η συμπεριφορά του δασκάλου μέσα στην τάξη έχει σίγουρα επιπτώσεις στην εξέλιξη της προσωπικότητας του μαθητή. Μετά από έρευνά τους σχετικά με το θέμα αυτό οι White και Lippit διαχώρισαν τη συμπεριφορά αυτή σε δεσποτική ή αυταρχική, αναρχική και τέλος δημοκρατική ή ρυθμιστική επέμβαση.

Κυρίως οι μορφές συμπεριφοράς του δασκάλου μέσα στην τάξη χωρίζονται στις εξής :

α. Δασκαλοκεντρική. Με τον όρο αυτό εννοείται η διδακτική

μέθοδος που στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στις γνώσεις και πρωτοβουλίες του δασκάλου.

β. Παιδοκεντρική. Με τον όρο αυτό εννοείται η μέθοδος κατά την οποία κύριο ρόλο στη διαδικασία μάθησης παίζει ο μαθητής ενώ ο δάσκαλος προσπαθεί να αποσυρθεί όσο το δυνατόν περισσότερο.

γ. Συμμετοχική. Με τον όρο αυτό εννοείται η μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με την οποία ο δάσκαλος και οι μαθητές από κοινού, άλλοτε με πρωτοβουλία των μαθητών και άλλοτε με πρωτοβουλία του δασκάλου προβάλλουν ορισμένα θέματα που έχουν ουσιαστική σημασία για το μαθητή και τη γνώση που πρέπει να κατακτήσει.

Η δεσποτική ή αυταρχική συμπεριφορά του δασκάλου πηγάζει από την τάση που εκείνος έχει να εκφράζει περιφρόνηση προς το μαθητή και εκδηλώνεται με τη χρήση της απειλής, του σαρκασμού και τη θέληση για μια τέλεια υποταγή του μαθητή. Αυτή η συμπεριφορά συναντιόταν παλαιότερα σε πολλά από τα σχολεία της χώρας μας.

Η ελευθεριάζουσα μορφή συμπεριφοράς διαμορφώνεται όταν ο δάσκαλος αφήνει εντελώς ελεύθερο το μαθητή να κάνει ό,τι εκείνος θέλει. Η απόλυτη ελευθερία του μαθητή υποστηρίχθηκε και από τον A.S.Neil, ο οποίος αναφέρθηκε στην αντιαυταρχική εκπαίδευση:

"Το σχολείο θα έπρεπε να μετατρέψει τη ζωή του παιδιού σε παιχνίδι. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως για το παιδί

πρέπει να είναι όλα ρόδινα. Απεναντίας με το να καταστήσει κανείς τα πάντα εύκολα για το παιδί επιδρά καταστροφικά πάνω στο χαρακτήρα του. Όμως είναι ήδη πάρα πολλές οι δυσκολίες που προσφέρει η ίδια η ζωή.....

Η δυστυχία της ανθρωπότητας οφείλεται στον εξαναγκασμό απ' έξω, ανεξάρτητα αν προέρχεται από τον Πάπα, το Κράτος, το δάσκαλο, ή τους γονείς. Στην ολότητα του αυτό λέγεται φασισμός".

[A.S.Neil, 1972, σελ. 169]

Πολλοί είναι αυτοί που αρνούνται αυτή τη στάση και την αχαλίνωτη ελευθερία που προσφέρει στο παιδί.

Η ρυθμιστική συμπεριφορά του δασκάλου αναφέρεται στην προσπάθεια αμοιβαίας κατανόησης ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή. Σύμφωνα με αυτή τη στάση οι αποφάσεις που παίρνονται στην τάξη προϋποθέτουν τη συζήτηση και το διάλογο και πάνω απ' όλα ένα πνεύμα αλληλοκατανόησης και επικοινωνίας.

Από τις τρεις αυτές μορφές συμπεριφοράς η πιο σωστή είναι η τρίτη, η ρυθμιστική, γιατί οδηγεί στην κατανόηση ανάμεσα στο δάσκαλο και τους μαθητές και στη διαμόρφωση μιας σωστής σχέσης μεταξύ τους.

Ομοίως και ο Ηλιόπουλος [1980] συμφωνεί στο ότι η ρυθμιστική συμπεριφορά του δασκάλου στην τάξη είναι η σωστότερη γιατί, όταν ο δάσκαλος είναι δημοκρατικός, ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να εκφραστεί και να αποδώσει.

Τέλος, η Μπονμπούαρ [1986] αναφέρει πως ο δάσκαλος

τώρα πια έχει στραφεί προς το παιδί και τις ανάγκες του και εργαλεία του στο έργο του είναι " η νοημοσύνη, η φαντασία, η γνώση και η δυνατή προσωπικότητα" .

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ο Πασσάκος [1978] αναφέρει ότι ο δάσκαλος προσπαθώντας να ανταποκριθεί στην αποστολή του αντιμετωπίζει εμπόδια και δυσκολίες, προβλήματα τα οποία καλείται να λύσει. Τα σημαντικότερα από αυτά τα προβλήματα είναι :

- α. Η ρύθμιση της ύλης των μαθημάτων.
- β. Η παροχή κινήτρων για μάθηση.
- γ. Η εφαρμογή αποτελεσματικών μεθόδων διδασκαλίας.
- δ. Η οργάνωση της σχολικής ζωής.
- ε. Η εκτίμηση της σχολικής επίδοσης των μαθητών.
- στ. Η κοινωνικοποίηση των παιδιών με τη δημιουργία μίας κανονιστικής σχέσης με τους μαθητές.
- ζ. Η επίδραση που πρέπει να έχει η παρουσία του στους μαθητές, αφού αποτελεί ένα πρότυπο γι' αυτούς.
- η. Η γνώση των ατομικών διαφορών των μαθητών, της ιδιαιτερότητάς τους και η γνώση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος.
- θ. Η σωστή αντιμετώπιση των μαθητών που παρουσιάζουν προβλήματα.
- ι. Η προσαρμογή των μαθητών στο σχολείο.

Οι Χ. Φράγκος [1983] και ο Κ. Μάνος [1989] ορίζουν σαν έργο του δασκάλου στο χώρο του σχολείου τα εξής :

- α. Την επιστημονική έρευνα.
- β. Τις συνεντεύξεις μαθητών και γονιών για να γνωρίσει το οικογενειακό περιβάλλον κάθε μαθητή.
- γ. Την προετοιμασία του υλικού που πρόκειται να διδάξει και την άντληση χαράς μέσα από τη διδασκαλία.
- δ. Την υπακίνηση του ενδιαφέροντος των παιδιών για μάθηση και την προσφορά ευρείας γνώσης πάνω σε διάφορα θέματα.
- ε. Την αποδοχή των σφαλμάτων του και την πίστη σε όσα διδάσκει.
- στ. Το να εντείνει τη μνήμη των μαθητών.
- ζ. Το να είναι ενεργό μέλος της κοινωνικής ζωής του τόπου του.
- η. Την ανάθεση εργασιών σύμφωνα με τις δυνάμεις των μαθητών και το σχολιασμό των κλίσεών τους με την παροχή βοήθειας για την ελεύθερη έκφρασή τους.

Αναγκαίο επιπλέον είναι ο δάσκαλος να προσαρμόζει την παρέμβασή του προς τον κάθε μαθητή ανάλογα με τις ανάγκες του με σκοπό έτσι να διευκολύνει τη μάθηση.

Έχει, λοιπόν, επίσης σαν έργο του :

- α. Να χρησιμοποιεί αντικειμενικά μέσα για να διαπιστώσει ποια μέθοδος και ποιο υλικό είναι κατάλληλα για το μαθητή.
- β. Να βοηθήσει το μαθητή να κατανοήσει ποιο είναι το επιθυμητό αποτέλεσμα, να δημιουργήσει μια ενθαρρυντική ατμόσφαιρα και να θέσει επίπεδα απόδοσης των μαθητών.
- γ. Να δείχνει τα χαρακτηριστικά της επιθυμητής αντίδρασης.
- δ. Να συμπαραστέκεται στο μαθητή για να αποφευχθούν οι παρε-

ξηγήσεις και τα λάθη και να του δείχνει την πορεία του.

ε. Να προσπαθεί να ανακαλύψει τις αιτίες που προκαλούν οποιαδήποτε δυσκολία στο μαθητή.

Συνεχίζοντας, κάποιοι άλλοι τομείς του διδακτικού έργου του δασκάλου είναι :

α. Η διαπίστωση του επιπέδου μάθησης στο οποίο κινούνται τα παιδιά.

β. Η συγκεκριμενοποίηση των γενικότερων σκοπών που θα επιδιώξει να πετύχει με το μαθητή κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, αλλά και σε κάθε ξεχωριστό μάθημα.

γ. Η τήρηση του αναλυτικού προγράμματος μαθημάτων.

δ. Η διαμόρφωση της τακτικής που θα ακολουθηθεί στη διδασκαλία του, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στο προς διδασκαλία υλικό.

ε. Η εύρεση εναλλακτικών λύσεων όσον αφορά τους σκοπούς που θέτει.

στ. Η διαμόρφωση σωστών μέσων εξέτασης και αξιολόγησης.

Οι τρόποι που μπορεί να χρησιμοποιήσει για να επιτελέσει τη διδασκαλία του είναι :

α. Το να δίνει πρωτότυπες και δημιουργικές απαντήσεις.

β. Το να σέβεται τις ιδέες και τις πρωτότυπες ενέργειες των παιδιών.

γ. Το να παρέχει ευκαιρίες στους μαθητές για ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση.

δ. Το να ενισχύει τις πρωτοβουλίες των μαθητών για την πα-

ρουσίαση νέων πραγμάτων και την πραγματοποίηση ομαδικών δραστηριοτήτων.

Εκείνο που πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι πως ο δάσκαλος πρέπει να έχει κάποια -έστω και μικρή- γνώση παιδαγωγικής και ψυχολογίας γιατί μόνο έτσι θα μπορέσει να ανταπεξέλθει στα γεμάτα ευθύνες καθήκοντά του.

Και ο Ηλιόπουλος [1980] συμφωνεί με τις απόψεις των προαναφερθέντων θεωρητικών στο θέμα των αρετών του δασκάλου και στο έργο που αυτός επιτελεί.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ο Χ. Φράγκος [1983] αναφέρεται στις καταστάσεις που το παιδί βρίσκεται στις φάσεις της σχολικής του ζωής.

Μια τέτοια κατάσταση είναι αυτή της εγρήγορσης, κατά την οποία η ενεργητικότητα του μαθητή έχει αυξηθεί και αν ο δάσκαλος δε θέλει να μετατρέψει την ενεργητικότητα σε υπερβολική ερεθιστικότητα πρέπει :

- α. Να αποφεύγει την χρήση της απειλής.
- β. Να διευκρινίζει το είδος της αταξίας.
- γ. Να δίνει έμφαση στην αξία της διδασκόμενης ύλης.
- δ. Να δείχνει συνέπεια και υπευθυνότητα στις πράξεις του.
- ε. Να κατέχει την ύλη των μαθημάτων.

Δεν είναι χρήσιμο να διεξάγεται το μάθημα με τον ίδιο, μονότονο τρόπο γιατί προκαλεί ανία στο μαθητή. Η διάθεση για

αλλαγή στον τρόπο αυτό και μια σωστή παρουσίαση των μαθημάτων θα βοηθήσουν το μαθητή να νιώσει περιέργεια, ενδιαφέρον και ερευνητική διάθεση.

Ο διαχωρισμός των απαιτήσεων του δασκάλου από το παιδί και τις απαιτήσεις του τελευταίου από τον εαυτό του είναι απαραίτητος, γιατί έτσι θα υπάρξει μια κοινή πορεία μάθησης. Για να οδηγηθεί το παιδί στη μάθηση χρειάζεται ο δάσκαλος :

α. Να ενισχύει και να ενθαρρύνει το παιδί στο να εκφράζεται και να δημιουργεί.

β. Να βοηθά το παιδί να κάνει επιτυχημένα βήματα.

γ. Να βοηθά το παιδί να κατανοεί πως ό,τι μαθαίνει είναι χρήσιμο.

δ. Να αναγνωρίζει τόσο ο ίδιος, όσο και οι συμμαθητές το έργο κάθε μαθητή και

ε. Να βοηθά στην ανάπτυξη της συναγωνιστικότητας και της αλληλεγγύης.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΒΔΟΜΗ: ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

Το ερώτημα: "είναι απαραίτητες οι σχολικές εργασίες στο σπίτι;" απασχόλησε και απασχολεί δασκάλους, γονείς και θεωρητικούς της εκπαίδευσης συνεχώς. Οι γνώμες δίστανται και ξεκινούν από το ένα άκρο φτάνοντας στο άλλο.

Οι Ντέβελος, Χες, Βεκ [1989] υποστηρίζουν πως οι σχολικές εργασίες στο σπίτι είναι απαραίτητες γιατί αρχικά μέσα από αυτές το παιδί οδηγείται στην αφομοίωση της γνώσης και αναπτύσσονται οι ικανότητές του και στη συνέχεια γιατί μέσα από αυτές το παιδί αναπτύσσει ορισμένα γνωρίσματα της προσωπικότητάς του.

Ετσι, σύμφωνα με αυτούς τους θεωρητικούς το παιδί οδηγείται στην αυτοτελή δραστηριότητα και την υπευθυνότητα. Επίσης, κατορθώνει σιγά - σιγά να προγραμματίσει σωστά το χρόνο του και να οδηγηθεί στην αυτόβουλη και ενεργητική μάθηση.

Οι εργασίες στο σπίτι είναι δυνατό να δίνονται σε όλα τα μαθήματα και για κάθε τομέα της σχολικής ύλης. Όμως πρέπει να προσδιορίζεται η αναγκαιότητά τους και να είναι σχετικές με τη δομή και τα περιεχόμενα του διδασκόμενου μαθήματος.

Το βασικό επιχείρημα στο οποίο οι θεωρητικοί αυτοί στηρίζουν την πίστη τους στην κατ' οίκον σχολική εργασία είναι το ότι μέσω αυτής αναπτύσσεται η προσωπικότητα του μαθητή. Η σχολική εργασία στο σπίτι λοιπόν βρίσκεται σε άμεση σχέση με την προσωπικότητα και τις ικανότητες του μαθητή. Όμως όσον αφορά τη σχολική ανάπτυξη των μαθητών υπάρχουν διακυμάνσεις.

Ετσι κάθε δάσκαλος καθώς δίνει εργασίες για το σπίτι πρέπει να γνωρίζει:

α. Τα στοιχεία της προσωπικότητας των μαθητών.

β. Οτι οι απαιτήσεις των εργασιών προς το μαθητή αναπτύσσουν τα ιδιαίτερα του γνωρίσματα και ενεργούν θετικά προς την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

γ. Οτι μπορεί και πρέπει να εξηγεί στους μαθητές του το λόγο για τον οποίο δεν είναι δυνατό να υλοποιηθεί η εργασία αυτή μέσα στην τάξη.

Οι θεωρητικοί που υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της ανάθεσης σχολικών εργασιών για το σπίτι στηρίζουν την άποψή τους αυτή στο ότι οι σχολικές εργασίες για το σπίτι:

α. Οδηγούν τους μαθητές στην αποτύπωση των γνώσεων και την άσκηση.

β. Οδηγούν το δάσκαλο στο να μεταδώσει σωστά τη γνώση και να οδηγήσει τους μαθητές στην αυτοδύναμη σκέψη.

γ. Βοηθούν τους μαθητές να οδηγηθούν στην συστηματοποίηση της μελέτης.

δ. Οδηγούν τους μαθητές στην αυτοδύναμη μάθηση και τον αυτοέλεγχο.

ε. Οδηγούν τους μαθητές στην ερμείδωση της ύλης αλλά και στη γνώση νέων στοιχείων πέρα από όσα διδάσκονται στο χώρο του σχολείου.

στ. Επίσης, βοηθούν τους μαθητές στο να αναπτύξουν τα δημιουργικά τους γνωρίσματα. [Χορστ Ντέβελοβ, Ντίτερ Χες, Χέλμουτ Βεκ

Υπάρχει όμως και ο αντίλογος, εκείνοι δηλαδή που υποστηρίζουν πως δεν πρέπει να δίνονται σχολικές εργασίες στο σπίτι και δεν είναι λίγοι.

Ο Ηλιόπουλος [1980] υποστηρίζει ότι από παιδαγωγική και ψυχολογική άποψη η εργασία του παιδιού με τα μαθήματά του πρέπει να αρχίζει και να τελειώνει στο σχολείο. Κάποια από τα επιχειρήματά του είναι:

- α. Σκοπός του σχολείου δεν είναι να δημιουργήσει νευρωτικούς επιστήμονες αλλά σωστούς ανθρώπους. Σκοπός του είναι να μάθει το παιδί να σκέφτεται, να ερευνά και όχι να αναμεταδίδει παγιωμένες γνώσεις.
- β. Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι περιορίζουν ή και παίρνουν όλο σχεδόν το χρόνο που το παιδί θα έπρεπε να αφιερώνει στο παιχνίδι.
- γ. Είναι δεδομένο ότι οι σχολικές εργασίες των παιδιών στο σπίτι δεν έχουν ποιότητα μιας και τα παιδιά έχουν ήδη καταπονηθεί στο σχολείο για πέντε έως έξι ώρες.
- δ. Επίσης, παραβιάζονται τα δικαιώματα του παιδιού. Οι μεγάλοι εργάζονται οκτώ ώρες, τα παιδιά όμως; Τα παιδιά εργάζονται πέντε έως έξι ώρες στο σχολείο και πολλές φορές άλλες τόσες και στο σπίτι.
- ε. Οι μαθητές συνήθως βοηθούνται στην διεκπεραίωση της εργασίας στο σπίτι από τους γονείς ή άλλα πρόσωπα όμως δεν βοηθούνται σωστά γιατί συνήθως οι άλλοι τους επιβλέπουν ή κάνουν τις εργασίες.

στ. Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι περιορίζουν το χρόνο που οι μαθητές θα μπορούσαν να αφιερώσουν σε άλλα ενδιαφέροντα όπως μια ξένη γλώσσα, η μουσική, ο αθλητισμός κ.ά.

ζ. Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι δημιουργούν άγχος σε όλη την οικογένεια για τη διεκπεραίωσή τους.

η. Τέλος, οι σχολικές εργασίες στο σπίτι δε δίνουν την δυνατότητα σε όλους τους μαθητές για ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες μιας και ευνοούνται οι μαθητές που διαθέτουν στο σπίτι εγκυκλοπαίδειες, βιβλία, γραφείο, βοήθεια από τους γονείς κ.ά.

Βασική ιδεολογία της σχολικής διαδικασίας σήμερα είναι πως δεν πρέπει να δίνονται στα παιδιά σχολικές εργασίες για το σπίτι. Σ' αυτό προτρέπει τους δασκάλους και κάθε διδακτικό βιβλίο που χρησιμοποιούν στην εισαγωγή του.

Ποια μορφή πρέπει να έχουν οι σχολικές εργασίες
για το σπίτι;

Οι εργασίες για το σπίτι πρέπει πρώτα απ' όλα να προγραμματίζονται. Ο προγραμματισμός αυτός πρέπει να ξεκινά από τους δασκάλους οι οποίοι θα ελέγχουν αρχικά οι εργασίες αυτές να είναι σχετικές με τα όσα έχουν διδάξει και να είναι μικρές σε έκταση για να απασχολούν τα παιδιά για μια ή δυο ώρες.

Οι εργασίες αυτές μπορεί να έχουν τη μορφή εκθέσεων στο σπίτι, εργασιών με στόχο τη συλλογή αντικειμένων, προετοιμασία εισηγήσεων, συζητήσεων κ.ά.

Όμως ο προγραμματισμός που οι δάσκαλοι πρέπει να έχουν πάντα

στο νου τους δεν αποκλείει το να δοθεί μια εργασία για το σπίτι που δεν έχει προγραμματιστεί αλλά είναι ανάλογη με την περίπτωση.

Όταν οι δάσκαλοι δίνουν εργασίες στο σπίτι πρέπει πάντα να προσέχουν:

- α. Να ικανοποιούν τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να τους δημιουργούν κίνητρα μάθησης.
- β. Να είναι ανάλογες με τις ικανότητες των παιδιών.
- γ. Να τις έχουν προετοιμάσει και να έχουν υπολογίσει την διάρκειά τους.
- δ. Να έχουν κατανοήσει οι μαθητές το τι θα πρέπει να κάνουν για να ολοκληρώσουν τις εργασίες αυτές.
- ε. Όταν αναθέτουν ομαδικές εργασίες να μην παρασύρονται από τους καλούς ή τους πολύ αδύνατους μαθητές.
- στ. Να δίνονται εθελοντικές εργασίες για το σπίτι.
- ζ. Όταν είναι αναγκαίο θα πρέπει οι εργασίες αυτές να αλλάζουν μορφή.
- η. Να είναι ανάλογες με την ημέρα της εβδομάδας. Στις ακραίες μέρες να είναι λιγότερες ενώ στις μεσαίες περισσότερες.
- θ. Να υπάρχει κοινή πορεία διδασκαλίας δασκάλου - γονιών [ή εκείνων που βοηθούν το παιδί στο σπίτι]. Αυτό κατορθώνεται με τη συνεργασία σχολείου - γονιών και την χάραξη χρονοδιαγράμματος από τους γονείς στο οποίο θα περιλαμβάνεται ο τρόπος και ο χρόνος με τον οποίο θα βοηθούν το παιδί πάντα όμως σε συνεργα-

σία με το δάσκαλο.

Οι εργασίες για το σπίτι θα πρέπει να ελέγχονται από το δάσκαλο γιατί έτσι το παιδί νιώθει ικανοποιημένο γιατί ακόμη και αν έχει κάνει κάπου λάθος ο δάσκαλος θα εκτιμήσει την προσπάθειά του.

Τέλος, αν δεν εκτελούνται οι εργασίες στο σπίτι ο δάσκαλος πρέπει να διερευνήσει τα αίτια και να αποφασίσει αν θα πρέπει να δώσει μεγαλύτερο περιθώριο για την εκτέλεση της εργασίας ή αν θα ακολουθήσει κάποια άλλη μέθοδο. [Ντέβελος, Χες, Βεκ, 1989].

Ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την τέλεση των σχολικών
εργασιών στο σπίτι;

Πολλοί είναι οι θεωρητικοί οι οποίοι αναφέρθηκαν στις προϋποθέσεις που χρειάζονται για την τέλεση των σχολικών εργασιών στο σπίτι από τα παιδιά και στη συμμετοχή των γονιών στη διεκπεραίωση των εργασιών αυτών. Μερικοί από αυτούς τους θεωρητικούς είναι: ο Ηλιόπουλος [1980], Σοβιετικοί θεωρητικοί [1985], οι Ντέβελος, Χες, Βεκ [1989], ο Τσιμπούκης [1986] κ.ά. Θα αναφερθεί στη συνέχεια ένας συνδιασμός των απόψεων των προαναφερθέντων θεωρητικών σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα.

Τα παιδιά σχεδόν καθημερινά αναγκάζονται να καταναλώνουν σημαντικό χρόνο στο σπίτι για να ετοιμάσουν τις σχολικές τους εργασίες. Ο χρόνος αυτός ορίζεται από τον κανονισμό του σχολείου ως εξής: στην πρώτη τάξη δεν πρέπει να ξεπερνά τη μια ώρα, στη δεύτερη τάξη τη μιάμιση ώρα, στην τρίτη τάξη τις δύο ώ-

ρες κ.λ.π. Τις περισσότερες φορές όμως ο χρόνος που χρειάζεται το παιδί είναι περισσότερος.

Οι εργασίες στο σπίτι είναι απαραίτητο να αποτελούν προέκταση της διδακτικής ύλης και συνέχεια αυτής και όχι να είναι ξεκομμένες από το σχολικό μάθημα. Πρέπει να προετοιμάζονται από το σχολείο και να τις αποτελειώνουν τα παιδιά στο σπίτι.

Τα παιδιά κατά την τέλεση των εργασιών τους μορφώνονται και δημιουργούν. Μαθαίνουν να οργανώνουν τη δουλειά τους και να εργάζονται μόνα, στηριζόμενα στις δικές τους δυνάμεις. Πρέπει να κάνουν μόνα τους τις εργασίες τους και όχι να αντιγράφουν τις έτοιμες απαντήσεις από τους γονείς ή κάποιους συμμαθητές τους.

Οι γονείς από την πλευρά τους χρειάζεται να δείχνουν ενδιαφέρον για το τι κάνει το παιδί τους στο σχολείο. Να συζητούν μαζί του για το τι γίνεται στο σχολείο, ενθαρρύνοντάς το να τους μιλά για τα μαθήματά του, για τις σχέσεις που δημιουργεί με τους συμμαθητές και τους δασκάλους του.

Το ευχάριστο και κατάλληλο κλίμα εργασίας είναι βασική προϋπόθεση επίσης. Έτσι χρειάζεται να υπάρχει ευκολία χώρου και εξωσχολικά βοηθητικά βιβλία. Καλό είναι το παιδί να έχει δικό του ήσυχο δωμάτιο με το γραφείο του και τη βιβλιοθήκη του. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, τότε καλό είναι να έχει ένα δικό του προσωπικό χώρο, όπου θα βρίσκονται τα σχολικά του είδη. Αυτός ο χώρος πρέπει να είναι καθαρός και τακτοποιημένος, ελκυστικός και όμορφος. Επίσης, χρειάζεται να πληρεί τις απαραίτητες υγι-

εινές συνθήκες μελέτης, δηλαδή κατάλληλο φωτισμό, θερμοκρασία, καθαρό αέρα. Αλλά, πρέπει και το παιδί να γνωρίζει πως να κά-
ται σωστά, έτσι ώστε να αποφευχθούν τυχόν οστεομυϊκές ανωμαλίες
[σκολίωση].

Το διάβασμα γίνεται ευκολότερα όταν στο σπίτι επικρατεί
μια ήρεμη ατμόσφαιρα. Οι σχέσεις των συζύγων πρέπει να είναι
αρμονικές και να συμφωνούν μεταξύ τους στο θέμα της αγωγής των
παιδιών. Οφείλουν οι γονείς να φροντίζουν ώστε να μένουν ήσυχα
τα άλλα παιδιά της οικογένειας και να μην ενοχλούν το παιδί που
διαβάζει. Για τη δημιουργία υγιούς οικογενειακού κλίματος χρει-
άζεται οι γονείς να συνειδητοποιούν την ατομικότητα και τις α-
νάγκες του παιδιού τους και να επικρατεί ανάμεσά τους αμοιβαία
κατανόηση και αγάπη.

Απαραίτητος είναι ο σωστός προγραμματισμός του χρόνου του
παιδιού. Τα παιδιά παρουσιάζουν διαφορές όσον αφορά το πότε
διαβάζουν. Έτσι, άλλα προτιμούν να διαβάζουν αμέσως μόλις γυ-
ρίζουν από το σχολείο, για να έχουν αργότερα περισσότερο ελεύ-
θερο χρόνο. Άλλα, αντίθετα προτιμούν να ξεκουραστούν πρώτα και
να διαβάσουν αργότερα. Οι γονείς πρέπει να σέβονται την επιθυ-
μία του παιδιού τους, αλλά να του υπενθυμίζουν πως πρέπει να
δίνει απόλυτη προτεραιότητα στις εργασίες του. Εξάλλου σήμερα
τα παιδιά ασχολούνται με ποικίλες εξωσχολικές δραστηριότητες
[μουσική, αθλητισμός, ξένες γλώσσες] που χρειάζονται και αυτές
κάποιο χρόνο για να καλυφθούν.

Έτσι καλό είναι να ορίζεται ένα πρόγραμμα καταμερισμού χρόνου σε συνεργασία του παιδιού και των γονιών του. Εδώ χρειάζεται να ληφθούν υπόψη τα εξής:

α. Να εξασφαλίζεται ικανοποιητική διάρκεια ύπνου στο παιδί, όση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξή του.

β. Να καθορίζεται ο χρόνος που θα χρειαστεί το παιδί για να τελειώσει τις εργασίες του. Το παιδί πρέπει να μάθει πως, όταν διαβάσει, πρέπει να συγκεντρώνεται στην εργασία του και όχι να κάνει διακοπές συνέχεια βρίσκοντας διάφορες προφάσεις. Αλλά και οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν πως, όταν το παιδί διαβάσει, δεν πρέπει να το απασχολούν αναθέτοντάς του διάφορες δικές τους εργασίες [π.χ. να κάνει κάποιο θέλημα ή ψώνια κ.λ.π.].

γ. Να ετοιμάζονται τα μαθήματα με σωστή σειρά, δηλαδή από τα εύκολα στα δύσκολα και να ξεκινά από τα γραπτά και να συνεχίζει στα προφορικά.

δ. Να εξασφαλίζεται χρόνος για την ξεκούραση του παιδιού, για την ενασχόλησή του με πράγματα του σπιτιού και για τις ελεύθερες απασχολήσεις του δικού του ενδιαφέροντος.

Η μελέτη χρειάζεται να οργανώνεται αφού ληφθούν υπόψη αντικειμενικές συνθήκες από τη μια πλευρά [πρόγραμμα, κατάλληλος χώρος κ.λ.π.] και υποκειμενικές από την άλλη, δηλαδή ο ίδιος ο μαθητής που πρέπει να συνειδητοποιεί την αναγκαιότητα της μελέτης και να συγκεντρώνεται με προσοχή στη διαδικασία της. Πρέπει να διαμορφώσει τη συνήθεια της μελέτης και να γνωρίζει πως αυτή είναι αποκλειστικά δική του υπόθεση.

Οι γονείς πρέπει να ενθαρρύνουν το παιδί στο να διαβάσει μόνο του και να δείχνουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές του, χωρίς να το μειώνουν για τα τυχόν λάθη του. Βέβαια χρειάζεται να δίνουν πρόθυμα τη βοήθειά τους, όταν το παιδί έχει κάποιες απορίες, αλλά να μην κάθονται συνεχώς δίπλα του και το επιτηρούν. Κάποιες φορές χρειάζεται να κάνουν ένα μικρό έλεγχο μετά το τέλος της μελέτης, ιδιαίτερα στις μικρές τάξεις, αλλά να μην είναι ο έλεγχος αυτός σχολαστικός.

Πολλά παιδιά δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποια μαθήματα. Οι γονείς χρειάζεται να ενθαρρύνουν τα παιδιά στις προτιμήσεις τους, γιατί έτσι τα προετοιμάζουν για τη μελλοντική επαγγελματική τους δραστηριότητα.

Οι γονείς καλό είναι να ενημερώνονται από τους δασκάλους για τη συμπεριφορά και την πρόοδο του παιδιού τους και να συνεργάζονται με το σχολείο για την άνοδο της σχολικής επίδοσής του. Έτσι αν αντιληφθούν κάποια αδυναμία του παιδιού τους στο διάβασμα, πρέπει να ενημερώνουν το δάσκαλο για να ελέγξει τους μαθητές του και να βρει τρόπους για να ξεπεραστούν τυχόν προβλήματα των παιδιών.

Σίγουρα το διάβασμα στο σπίτι απαιτεί χρόνο, προσπάθεια και δουλειά από το παιδί. Οι γονείς λαμβάνουν μέρος σ' αυτή τη διαδικασία κυρίως σαν συντονιστές, επιδιώκοντας να απέχουν όσο το δυνατόν περισσότερο από αυτήν. Για να τελεστεί σωστά η διαδικασία, χρήσιμο είναι να τηρούνται όσα έχουν προαναφερθεί. Δεν γίνεται όμως να περιορίζονται γονείς και παιδιά σε τυποποιημένα

καλούπια. Μόνοι τους μπορούν να βρουν κατάλληλους τρόπους και να πετύχουν, ώστε το διάβασμα στο σπίτι να γίνει αποδοτικό και ωφέλιμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κύριος σκοπός της μελέτης αυτής είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο είναι αναγκαίο τα παιδιά να συνεχίζουν το διάβασμα των σχολικών μαθημάτων τους και στο σπίτι και συγχρόνως να δοθεί μια εικόνα του ποια θα πρέπει να είναι η συμμετοχή των γονιών στο διάβασμα αυτό.

Βέλοντας να οδηγηθούμε στη διαπίστωση αυτή επισκευθήκαμε βιβλιοθήκες αλλά και υπηρεσίες, από τις οποίες συλλέξαμε την απαραίτητη βιβλιογραφία, μελέτες, πληροφορίες και απόψεις εμπειρογνομόνων σχετικών με το θέμα [δάσκαλοι, σχολικοί σύμβουλοι, δάσκαλοι ειδικής αγωγής]. Προσπαθήσαμε ακόμα να συλλέξουμε και απόψεις γονιών όσων αφορά το θέμα της κατ' οίκον σχολικής εργασίας. Συγκεκριμένα επισκευθήκαμε το τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, διάφορα Δημοτικά Σχολεία και τμήματα της Νομαρχίας Αυτικής Αττικής και της Νομαρχίας Αχαΐας.

Η κύρια υπόθεση στην οποία βασίστηκε η μελέτη μας είναι ότι δίνονται σχολικές εργασίες στα παιδιά για το σπίτι και στηριζόμενοι σ' αυτήν διατυπώσαμε κάποια ερωτήματα τα οποία κατεύθυναν την ερευνά μας. Τα ερωτήματα αυτά ήταν τα εξής:

1. Αν οι γονείς πιστεύουν ότι πρέπει να δίνονται σχολικές εργασίες για το σπίτι στα παιδιά και πού στηρίζουν την άποψή τους αυτή.
2. Ποια είναι η συμμετοχή των γονιών στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

3. Αν οι γονείς ενδιαφέρονται για την κώλυση των αναγκών [υλικών και συναισθηματικών] των παιδιών τους και την ανάπτυξη σ' αυτά άλλων ενδιαφερόντων πέρα από τα σχολικά.
4. Αν οι δάσκαλοι πιστεύουν πως πρέπει να δίνονται σχολικές εργασίες για το σπίτι και πού αποσκοπούν δίνοντας τις εργασίες αυτές.
5. Ποια πρέπει να είναι η μορφή των εργασιών αυτών.
6. Αν γονείς και δάσκαλοι συνεργάζονται όσον αφορά τη σχολική εξέλιξη του παιδιού.
7. Τι πιστεύουν τα παιδιά για τις σχολικές εργασίες για το σπίτι.

Είδος έρευνας.

Η έρευνά μας είναι διερευνητική γιατί:

- α. Στη διερεύνησή μας για τη συλλογή στοιχείων σχετικών με το θέμα διαπιστώσαμε ότι δεν υπάρχει κάποια άλλη παρόμοια έρευνα.
- β. Κατά τη διάρκεια της προέρευνάς μας, στη λήψη της γνώμης εμπειρογνομόνων ειδικών με το θέμα, διαπιστώσαμε πως οι απόψεις τους για τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες διχάζονται, αφού κάποιοι τις δέχονται και κάποιοι τις αρνούνται.
- γ. Βεβήσαμε να απαντήσουμε στα ερωτήματα που μας γεννήθηκαν από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και τη συλλογή απόψεων για το θέμα μας από τους άμεσα ενδιαφερόμενους, δηλαδή τους γονείς, τους δασκάλους και τα παιδιά.

Κατάρτιση σχεδίου έρευνας.

1. Ερευνώμενος πληθυσμός.

Η έρευνά μας περιλαμβάνει τρεις τομείς μελέτης. Ο πληθυσμός, στον οποίο απευθυνθήκαμε ήταν κάτοικοι της πόλης των Πατρών και δύο κοντινών στην Πάτρα Κοινοτήτων, της Κοινότητας Βραχυνείκων και της Κοινότητας Ψαθοπύργου. Συγκεκριμένα ο πληθυσμός της έρευνάς μας ήταν:

- α. Τριάντα - πέντε [35] γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας και των δύο φύλων.
- β. Τριάντα - πέντε [35] εκπαιδευτικοί Δημοτικών Σχολείων της Πάτρας και των δύο προαναφερθέντων Κοινοτήτων.
- γ. Τριάντα [30] παιδιά σχολικής ηλικίας [9 - 12 ετών] τα οποία φοιτούν στα αντίστοιχα σχολεία.

Προτιμήσαμε ο πληθυσμός της έρευνάς μας να αποτελείται από κατοίκους Πατρών γιατί ο χώρος της Πάτρας είναι οικείος για μας και επιπλέον γιατί με τη συνεργασία μας με σχολικούς συμβούλους Διευθυντές Δημοτικών Σχολείων και εκπαιδευτικούς, θα μπορούσαμε να συλλέξουμε περισσότερα στοιχεία για την έρευνά μας.

2. Δείγμα

Για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας επιλέξαμε ένα συγκεκριμένο αριθμό γονιών, δασκάλων και παιδιών της περιοχής Πατρών και όχι όλους τους κατοίκους, μιας και αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο.

Για το λόγο αυτό το δείγμα μας δεν είναι αντιπροσωπευτικό, ώστε να μπορέσουμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα για όλο τον πληθυσμό των γονιών, των δασκάλων και των παιδιών, αλλά είναι ενδεικτικό [35 γονείς, 35 δάσκαλοι, 30 παιδιά].

Οι λόγοι που οδήγησαν στον περιορισμό του δείγματος ήταν η διαίρεση του πληθυσμού μας σε τρεις διαφορετικούς τομείς μελέτης και ο περιορισμένος αριθμός των ερευνητών [δύο σπουδάστριες].

3. Ερωτηματολόγιο

Βασικός σκοπός της μελέτης μας είναι η διαπίστωση του αν πρέπει να δίνονται στα παιδιά κατ' οίκον σχολικές εργασίες και ποια πρέπει να είναι η συμμετοχή των γονιών στο διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

Προσπαθώντας να οδηγηθούμε στη διαπίστωση αυτή, διαίρεσαμε τον πληθυσμό της έρευνάς μας σε τρεις διαφορετικούς τομείς, στους οποίους απευθυνθήκαμε μέσω τριών διαφορετικών ερωτηματολογίων:

- α. Ένα ερωτηματολόγιο που θα απευθύνεται σε γονείς (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α).
- β. Ένα ερωτηματολόγιο που θα απευθύνεται σε δασκάλους (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Β) και
- γ. Ένα ερωτηματολόγιο που θα απευθύνεται σε παιδιά (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Γ).

Η διατύπωση των ερωτήσεων σε κάθε ερωτηματολόγιο έγινε κα-

τά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο κατανοητό στους ερωτώμενους. Δόθηκαν 35 ερωτηματολόγια σε γονείς, 35 σε δασκάλους και 30 σε παιδιά.

Το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε γονείς περιλαμβάνει 21 ερωτήσεις, το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε δασκάλους περιλαμβάνει 12 ερωτήσεις και το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται σε παιδιά περιλαμβάνει 10 ερωτήσεις.

Τα παιδιά θα είναι μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού, γιατί έχουν τη δυνατότητα να συμπληρώσουν μόνα τους το ερωτηματολόγιο. Οι ερωτήσεις θα είναι απλές προκειμένου τα παιδιά να ανταποκριθούν όσο το δυνατόν καλύτερα σ' αυτές. Κύριος στόχος του ερωτηματολογίου αυτού είναι η συλλογή των απόψεων των παιδιών για τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες και η συλλογή πληροφοριών σχετικά με το πως διαβάζουν στο σπίτι.

Τα ερωτηματολόγια περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο κλειστές και προκατασκευασμένες ερωτήσεις γιατί θέλαμε να περιορίσουμε τις απαντήσεις των ερωτώμενων και για να βοηθηθούμε στην κωδικογράφηση.

Τα ερωτηματολόγια θα απαντηθούν άμεσα από τους ερωτώμενους και δεν θα πραγματοποιηθούν προσωπικές συνεντεύξεις, γιατί πιστεύουμε πως δεν θα μπορούσε να ελεγθεί εύκολα το υποκειμενικό στοιχείο που είναι κυρίαρχο στις συνεντεύξεις αυτού του είδους.

Τα ερωτηματολόγια θα είναι ανώνυμα και η πληροφορία αυτή θα δοθεί στους ερωτώμενους πριν από τη συμπλήρωση τους.

4. Κατάρτιση πλαισίου.

Η έρευνά μας όπως έχει προαναφερθεί πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Πατρών, μέσω τριών διαφορετικών ερωτηματολογίων. Η υ-διομορφία της αυτή καθόρισε και το πλαίσιο της ως εξής:

α. Όσον αφορά τα ερωτηματολόγια που απευθύνθηκαν σε δασκάλους και παιδιά, το πλαίσιο της έρευνάς μας είναι:

- i. Το 5ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών.
- ii. Το 27ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών.
- iii. Το Δημοτικό Σχολείο Μπεγουλακίου [Πάτρα].
- iv. Το Δημοτικό Σχολείο της Κοινότητας Βραχυνέικων.
- v. Το Δημοτικό Σχολείο της Κοινότητας Ψαθοπύργου.

β. Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο που απευθύνθηκε σε γονείς, το πλαίσιο της έρευνάς μας ήταν οι κατάλογοι των μελών των συλλό-γων γονέων και κηδεμόνων [ονόματα, διευθύνσεις, τηλέφωνα] των προαναφερθέντων Δημοτικών Σχολείων.

5. Ανάλυση στοιχείων.

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνάς μας χρησιμοποιήσαμε τρία δια-φορετικά ερωτηματολόγια. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από το κάθε ερωτηματολόγιο [δηλαδή από τα ερωτηματολόγια σε γονείς, σε δασκάλους και παιδιά] συγκεντρώθηκαν σε πίνακες για να γίνει μια συσχέτιση μεταξύ των απαντήσεων.

Για τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν πίνακες που περιείχαν τα ευρήματα της έρευνας, ξεχωριστά ανά

ερώτηση και ακολούθησαν σχόλια πάνω σε αυτά.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων δόθηκε με αριθμητικά ποσοστά και με εκατοστιαίες μονάδες [%].

Η ανάλυση των στοιχείων και τα συμπεράσματα της έρευνας παρατίθενται στα κεφάλαια που ακολουθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη αυτή έχει σαν βασικό σκοπό τη διαπίστωση του αν θα πρέπει να δίνονται ή όχι κατ' οίκον σχολικές εργασίες στους μαθητές και ποια θα πρέπει να είναι η συμμετοχή των γονιών στη διεκπεραίωση των εργασιών αυτών.

Κύρια υπόθεση της μελέτης αυτής είναι το ότι δίνονται στα παιδιά κατ' οίκον σχολικές εργασίες και στηριζόμενοι σ' αυτήν διατυπώσαμε κάποια ερωτήματα που κατεύθυναν την έρευνά μας. Επιγραμματικά τα ερωτήματα αυτά αναφέρονται:

- α. Στις απόψεις γονιών, δασκάλων και παιδιών για τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες.
- β. Στον τρόπο συμμετοχής των γονιών στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.
- γ. Στη συνεργασία γονιών - δασκάλων όσον αφορά τη σχολική εξέλιξη των παιδιών.

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνάς μας αντιμετωπίσαμε κάποιες δυσκολίες που αφορούσαν κυρίως την επιφυλακτική στάση των δασκάλων απέναντι σε ένα ερωτηματολόγιο που θα τους ρωτούσε για τη δουλειά τους. Γενικά όμως, το κλίμα διεξαγωγής της έρευνάς μας ήταν ικανοποιητικό κατά τη διάρκεια συλλογής των στοιχείων.

Η έρευνά μας διεξήχθη μέσω τριών διαφορετικών ερωτηματολογίων, ένα που απευθυνόταν σε γονείς, ένα σε δασκάλους και ένα σε παιδιά.

θα ακολουθήσει η ανάλυση των πληροφοριών που συλλέξαμε από την έρευνά μας. Τα στοιχεία για κάθε ερωτηματολόγιο θα παρουσιαστούν ξεχωριστά.

Ερωτηματολόγιο Α.

Ερώτηση 1: Φύλο.

Συμπληρώθηκαν συνολικά 35 ερωτηματολόγια. Από τον ερωτώμενο πληθυσμό οι 8 ήταν άνδρες και οι 27 γυναίκες.

[Πίνακας 1, Παράρτημα Γ, σελ. 197]

Ερώτηση 2: Ηλικία.

Όσον αφορά την ηλικία των ερωτώμενων, οι επτά από αυτούς ήταν από 20 έως 30 ετών, οι είκοσι ήταν από 31 έως 40 ετών και οι οκτώ ήταν από 41 έως 50 ετών.

Ερώτηση 3: Τόπος κατοικίας.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας, οι ερωτώμενοι ήταν κάτοικοι αστικής, ημιαστικής και αγροτικής περιοχής. Έτσι τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από 23 κατοίκους Πατρών και Μπεγουλακίου [αστική περιοχή], από 6 κατοίκους της Κοινότητας Βραχνεϊκών [ημιαστική περιοχή] και από 6 κατοίκους της Κοινότητας Ψαθοπύργου [αγροτική περιοχή].

Ερώτηση 4: Επάγγελμα.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων καθορίσαμε πέντε

κατηγορίες επαγγελματιών. Έτσι, οι 15 από αυτούς είναι δημόσιοι υπάλληλοι, οι 6 είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι 2 είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, 1 είναι συνταξιούχος και 11 ασχολούνται με τα οικιακά. [Πίνακας 2, Παράρτημα Γ, σελ. 197]

Ερώτηση 5: Γραμματικές γνώσεις.

Στο σύνολο τριάντα - πέντε ερωτώμενων ο 1 δεν είχε τελειώσει το Δημοτικό, οι 4 είχαν τελειώσει το Δημοτικό, οι 5 είχαν τελειώσει το Γυμνάσιο, οι 18 το Λύκειο, οι 3 Ανώτερη Σχολή και οι 4 είχαν τελειώσει Ανώτατη Σχολή. [Πίνακας 3, Παράρτημα Γ, σελ. 198]

Ερώτηση 6: Αριθμός παιδιών των ερωτώμενων.

Από τους τριάντα - πέντε ερωτώμενους οι 4 έχουν ένα παιδί, οι 21 έχουν δύο παιδιά, οι 9 έχουν τρία παιδιά και 1 έχει τέσσερα παιδιά.

Ερώτηση 7: Η συζήτηση γονιών - παιδιών για το πως το παιδί περνάει τη μέρα του στο σχολείο.

Όλοι οι γονείς που απάντησαν ανέφεραν πως συζητούν με το παιδί τους για το πως περνάει τη μέρα του στο σχολείο.

Ερώτηση 8: Η άποψη των γονιών για το αν χρειάζεται να διαβάσει το παιδί τα μαθήματα του σχολείου και στο σπίτι.

[Πίνακας 4, σελ. 141]

Από τους τριάντα - πέντε ερωτώμενους οι 28 υποστήριξαν ότι το παιδί πρέπει να διαβάσει τα σχολικά του μαθήματα και στο

σπίτι, ενώ οι 7 υποστήριξαν πως αυτό δεν είναι αναγκαίο.

Πίνακας 4

Ποσοστά γονιών που υποστήριξαν ή όχι την ανάγκη του σχολικού διαβάσματος από τα παιδιά και στο σπίτι.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	28	80%
ΟΧΙ	7	20%
Σύνολο	35	100%

Ερώτηση 9: Οι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά χρειάζεται να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι.

Πίνακας 5

Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της αναγκαιότητας του σχολικού διαβάσματος και στο σπίτι.

Λόγοι	Αριθμός γονιών	Ποσοστά
Ανάπτυξη πρωτοβουλιών	4	14,2%
Αφομοίωση μαθημάτων	23	82,1%
Δημιουργικές ικανότητες	6	21,4%
Συγκέντρωση- Οργάνωση χρόνου	9	32,1%
Κάτι άλλο	8	28,5%

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 28 από τους τριάντα - πέντε ερωτώμενους οι οποίοι στην προηγούμενη ερώτηση απάντησαν ότι το παιδί χρειάζεται να διαβάσει τα σχολικά του μαθήματα και στο σπίτι. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Όπως βλέπουμε οι γονείς θεωρούν απαραίτητο το σχολικό διάβασμα του παιδιού στο σπίτι κυρίως, επειδή αυτό βοηθά στην καλύτερη αφομοίωση των διδασκόμενων μαθημάτων [οι 23 από τους 28 ερωτώμενους σημείωσαν την απάντηση αυτή]. Λιγότερο σημαντική θεωρούν τη συμβολή της κατ' οίκον σχολικής εργασίας στην ανάπτυξη των πρωτοβουλιών και των δημιουργικών ικανοτήτων του παιδιού, στη συγκέντρωσή του σε μια συγκεκριμένη δουλειά και στο σωστό προγραμματισμό του χρόνου του.

Όσον αφορά τους γονείς που αναφέρθηκαν σε άλλους λόγους για τους οποίους θεωρούν απαραίτητο το σχολικό διάβασμα του παιδιού στο σπίτι, αυτοί υποστηρίζουν πως στο σχολείο δεν καλύπτεται όλη η διδακτική ύλη, λόγω της μη ορθής οργάνωσής του και ότι θέλουν να ελέγχουν το παιδί τους καθώς διαβάζει στο σπίτι. Ένας γονιός υποστηρίζει πως οι δάσκαλοι αδιαφορούν για το αν τα παιδιά μαθαίνουν όσα πρέπει στο σχολείο και γι' αυτό ο κάθε γονιός παίζει το ρόλο του δασκάλου στο σπίτι.

Ερώτηση 10: Οι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά δεν χρειάζεται να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι.

(Πίνακας 6, σελ. 143)

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 7 γονείς που υποστήριξαν

πως τα παιδιά δεν πρέπει να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα οι γονείς κύρια υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει τα παιδιά να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι για να μπορούν να αξιοποιούν καλύτερα τον ελεύθερο χρόνο τους. Αναφέρουν επίσης, ότι με τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες δημιουργείται άγχος στην οικογένεια και φόρτος εργασίας στα παιδιά, τα οποία καλούνται να διεκπεραιώσουν τις εργασίες αυτές.

Οι γονείς που αναφέρθηκαν σε άλλους λόγους για τους οποίους δεν χρειάζεται τα παιδιά να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι υποστηρίζουν πως η σωστή οργάνωση του σχολείου (παραμονή των παιδιών στο σχολείο για περισσότερες ώρες, ολοκλήρωση της διδασκαλίας στο σχολείο) θα συντελούσε στο να ολοκληρώνεται η διαδικασία της μάθησης εκεί.

Πίνακας 6

Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη αναγκαιότητας του σχολικού διαβάσματος και στο σπίτι.

Λόγοι	Αριθμός γονιών	Ποσοστά
Αξιοποίηση ελεύθ. χρόνου	2	28,5%
Φόρτος εργασίας	1	14,2%
Δημιουργία άγχους	1	14,2%
Κάτι άλλο	6	85,7%

Ερώτηση 11: Η πραγματοποίηση του σχολικού διαβάσματος από τα παιδιά και στο σπίτι.

Όλοι οι γονείς που ρωτήθηκαν απάντησαν ότι τα παιδιά τους διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι.

Ερώτηση 12: Η αναγκαιότητα της παροχής βοήθειας στα παιδιά καθώς διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Από τους τριάντα - πέντε γονείς που ρωτήθηκαν μόνο ένας (ποσοστό 2,8%) απάντησε πως δεν χρειάζεται να παρέχεται βοήθεια στα παιδιά καθώς διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι, ενώ οι υπόλοιποι το θεώρησαν αναγκαίο (ποσοστό 97,1%).

Ερώτηση 13: Ο βοηθός των παιδιών καθώς διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Πίνακας 7

Ποσοστά αυτών που βοηθούν τα παιδιά καθώς διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Απαντήσεις	Αριθμός γονιών	Ποσοστά
Πατέρας	3	8,5%
Μητέρα	14	40 %
Και οι δυο	14	40 %
Μεγαλύτερα αδέρφια	1	2,8%
Παππούς ή γιαγιά	0	0 %
Κανένας	3	8,5%
Κάποιος άλλος	0	0 %

Όπως βλέπουμε από τον Πίνακα 7 [σελ. 144] τα περισσότερα παιδιά βοηθιούνται στο σχολικό τους διάβασμα στο σπίτι από τη μητέρα τους ή και από τους δύο γονείς ανάλογα με τον ελεύθερο χρόνο του κάθε γονιού.

Ερώτηση 14: Τρόπος παροχής βοήθειας στα παιδιά όταν διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Πίνακας 8

Τρόποι παροχής βοήθειας στα παιδιά όταν διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Τρόπος βοήθειας	Αριθμός γονιών	Ποσοστά
Επιβλεψη	3	8,5%
Παροχή ενισχύσεων	8	22,8%
Απάντηση αποριών	23	65,7%
Κάτι άλλο	3	8,5%

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων φαίνεται ότι κατά κύριο λόγο οι γονείς βοηθούν το παιδί τους δίνοντάς του απαντήσεις στις απορίες του. Λιγότεροι είναι αυτοί που δίνουν ενισχύσεις στα παιδιά τους για να συνεχίσουν το διάβασμά τους ή αυτοί που τα επιβλέπουν συνέχεια. Όσοι από τους ερωτώμενους αναφέρθηκαν σε άλλες περιπτώσεις, υποστήριξαν πως κάνουν ένα μικρό έλεγχο στο παιδί τους, αφού τελειώσει το διάβασμά του ή πως το παιδί τους διαβάζει χωρίς καμιά βοήθεια.

Ερώτηση 15: Ο χώρος στον οποίο διαβάζει το παιδί.

Οι γονείς απάντησαν ότι τα παιδιά διαβάζουν κατά κύριο λόγο σε δικό τους συγκεκριμένο χώρο, στο δωμάτιό τους. Μερικά διαβάζουν σε άλλο χώρο του σπιτιού. (Πίνακας 9, Παράρτημα Γ, σελ. 198).

Ερώτηση 16: Ο χρόνος που αφιερώνουν τα παιδιά για το διάβασμα των σχολικών τους μαθημάτων στο σπίτι.

Πίνακας 10.

Ο χρόνος που αφιερώνουν τα παιδιά για το σχολικό τους διάβασμα στο σπίτι.

Χρόνος	Απαντήσεις γονιών	Ποσοστά
Λιγότερο από μια ώρα	7	20 %
Μια έως δύο ώρες	19	54,2%
Δύο έως πέντε ώρες	9	25,7%
Περισσότερο από πέντε ώρες	0	0 %
Σύνολο	35	100 %

Τα περισσότερα παιδιά διαβάζουν στο σπίτι τα σχολικά τους μαθήματα για μία έως δύο ώρες, ενώ ένας σημαντικός αριθμός παιδιών διαβάζει για περισσότερο από δύο ώρες.

Ερώτηση 17: Η άποψη των γονιών για την ανάγκη ύπαρξης ηρεμίας στο χώρο που διαβάζουν τα παιδιά.

Όλοι οι γονείς υποστηρίζουν ότι είναι αναγκαίο να επικρατεί ηρεμία στο χώρο που το παιδί διαβάζει.

Ερώτηση 18: Ύπαρξη ελεύθερου χρόνου στο παιδί.

Οι γονείς υποστηρίζουν πως τα παιδιά έχουν ελεύθερο χρόνο στη διάρκεια του οποίου ασχολούνται και με άλλα πράγματα εκτός από τα σχολικά τους μαθήματα. [Πίνακας 11, Παράρτημα Γ, σελ. 1].

Ερώτηση 19: Συνεργασία γονιών - δασκάλων.

Πίνακας 12.

Ποσοστά ύπαρξης ή μη συνεργασίας γονιών - δασκάλων.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	33	94,2%
ΟΧΙ	2	5,7%
Σύνολο	35	99,9%

Όπως βλέπουμε από τον Πίνακα 12 οι περισσότεροι γονείς συνεργάζονται με το δάσκαλο του παιδιού τους όσον αφορά τη σχολική του επίδοση.

Ερώτηση 20: Ο χρονικός προσδιορισμός της συνεργασίας γονιών - δασκάλων.

[Πίνακας 13, σελ. 148]

Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 13 [σελ. 148] οι περισσότεροι γονείς συναντιούνται μία φορά το μήνα με το δάσκαλο του παιδιού τους. Όσοι γονείς αναφέρθηκαν σε άλλες περιπτώσεις υποστηρίζουν πως συναντιούνται με το δάσκαλο του παιδιού τους συχνότερα από μια φορά το μήνα. Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 33 γονείς που στην ερώτηση 19 απάντησαν ότι συνεργάζονται με το δάσκαλο του παιδιού τους για τη σχολική του επίδοση.

Πίνακας 13

Συχνότητα συναντήσεων γονιών - δασκάλων.

Συχνότητα	Αριθμός	Ποσοστά
Μία φορά το μήνα	17	51,5%
Μία φορά στους δύο μήνες	10	30,3%
Μία φορά στους τρεις μήνες	2	6,1%
Κάτι άλλο	4	12,1%
Σύνολο	33	100 %

Ερώτηση 21: Οι λόγοι για τους οποίους δεν συνεργάζονται γονείς - δάσκαλοι.

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι δύο γονείς που στην ερώτηση 19 υποστήριξαν ότι δεν συνεργάζονται με το δάσκαλο του παιδιού τους. Στηρίζουν την άποψή τους αυτή στο γεγονός ότι δεν έχουν διαθέσιμο χρόνο. [Πίνακας 14, Παράρτημα Γ, σελ. 199].

Ερωτηματολόγιο Β.

Ερωτήσεις 1 - 2: Φύλο - Ηλικία.

Συμπληρώθηκαν συνολικά τριάντα - πέντε ερωτηματολόγια. Από τον ερωτώμενο πληθυσμό οι 18 ήταν άντρες και οι 17 ήταν γυναίκες. Από αυτούς οι 7 ήταν ηλικίας 20 έως 30 ετών, οι 8 ήταν ηλικίας 31 έως 40 ετών, οι 14 ήταν ηλικίας 41 έως 50 και οι 6 ήταν ηλικίας 51 έως 55 ετών. [Πίνακας 15, Παράρτημα Γ, σελ.

Ερώτηση 3: Ανάγκη ανάθεσης σχολικών εργασιών στους μαθητές για το σπίτι.

Πίνακας 16.

Ποσοστά δασκάλων που υποστήριξαν ή όχι την ανάγκη ανάθεσης κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

Απάντηση	Αριθμός δασκάλων	Ποσοστά
ΝΑΙ	30	85,7%
ΟΧΙ	5	14,2%
Σύνολο	35	99,9%

Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 16, οι δάσκαλοι στην πλειοψηφία τους υποστηρίζουν ότι είναι αναγκαίο να δίνονται στα παιδιά σχολικές εργασίες για το σπίτι.

Ερώτηση 4: Οι λόγοι για τους οποίους δεν είναι αναγκαία η ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

(Πίνακας 17, σελ.150).

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 5 δάσκαλοι οι οποίοι στην προηγούμενη ερώτηση υποστήριξαν πως δεν είναι αναγκαία η ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 17 (σελ. 150), οι περισσότεροι δάσκαλοι υποστηρίζουν ότι με τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες περιορίζεται ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών και καλλιεργείται η αποστήθιση. Ένας ακόμη δάσκαλος συμπληρώνει ότι με το σχολικό διάβασμα στο σπίτι τα παιδιά προετοιμάζονται ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

δο της οικογένειας και έτσι καλλιεργούνται οι κοινωνικές ανισότητες.

Πίνακας 17.

Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη αναγκαιότητας της ανάθεσης σχολικών εργασιών στο σπίτι.

Λόγοι	Αριθμός	Ποσοστά
Φόρτος εργασίας	0	0%
Περιορισμός ελευθ. χρόνου	4	80%
Δημιουργία άγχους	2	40%
Αποστήθιση	3	60%
Κάτι άλλο	2	40%

Ερώτηση 5: Οι λόγοι για τους οποίους είναι αναγκαία η ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

Πίνακας 18.

Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της αναγκαιότητας της ανάθεσης κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

Λόγοι	Αριθμός	Ποσοστά
Εμπέδωση	28	93,3%
Τεχνική αξιολόγησης	2	6,6%
Ανάπτυξη πρωτοβουλιών	15	50 %
Μη ολοκλήρωση ύλης	11	36,6%
Κάτι άλλο	1	3,3%

Ερώτηση 6: Ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

Οι περισσότεροι δάσκαλοι απάντησαν ότι αναθέτουν κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά. (Πίνακας 19, Παράρτημα Γ, σελ. 200 Ι).

Ερώτηση 7: Προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες οι δάσκαλοι αναθέτουν κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά.

Πίνακας 20.

Ποσοστά απαντήσεων σχετικά με τις προϋποθέσεις που λαμβάνουν υπόψη τους οι δάσκαλοι, όταν αναθέτουν κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά.

Προϋποθέσεις	Αριθμός	Ποσοστά
Κίνητρα για μάθηση	13	48,1%
Ικανότητες μαθητών	15	55,5%
Εκταση εργασιών	14	51,8%
Χρόνος διεκπεραίωσης	16	59,2%
Προετοιμασία εργασιών	1	3,7%
Να είναι συνέχεια του μαθήματος	21	77,7%
Κάτι άλλο	2	7,4%

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 27 από τους 35 ερωτώμενους οι οποίοι στην ερώτηση 6 υποστήριξαν ότι αναθέτουν στα παιδιά σχολικές εργασίες για το σπίτι. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Ερώτηση 9: Συνεργασία δασκάλων - γονιών.

Πίνακας 22.

Ποσοστά ύπαρξης ή μη συνεργασίας δασκάλων - γονιών.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	33	94,2%
ΟΧΙ	2	5,7%
Σύνολο	35	99,9%

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των δασκάλων, όπως βλέπουμε και στον Πίνακα 22, όλοι σχεδόν οι ερωτώμενοι συνεργάζονται με τους γονείς των μαθητών τους για τη σχολική εξέλιξη αυτών.

Ερώτηση 10: Πραγματοποίηση συνεργασίας δασκάλων - γονιών.

Πίνακας 23.

Μορφή συνεργασίας δασκάλων - γονιών.

Τρόπος συνεργασίας	Αριθμός	Ποσοστά
Πρωτοβουλία γονιών	20	60,6%
Πρόσκληση από το δάσκαλο	30	90,9%
Συνελεύσεις σχολείου	11	33,3%
Κάτι άλλο	2	6,1%

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 33 δάσκαλοι που στην ερώτηση 9 απάντησαν πως συνεργάζονται με τους γονείς των μαθητών τους. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Οι περισσότεροι δάσκαλοι απάντησαν πως κατά κύριο λόγο συνεργάζονται με τους γονείς μετά από δική τους πρόσκληση αλλά και με πρωτοβουλία των γονιών. Λιγότεροι συναντούν τους γονείς στις συνελεύσεις και στις συγκεντρώσεις που οργανώνει το σχολείο. Τα ποσοστά των απαντήσεων των δασκάλων σχετικά με την μορφή της συνεργασίας τους με τους γονείς παρατίθενται στον Πίνακα 23 [σελ. 153].

Ερώτηση 11: Παροχή κατευθύνσεων από τους δασκάλους προς τους γονείς για το πως να βοηθούν το παιδί τους στο σχολικό του διάβασμα στο σπίτι.

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι 33 δάσκαλοι που στην ερώτηση 9 απάντησαν ότι συνεργάζονται με τους γονείς των μαθητών τους.

Οι περισσότεροι δάσκαλοι αναφέρουν ότι υποδεικνύουν στους γονείς το πως να βοηθούν το παιδί τους όταν αυτό διαβάζει στο σπίτι δίνοντάς τους κατευθύνσεις. [Πίνακας 24, Παράρτημα Γ, σελ. 200].

Ερώτηση 12: Οι λόγοι για τους οποίους δεν συνεργάζονται δάσκαλοι - γονείς.

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι δύο δάσκαλοι οι οποίοι στην ερώτηση 9 απάντησαν ότι δεν συνεργάζονται με τους γονείς των μαθητών τους.

Ο λόγος για τον οποίο οι δάσκαλοι δεν συνεργάζονται με τους γονείς είναι το ότι οι γονείς δεν ανταποκρίνονται στο κάλεσμα των δασκάλων για συνεργασία. [Πίνακας 25, Παράρτημα Γ, σελ. 200].

Ερωτηματολόγιο Γ.

Ερωτήσεις 1 - 2: Φύλο - Τάξη.

Απαντήθηκαν συνολικά τριάντα ερωτηματολόγια. Από τα παιδιά που απάντησαν τα 13 ήταν αγόρια και τα 17 κορίτσια, μαθητές των τριών μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου. Συγκεκριμένα τα 8 ήταν μαθητές της Τετάρτης τάξης, τα 11 ήταν μαθητές της Πέμπτης τάξης και τα 11 μαθητές της Έκτης τάξης. [Πίνακας 26, Παράρτημα Γ, σελ. 201]

Ερώτηση 3: Τόπος κατοικίας.

Από τα παιδιά που ρωτήθηκαν τα 12 ήταν μαθητές των σχολείων της Πάτρας, τα 6 ήταν μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Βραχνεϊκών και τα 6 ήταν μαθητές του Δημοτικού σχολείου Φαθοπύργου.

Ερώτηση 4: Διάβασμα των σχολικών μαθημάτων και στο σπίτι.

Όλα τα παιδιά απάντησαν πως διαβάζουν τα μαθήματα του σχολείου και στο σπίτι.

Ερώτηση 5: Παροχή βοήθειας στα παιδιά καθώς διαβάζουν στο σπίτι τα σχολικά τους μαθήματα.

[Πίνακας 27, σελ. 156]

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των παιδιών, όπως τις βλέπουμε στον πίνακα 27 [σελ. 156] τα παιδιά κατά κύριο λόγο διαβάζουν μόνο τους και λίγα έχουν κάποια βοήθεια από τους γονείς τους - κυρίως από τη μητέρα - ή από τα μεγαλύτερα αδέρφια τους.

Πίνακας 27.

Ποσοστά αυτών που βοηθούν τα παιδιά όταν διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Απάντηση	Αριθμός παιδιών	Ποσοστά
Πατέρας	2	6,6%
Μητέρα	7	23,3%
Και οι δύο	4	13,3%
Μεγαλύτερα αδέρφια	5	16,6%
Παππούς ή γιαγιά	0	0 %
Κανείς	12	40 %
Σύνολο	30	99,8%

Ερώτηση 6: Ο χώρος στον οποίο διαβάζει το παιδί.

Από τις απαντήσεις των παιδιών [Πίνακας 28, Παράρτημα Γ, σελ. 201] βλέπουμε πως τα περισσότερα παιδιά διαβάζουν στο δωμάτιό τους και λιγότερα σε κάποιο άλλο χώρο του σπιτιού.

Ερώτηση 7: Ο χρόνος που χρειάζονται τα παιδιά για να διαβάσουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

[Πίνακας 29, σελ. 157].

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των παιδιών, όπως βλέπουμε στον Πίνακα 29 [σελ. 157], τα περισσότερα από αυτά διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα για μια έως δυο ώρες. Λιγότερα από αυτά χρειάζονται δύο έως πέντε ώρες ή λιγότερο από μια ώρα για να διαβάσουν τα μαθηματά τους.

Πίνακας 29.

Ο χρόνος κατά τον οποίο τα παιδιά διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Χρόνος	Αριθμός	Ποσοστά
Λιγότερο από μια ώρα	7	23,3%
Μία έως δύο ώρες	20	66,6%
Δύο έως πέντε ώρες	3	10 %
Περισσότερο από πέντε ώρες	0	0 %
Σύνολο	30	99,9%

Ερώτηση 8: Το κατά πόσο αρέσει στα παιδιά το σχολικά διάβασμα στο σπίτι.

Πίνακας 30.

Απόψεις των παιδιών για το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.

Απάντηση	Αριθμός παιδιών	Ποσοστά
ΝΑΙ	26	86,6%
ΟΧΙ	4	13,3%
Σύνολο	30	99,9%

Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις των παιδιών [Πίνακας 30] σε όλα σχεδόν τα παιδιά αρέσει να διαβάζουν στο σπίτι τα σχολικά τους μαθήματα.

Ερώτηση 9: Οι λόγοι για τους οποίους δεν αρέσει στα παιδιά το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.

[Πίνακας 31, σελ. 158].

Πίνακας 31.

Ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών σχετικά με τους λόγους που δεν τους αρέσει το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.

Λόγοι	Απαντήσεις	Ποσοστά
Κούραση	1	25 %
Περιορισμός ελευθ. χρόνου	4	100%
Κάτι άλλο	0	0%

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν τα τέσσερα παιδιά που στην προηγούμενη ερώτηση απάντησαν πως δεν τους αρέσει να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα και στο σπίτι. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Όλα τα παιδιά απάντησαν ότι δεν τους αρέσει το διάβασμα των σχολικών τους μαθημάτων στο σπίτι γιατί δεν τους αφήνει ελεύθερο χρόνο για να ασχοληθούν με άλλες δραστηριότητες.

Ερώτηση 10: Οι λόγοι για τους οποίους αρέσει στα παιδιά το διάβασμα των σχολικών τους μαθημάτων στο σπίτι.

[Πίνακας 32, σελ. 159].

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν τα 26 παιδιά που στην ερώτηση 8 ανέφεραν ότι τους αρέσει να διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Τα περισσότερα παιδιά απάντησαν ότι τους αρέσει να διαβάζουν στο σπίτι τα σχολικά τους μαθήματα γιατί έτσι μαθαίνουν περισσότερα πράγματα και αναπτύσσεται η δημιουργικότητά τους.

Πίνακας 32.

Ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών σχετικά με τους λόγους για τους οποίους τους αρέσει το σχολικό διάβασμα στο σπίτι.

Λόγος	Αριθμός	Ποσοστά
Προσφορά γνώσεων	11	42,3%
Ανάπτυξη δημιουργικότητας	10	38,4%
Ήσυχία	7	23,3%
Κάτι άλλο	1	3,3%

Συνδιασμός κοινών ερωτήσεων.

2. Στην ερώτηση για το αν θα πρέπει να δίνονται κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά, η οποία ήταν κοινή στο ερωτηματολόγιο των γονιών [ερώτηση 8] και στο ερωτηματολόγιο των δασκάλων [ερώτηση 3] βλέπουμε [Πίνακας 33] ότι οι περισσότεροι γονείς και δάσκαλοι υποστηρίζουν πως είναι αναγκαία η ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά. Πολλοί λίγοι είναι αυτοί που υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη.

Πίνακας 33.

Ανάγκη ανάθεσης κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά.

Απάντηση	Αριθμός ερωτώμενων	Ποσοστά
ΝΑΙ	58	82,8%
ΟΧΙ	12	17,1%
Σύνολο	70	99,9%

2. Στην ερώτηση σχετικά με το πόσο χρόνο χρειάζονται τα παιδιά για να διαβάσουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι, η οποία ήταν κοινή στο ερωτηματολόγιο των γονιών [ερώτηση 16], στο ερωτηματολόγιο των δασκάλων [ερώτηση 8] και στο ερωτηματολόγιο των παιδιών [ερώτηση 7] βλέπουμε [Πίνακας 34] ότι σύμφωνα με τις απόψεις και των τριών κατηγοριών τα παιδιά διαβάζουν στο σπίτι για μια έως δύο ώρες. [Στην ερώτηση αυτή δεν απάντησαν οι 8 δάσκαλοι που υποστήριξαν ότι δεν δίνουν κατ' οίκον σχολικές εργασίες].

Πίνακας 34.

Ο χρόνος στην διάρκεια του οποίου τα παιδιά διαβάζουν τα σχολικά τους μαθήματα στο σπίτι.

Χρόνος	Αριθμός ερωτώμενων	Ποσοστά
Λιγότερο από μια ώρα	29	31,5%
Μια έως δυο ώρες	51	55,4%
Δύο έως πέντε ώρες	12	13,1%
Περισσότερο από πέντε ώρες	0	0 %
Σύνολο	92	100 %

3. Στην ερώτηση για το αν συνεργάζονται γονείς και δάσκαλοι η οποία ήταν κοινή στο ερωτηματολόγιο των γονιών [ερώτηση 19] και στο ερωτηματολόγιο των δασκάλων [ερώτηση 9], γονείς και δάσκαλοι απάντησαν ότι συνεργάζονται. [Πίνακας 35, σελ. 161].

Πίνακας 35.

Η συνεργασία γονιών - δασκάλων.

Απάντηση	Αριθμός ερωτώμενων	Ποσοστά
ΝΑΙ	68	94,2%
ΟΧΙ	4	5,7%
Σύνολο	70	99,9%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.

Συμπεράσματα της μελέτης.

Βασικός σκοπός της μελέτης μας είναι να οδηγηθούμε σε μια διαπίστωση για το αν οι κατ' οίκον σχολικές εργασίες είναι απαραίτητο να δίνονται στα παιδιά και ποια θα πρέπει να είναι η συμμετοχή των γονιών στο διάβασμα του παιδιού στο σπίτι.

Η προσέγγιση του θέματος έγινε αρχικά μέσα από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, ενώ συγχρόνως διερευνήθηκαν υπηρεσίες που έχουν άμεση σχέση με το παιδί και σχολική του εξέλιξη.

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

1. Από την ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των γονιών, των δασκάλων αλλά και των παιδιών υποστηρίζουν πως οι κατ' οίκον σχολικές εργασίες είναι απαραίτητες. Στηρίζουν την άποψή τους αυτή κυρίως στο ότι οι εργασίες αυτές βοηθούν τα παιδιά στο να οδηγηθούν στην εμπέδωση και αφομοίωση των διδασκόμενων μαθημάτων τους, στην ανάπτυξη των πρωτοβουλιών και των δημιουργικών τους ικανοτήτων. Επιπλέον οι δάσκαλοι υποστηρίζουν πως δεν προλαβαίνουν κατά τη διάρκεια των διδακτικών ωρών να ολοκληρώσουν την απαραίτητη ύλη και γι' αυτό το λόγο αναθέτουν κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά, για την κάλυψη κάποιων κενών που μπορεί να έχουν τα παιδιά.

Ενα μικρό μέρος των ερωτώμενων θεωρεί ότι δεν πρέπει να ανατίθενται κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά, γιατί αυ-

τές περιορίζουν σημαντικά τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, τον οποίο θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν ασχολούμενα με άλλες δραστηριότητες. Επίσης, τονίζουν ότι σε ένα σχολείο που θα είναι καλό οργανωμένο [υλικοτεχνική υποδομή, μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής των παιδιών στο σχολείο κ.λ.π.] οι κατ' οίκον σχολικές εργασίες δεν θα είχαν έννοια αφού η μάθηση θα ολοκληρωνόταν εκεί.

Παρατηρούμε ότι οι απόψεις γονιών, παιδιών και δασκάλων όσον αφορά το σχολικό διάβασμα των παιδιών στο σπίτι διίστανται. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο θεωρητικό κομμάτι της μελέτης μας με τον ίδιο ακριβώς τρόπο διίστανται και οι απόψεις των θεωρητικών. Οι Ντεβέλοθ, Χες, Βεκ [1989] υποστηρίζουν ότι είναι αναγκαίο να ανατίθενται στα παιδιά κατ' οίκον σχολικές εργασίες ενώ ο Ηλιόπουλος [1980] υποστηρίζει το αντίθετο. Οι απόψεις όλων συγκλίνουν όμως στον καθορισμό κάποιων προϋποθέσεων σύμφωνα με τις οποίες, μόνο όταν είναι αναγκαίο πρέπει να ανατίθενται κατ' οίκον σχολικές εργασίες στα παιδιά.

Μέσα απ' όλα αυτά και βασιζόμενοι στα σημερινά δεδομένα λειτουργίας των σχολείων στη χώρα μας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι σχολικές εργασίες για το σπίτι θα πρέπει να δίνονται στα παιδιά μόνο αν είναι αναγκαίες και αν έχουν σαν βασικό τους σκοπό την ανάπτυξη της αυτενέργειάς τους.

2. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς μας βλέπουμε πως οι γονείς ενδιαφέρονται για το πως περνά το παιδί τους τη μέρα του στο σχολείο και θεωρούν σημαντικό το να το βοηθούν στο διάβασμα των σχολικών μαθημάτων του στο σπίτι. Μέσα από τις

απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιό μας συμπεραίνουμε ότι καθορίζουν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες διέπουν τη συμμετοχή τους στο διάβασμα αυτό. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- α. Το να βοηθούν τα παιδιά τους στο διάβασμά τους, με το να απαντούν στις ερωτήσεις τους ή στις απορίες τους.
- β. Το να διαβάζει το παιδί σε κάποιο δικό του συγκεκριμένο χώρο.
- γ. Το να διαβάζουν τα παιδιά τα σχολικά μαθηματά τους στο σπίτι έως και δύο ώρες.
- δ. Το να επικρατεί ησυχία και ηρεμία στο χώρο που διαβάζουν τα παιδιά.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο θεωρητικό κομμάτι της μελέτης αυτής και θεωρητικοί όπως οι Ντέβελος, Χες, Βεκ [1989], ο Ηλιόπουλος [1980], ο Τσιμπούκης [1986] και Σοβιετικοί θεωρητικοί θέτουν κάποιες προϋποθέσεις όσον αφορά τη συμμετοχή των γονιών στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι. Συμφωνούν με τις προϋποθέσεις που ήδη έχουν προαναφερθεί από τους γονείς και συμπληρώνουν το ότι οι γονείς πρέπει να φροντίζουν ώστε τα παιδιά τους να συγκεντρώνονται στη δουλειά που κάνουν και να προγραμματίζουν σωστά το χρόνο τους. Ακόμα οι γονείς πρέπει να αναλαμβάνουν το ρόλο του παρατηρητή καθώς το παιδί τους διαβάζει στο σπίτι και να εξασφαλίζουν την κατάλληλη ατμόσφαιρα μέσα στην οποία το διάβασμα του παιδιού θα γίνεται με τον όσο το δυνατόν εποικοδομητικότερο τρόπο.

Από όλα αυτά συμπεραίνουμε πως οι γονείς γνωρίζουν τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες θα βοηθούν τα παιδιά τους στο

σχολικό τους διάβασμα στο σπίτι και πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα πως είναι αναγκαίο οι γονείς να μην ξεχνούν για οποιοδήποτε λόγο τις προϋποθέσεις αυτές.

3. Όπως βλέπουμε από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας ο κύριος βοηθός του παιδιού στο σχολικό του διάβασμα στο σπίτι είναι η μητέρα. Αυτό έχει αναφερθεί και στο θεωρητικό κομμάτι αυτής της μελέτης από την Χουρδάκη [1982] η οποία υποστηρίζει ότι επικρατεί σεξισμός όσον αφορά το ποιος θα διαβάζει το παιδί στο σχολικό του διάβασμα στο σπίτι.

Αλλά παρ' όλα αυτά μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας διαπιστώνουμε πως αρκετοί είναι και εκείνοι από τους συζύγους που βοηθούν το παιδί στο σχολικό του διάβασμα στο σπίτι σήμερα.

4. Από την ανάλυση των ευρημάτων της έρευνάς μας, όσον αφορά το τι λαμβάνουν υπόψη τους οι δάσκαλοι καθώς αναθέτουν σχολικές εργασίες για το σπίτι στα παιδιά συμπεραίνουμε ότι: θεωρούν βασικής σημασίας το να αποτελούν οι εργασίες αυτές συνέχεια του μαθήματος που διδάσκουν στην τάξη, το να παρέχουν οι εργασίες αυτές κίνητρα για μάθηση στα παιδιά, το να οδηγούν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των παιδιών και δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην έκταση που οι εργασίες αυτές θα έχουν και τέλος στο χρόνο που θα χρειαστούν τα παιδιά για τη διεκπεραίωσή τους.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στο θεωρητικό κομμάτι της μελέτης μας και θεωρητικοί όπως οι Ντέβελος, Χες, Βεκ [1989], ο Ηλιόπουλος [1980], ο Φράγκος [1983], ο Μάνος [1989] συμφωνούν με τις προϋποθέσεις που προαναφέρθηκαν από τους δασκάλους,

αλλά θεωρούν σαν την πιο βασική προϋπόθεση το να προετοιμάζονται και να προγραμματίζονται οι εργασίες από τους δασκάλους, κάτι που οι δάσκαλοι που ρωτήθηκαν δεν ανέφεραν.

Συμπερασματικά θα λέγαμε, ότι οι δάσκαλοι χρειάζεται να βασίζονται στις συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όταν αναθέτουν στα παιδιά σχολικές εργασίες για το σπίτι, γιατί ο σωστός καθορισμός της μορφής των εργασιών αυτών θα οδηγήσει τα παιδιά σε μια ορθή κατάκτηση της μάθησης, στην ανάπτυξη της αυτενέργειάς τους και της δημιουργικότητας και των ικανοτήτων τους.

5. Από την ανάλυση των απαντήσεων των ερωτώμενων για το θέμα της συνεργασίας μεταξύ των γονιών και των δασκάλων, βλέπουμε ότι οι απόψεις των δύο ενδιαφερόμενων πλευρών σχετικά με το θέμα αυτό συγκλίνουν, μιας και σχεδόν όλοι απάντησαν ότι συνεργάζονται μεταξύ τους.

Οι γονείς από την πλευρά τους υποστηρίζουν πως συναντούν το δάσκαλο του παιδιού τους μια φορά το μήνα για να συζητούν μαζί του για τη σχολική του απόδοση.

Οι δάσκαλοι από την άλλη αναφέρουν πως συνεργάζονται με γονείς των μαθητών τους έπειτα από δική τους πρόσκληση στους γονείς κατά κύριο λόγο και λιγότερο με πρωτοβουλία των γονιών. Η συνεργασία αυτή περιλαμβάνει και το να δίνουν κατευθύνσεις στους γονείς για το πως θα μπορούν οι τελευταίοι να συμμετέχουν καλύτερα στο σχολικό διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

Θεωρητικοί όπως ο Φράγκος [1983], ο Μάνος [1989], ο Ηλιόπουλος [1980] και άλλοι υποστηρίζουν ότι η συνεργασία

μεταξύ γονιών και δασκάλων είναι απαραίτητη.

Συμπερασματικά και μέσα από τις απόψεις γονιών και δασκάλων αλλά και των θεωρητικών βλέπουμε ότι η ύπαρξη τακτικής συνεργασίας γονιών και δασκάλων και η δημιουργία μιας καλής σχέσης μεταξύ τους είναι σημαντική, γιατί αποτελούν τους δύο βασικούς παράγοντες διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Ακολουθώντας μια κοινή πορεία αντιμετώπισης των παιδιών θα δημιουργούν σε αυτά αίσθημα ασφάλειας και θα επιτελούν σωστότερα το δύσκολο έργο που έχουν αναλάβει.

Εισηγήσεις.

Μέσα από τα συμπεράσματα και τους προβληματισμούς της μελέτης που έχουν ήδη αναφερθεί προβάλλουν κάποιες προτάσεις οι οποίες στοχεύουν στην αλλαγή και τη βελτίωση των ήδη υπαρχουσών συνθηκών.

Αναλυτικότερα η μελέτη αυτή εισηγείται τα εξής:

1. Σεμινάρια για γονείς τα οποία θα οργανώνονται από ειδικούς επιστήμονες [Κοινωνικοί λειτουργοί, Ψυχολόγοι, Παιδαγωγοί] και θα στοχεύουν στην επιμόρφωση των γονιών για θέματα που τους απασχολούν, όπως η κάλυψη των αναγκών των παιδιών τους, η διαπαιδαγώγηση των παιδιών και η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη μιας υγιούς σχέσεως γονιών - παιδιών. Αναγκαίο είναι να παρέχονται στους γονείς συμβουλές και προτάσεις για τα προβλήματά τους και με συζητήσεις αλλά και με έντυπο υλικό.

2. Δημιουργία περισσότερων σχολών γονέων από τις ήδη υπάρχουσες και ενημέρωση των γονιών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τον τύπο και τα έντυπα [φυλλάδια] των ίδιων των σχολών για την ύπαρξη και το έργο που επιτελούν.

Η ενημέρωση επίσης προς τους γονείς πως οι σχολές αυτές είναι στελεχωμένες με διάφορες ειδικότητες [Κοινωνικούς λειτουργούς, Ψυχολόγους, Παιδαγωγούς] και πως μπορούν να απευθυνθούν οποιαδήποτε στιγμή σε κάποιο ειδικό για τη συζήτηση βασικών θεμάτων, όσον αφορά το παιδί τους, που τους προβληματίζουν.

Βέβαια η στελέχωση των σχολών γονέων με τις απαραίτητες ειδικότητες είναι αναγκαία, γιατί αυτοί μπορούν να καλύψουν οποιαδήποτε κενά και να απαντήσουν όσο το δυνατόν καλύτερα στα ερωτήματα των γονιών.

3. Ενεργοποίηση της δραστηριότητας των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων των σχολείων για να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, όπως την πρόσκληση ειδικών στα σχολεία για ενημέρωση και συζήτηση με τους γονείς για θέματα που αφορούν τα παιδιά τους.

Επίσης η προσπάθεια τους για ευαισθητοποίηση των γονιών όσον αφορά τη σχολική ζωή των παιδιών τους και η δυνατότητα άσκησης πίεσης προς τους αρμόδιους φορείς για επίλυση πρακτικών θεμάτων της λειτουργίας των σχολείων.

4. Επιμορφωτικά σεμινάρια για τους δασκάλους, όπου θα μπορούν να συζητούν αλλά και να προβληματιστούν σε θέματα που αφορούν τα παιδιά και την κατάκτηση της μάθησης. Τα θέματα αυτά μπορεί να αφορούν τη στάση που θα κρατούν απέναντι στα παιδιά και τη συμπεριφορά τους μέσα στην τάξη, στην προσπάθεια δημιουργίας

σχέσης με τους μαθητές τους. Επίσης την εύρεση τρόπων διδασκαλίας, τις προϋποθέσεις ανάθεσης κατ' οίκον σχολικών εργασιών στα παιδιά κ.λ.π.

5. Η χρήση από τους δασκάλους διαφόρων tests διάγνωσης και όχι αξιολόγησης των μαθητών, για να στοχεύουν στην ανίχνευση των γνωστικών και δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών και όχι απλά και μόνο σε μια στείρα βαθμολόγησή τους.

6. Η ανάπτυξη εξωσχολικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά, ύστερα από τη συνεργασία ανάμεσα στους γονείς και στους δασκάλους, οι οποίες θα στοχεύουν κυρίως στην κοινωνικοποίηση των παιδιών [π.χ. διοργάνωση εκδρομών, επισκέψεων σε χώρους εργασίας κ.λ.π.]

7. Δημιουργία κατάλληλων χώρων στους οποίους τα παιδιά θα βρίσκουν τα απαραίτητα υλικά για να αναπτύξουν τα ενδιαφέροντά τους [παιδότοποι, κατασκηνώσεις, βιβλιοθήκες, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λ.π.].

8. Η εφαρμογή της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, η οποία θα στοχεύει στη σύνδεση σχολείου - οικογένειας για τη συζήτηση και επίλυση των προβλημάτων που γονείς, δάσκαλοι και παιδιά αντιμετωπίζουν.

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα χρησιμοποιούν:

α. Την εργασία κατ' άτομο στις συζητήσεις με γονείς ή παιδιά για τη διερεύνηση και εξακρίβωση προβλημάτων, όπου υπάρχει περίπτωση να εμφανίζονται αυτά.

β. Την ομαδική εργασία με τη δημιουργία ομάδων των παιδιών που θα στοχεύουν στην κοινωνικοποίηση, στην ανάπτυξη των δημιουργι-

κών ικανοτήτων και στη συνεργατικότητα των παιδιών και
γ. Την εργασία με την κοινότητα προσπαθώντας να εμπλέξουν το
σχολείο στις δραστηριότητες της ευρύτερης κοινότητας.

Οι Μακροπρόθεσμες προτάσεις της μελέτης μας είναι:

1. Η οργάνωση μιας ομάδας ειδικών, οι οποίοι θα έχουν ως έργο τους τη μελέτη των στοιχείων τα οποία θα καθορίσουν την ικανοποιητικότερη μορφή ενός Δημοτικού Σχολείου. Απαραίτητη είναι η χρηματοδότηση της μελέτης αυτής από την Πολιτεία.
2. Η οργάνωση ενός τέτοιου Δημοτικού Σχολείου θα μπορούσε να αναφέρεται σε τομείς όπως:
 - α. Δημιουργία κατάλληλων σχολικών κτιρίων, τα οποία εκτός από τις αίθουσες διδασκαλίας θα πρέπει να έχουν χώρους όπου τα παιδιά θα αναπτύσσουν τα ενδιαφέροντά τους [π.χ. γυμναστήρια, βιβλιοθήκες κ.λ.π.].
 - β. Όλοι οι χώροι του σχολείου θα πρέπει να έχουν την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή [βίντεο, τηλεόραση, εξοπλισμός εργαστηρίων κ.λ.π.] και άλλα χρήσιμα για το δάσκαλο εργαλεία. Ο αριθμός των παιδιών ανά τάξη θα πρέπει να είναι περιορισμένος, ώστε να μεταδίδεται καλύτερα η μάθηση. Το μάθημα μπορεί να έχει φροντιστηριακό χαρακτήρα.
 - γ. Δυνατότητα παραμονής των παιδιών στο σχολείο για περισσότερες ώρες, ώστε να ολοκληρώνεται το διάβασμα των μαθημάτων εκεί και να μη χρειάζεται η ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών για την αφομοίωση της διδασκόμενης ύλης.

Τα παιδιά φεύγοντας από το σχολείο θα έχουν τη δυνατότητα

να ασχοληθούν με άλλα ενδιαφέροντα, μέσα από τα οποία θα αναπτύξουν τις δημιουργικές τους ικανότητες και θα ικανοποιούνται θα έχουν δηλαδή ελεύθερο χρόνο για να τον αξιοποιήσουν όπως τα ίδια επιθυμούν.

δ. Στελέχωση του σχολείου με διάφορες ειδικότητες εκτός των εκπαιδευτικών, όπως Κοινωνικοί λειτουργοί, Ψυχολόγοι, γυμναστές δάσκαλοι μουσικής ή ξένων γλωσσών κ.λ.π., ώστε να επιτελείται το έργο του σχολείου με τον όσο το δυνατό δημιουργικότερο τρόπο. Η συνεργασία των ειδικοτήτων για τον καταρτισμό ενός ημερήσιου προγράμματος, το οποίο θα περιλαμβάνει τις απαραίτητες διδακτικές ώρες αλλά και ώρες ανάπτυξης άλλων ενδιαφερόντων πέρα από τα σχολικά στα παιδιά [ξένες γλώσσες, μουσική, παιχνίδι], αλλά και η γενικότερη συνεργασία τους θα οδηγήσει στην καλύτερη λειτουργία του σχολείου το οποίο θα προσφέρει στα παιδιά όχι μόνο γνώσεις αλλά και ενισχύσεις και θα συμβάλλει στη σωστή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Η μελέτη αυτή τέλος εισηγείται τη χρήση των ευρημάτων της, σαν υλικό για κάποια περισσότερο εμπεριστατωμένη διερεύνηση του θέματος των κατ' οίκον σχολικών εργασιών και της συμμετοχής των γονιών καθώς τα παιδιά τους ασχολούνται με τη διεκπεραίωση των εργασιών αυτών.

Επιδιώξαμε να καλύψουμε το θέμα από τις σημαντικότερες πλευρές του και θέλουμε να πιστεύουμε πως κάποιοι ειδικοί θα ασχοληθούν περισσότερο με το θέμα αυτό και θα παρουσιάσουν μια πιο εμπεριστατωμένη μελέτη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α .

- Ερωτηματολόγια.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α.

[ΑΝΩΝΥΜΟ]

1. ΦΥΛΟ

α. Άνδρας

β. Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ

α. Από 20 έως 30 ετών

β. Από 31 έως 40 ετών

γ. Από 41 έως 50 ετών

3. ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

4. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

5. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

α. Αγράμματος

β. Δεν τελειώσατε το Δημοτικό

γ. Τελειώσατε το Δημοτικό

δ. Τελειώσατε το Γυμνάσιο

ε. Τελειώσατε το Λύκειο

στ. Τελειώσατε Ανώτερη Σχολή

ζ. Τελειώσατε Ανώτατη Σχολή

6. ΠΟΣΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΧΕΤΕ;

7. ΣΥΖΗΤΑΤΕ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΠΕΡΝΑΕΙ ΤΗΝ
ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απαντήσατε ΟΧΙ προχωρείστε στην ερώτηση 10]

9. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΟΥΝ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΤΟΥΣ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:

[Μπορείτε να σημειώσετε έως τρεις απαντήσεις]

α. Για να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες

β. Για να γίνεται καλύτερη αφομοίωση των μαθημάτων
που διδάσκονται στο σχολείο

γ. Για να αναπτύσσουν τις δημιουργικές τους ικανό-
τητες

δ. Για να μάθουν να συγκεντρώνονται σε κάποια συγκεκριμένη
δουλειά και να οργανώνουν το χρόνο τους

ε. Κάτι άλλο; Διευκρινήστε _____

10. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΟΥΝ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ
ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:

[Μπορείτε να σημειώσετε έως τρεις απαντήσεις]

α. Για να μπορούν να αξιοποιούν τον ελεύθερο
χρόνο τους όπως τα ίδια επιθυμούν

β. Για να μην έχουν επιπλέον φόρτο εργασίας

γ. Για να μην τους δημιουργείται άγχος για τη
διεκπεραίωση των σχολικών εργασιών στο σπίτι

δ. Κάτι άλλο; Διευκρινήστε _____

11. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12. ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΝΑ ΒΟΗΘΙΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΘΩΣ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ
ΣΧΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13. ΠΟΙΟΣ ΒΟΗΘΑΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΚΑΘΩΣ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

- α. Ο πατέρας
- β. Η μητέρα
- γ. Και οι δύο
- δ. Μεγαλύτερα αδέρφια
- ε. Ο παππούς ή η γιαγιά
- στ. Κανένας
- ζ. Κάποιος άλλος

14. ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΒΟΗΘΙΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΟΤΑΝ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

- α. Εχοντάς το συνεχώς κάτω από επίβλεψη
- β. Δίνοντάς του ενισχύσεις
- γ. Απαντώντας στις απορίες του
- δ. Κάπως αλλιώς; Διευκρινήστε _____

15. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΔΙΑΒΑΖΕΙ:

- α. Σε δικό του συγκεκριμένο χώρο
- β. Σε άλλο χώρο του σπιτιού
- γ. Κάπου αλλού; Που _____

16. ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΑΦΙΕΡΩΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣ-
ΣΜΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ:

α. Λιγότερο από μια ώρα

β. Μια έως δύο ώρες

γ. Δύο έως πέντε ώρες

δ. Περισσότερο από πέντε ώρες

17. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ ΗΡΕΜΟ ΚΛΙΜΑ
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΠΟΥ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΤΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

18. ΕΧΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΓΙΑ ΝΑ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ
ΜΕ ΑΛΛΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

19. ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΣΤΕ ΜΕ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ ΓΙΑ ΝΑ
ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΤΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απαντήσατε ΟΧΙ προχωρείστε στην ερώτηση 21]

20. ΣΥΝΑΝΤΙΕΣΤΕ ΜΕ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ:

α. Μια φορά το μήνα

β. Μια φορά στους δύο μήνες

γ. Μια φορά στους τρεις μήνες

δ. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

21. ΔΕΝ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΣΤΕ ΜΕ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ

ΓΙΑΤΙ:

- α. Δεν το επιδιώκετε εσείς
- β. Δεν το επιδιώκει ο δάσκαλος
- γ. Δεν έχετε διαθέσιμο χρόνο
- δ. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Β.

[ΑΝΩΝΥΜΟ]

1. ΦΥΛΟ

α. Άνδρας

β. Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ

α. Από 20 έως 30 ετών

β. Από 31 έως 40 ετών

γ. Από 41 έως 50 ετών

δ. Από 51 έως 55 ετών

3. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΝΑ ΑΝΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απαντήσατε ΝΑΙ προχωρήστε στην ερώτηση 5.]

4. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΝΑ ΑΝΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

[Μπορείτε να σημειώσετε έως τρεις απαντήσεις]

- α. Επειδή κουράζουν τα παιδιά
- β. Επειδή περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών
- γ. Επειδή δημιουργείται άγχος στην οικογένεια για τη διεκπεραίωσή τους
- δ. Επειδή καθυστερούν κατά κύριο λόγο την αυτούσια αποστήθιση του μαθήματος και όχι την κριτική σκέψη των παιδιών
- ε. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

[Προχωρείστε στην ερώτηση 6]

5. ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΝΑ ΑΝΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

[Μπορείτε να σημειώσετε έως τρεις απαντήσεις]

- α. Επειδή τα οδηγούν στην εμπέδωση των μαθημάτων
- β. Επειδή αποτελούν μια τεχνική αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών
- γ. Επειδή ωθούν τα παιδιά στην ανάπτυξη των πρωτο-
βουλιών και των δημιουργικών ικανοτήτων τους.
- δ. Επειδή συχνά η ύλη των μαθημάτων δεν ολοκληρώ-
νεται στο σχολείο
- ε. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

6. ΕΣΕΙΣ ΔΙΝΕΤΕ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απαντήσατε ΟΧΙ προχωρείστε στην ερώτηση 9]

7. ΚΑΘΩΣ ΔΙΝΕΤΕ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΕΣ
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΛΑΜΒΑΝΕΤΕ ΥΠΟΨΗΝ:

[Μπορείτε να σημειώσετε έως τέσσερις απαντήσεις]

- α. Την παροχή κινήτρων για μάθηση
- β. Τις ικανότητες των παιδιών
- γ. Την έκταση που αυτές οι εργασίες θα έχουν
- δ. Το χρόνο που θα χρειαστούν τα παιδιά για τη
διεκπεραίωση των εργασιών αυτών
- ε. Το να είναι ήδη προετοιμασμένες
- στ. Το να αποτελούν συνέχεια του μαθήματος που
διδάχτηκε στο σχολείο
- ζ. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

8. ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ
ΤΗ ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΟΥ
ΤΟΥΣ ΔΙΝΕΤΕ;

- α. Λιγότερο από μια ώρα
- β. Μια έως δύο ώρες
- γ. Δύο έως πέντε ώρες
- δ. Περισσότερο από πέντε ώρες

9. ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΣΤΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣ:

ΝΑΙ ΟΧΙ

[Αν απαντήσετε ΟΧΙ προχωρήστε στην ερώτηση 12]

10. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ ΑΥΤΗ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ:

α. Με πρωτοβουλία των γονιών

β. Μετά από δική σας πρόσκληση

γ. Στις συνελεύσεις και στις συγκεντρώσεις του σχολείου

δ. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

11. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ ΑΥΤΗ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑ ΤΟΥΣ ΔΙΝΕΤΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΝΑ ΒΟΗΘΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΤΟΥ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΔΕΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ:

α. Γιατί οι γονείς δεν ανταποκρίνονται στο κάλε-
σμά σας

β. Γιατί δεν έχετε ελεύθερο χρόνο

γ. Κάτι άλλο: Διευκρινήστε

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Γ.

1. ΦΥΛΟ

α. Αγόρι

β. Κορίτσι

[Βάλε ένα Χ στο τετραγωνάκι με τη σωστή απάντηση]

2. ΣΕ ΠΟΙΑ ΤΑΞΗ ΠΗΓΑΙΝΕΙΣ;

α. Στην Τετάρτη Δημοτικού

β. Στην Πέμπτη Δημοτικού

γ. Στην Έκτη Δημοτικού

3. ΠΟΥ ΜΕΝΕΙΣ;

4. ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απάντησες ΟΧΙ πήγαινε στην ερώτηση Β]

5. ΠΟΙΟΣ ΣΕ ΒΟΗΘΑΕΙ ΟΤΑΝ ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ;

α. Ο πατέρας σου

β. Η μητέρα σου

γ. Και οι δύο

δ. Κάποιος από τα αδέρφια σου

ε. Ο παππούς ή η γιαγιά

στ. Κανείς

6. ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ:

α. Στο δωμάτιό σου

β. Σε κάποιο άλλο δωμάτιο του σπιτιού

γ. Κάπου αλλού: Πού: _____

7. ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΧΡΕΙΑΖΕΣΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:

α. Λιγότερο από μια ώρα

β. Μια έως δύο ώρες

γ. Δύο έως πέντε ώρες

δ. Περισσότερο από πέντε ώρες

8. ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:

ΝΑΙ

ΟΧΙ

[Αν απάντησες ΝΑΙ πήγαινε στην ερώτηση 10]

9. ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΔΕΝ ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ:

α. Επειδή σε κουράζει

β. Επειδή δε σου αφήνει χρόνο για να κάνεις άλλα πράγματα που σου αρέσουν

γ. Κάτι άλλο: Τι: _____

10. ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ
ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ:

α. Επειδή σου προσφέρει περισσότερες γνώσεις

β. Επειδή σε βοηθάει να δημιουργείς και να δου-
λεύεις μόνος σου

γ. Επειδή στο σπίτι υπάρχει ησυχία

δ. Κάτι άλλο: Τι:

ΣΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Προέρευνα.

Πριν από την έρευνα του θέματός μας επισκεφθήκαμε γώ-
ρους στους οποίους θα βρίσκαμε επιειραγνώνονες σχετικούς με
το θέμα για να συλλέξουμε κάποιες ενδεικτικές απόψεις για
την κατ' οίκον σχολική εργασία των παιδιών. Συζητήσαμε με
σχολικούς συμβούλους, εκπαιδευτικούς αλλά και με γονείς.

Επισκεφθήκαμε τρεις σχολικούς συμβούλους [δύο στην Αθή-
να και έναν στην Πάτρα] και συζητήσαμε μαζί τους για τις κατ
οίκον σχολικές εργασίες. Η άποψη και των τριών ήταν πως δεν
πρέπει να δίνονται στα παιδιά κατ' οίκον σχολικές εργασίες
στα παιδιά και πως η διδασκαλία πρέπει να σταματά στο χώρο
του σχολείου. Μ' αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στο
παιδί να καλλιεργεί τα άλλα ενδιαφέροντά του και να αξιοποι-
εί τον ελεύθερο χρόνο του όπως αυτό επιθυμεί.

Όμως επειδή στα σχολεία της χώρας μας δεν παρέχονται οι δυ-
νατότητες για να διεκπεραιωθεί όλη η ύλη των μαθημάτων που
ορίζει το αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα, ούτε οι κατάλληλες
συνθήκες για να κατακτήσουν τα παιδιά τις απαραίτητες γνώ-
σεις, οι σύμβουλοι δέχονται τις κατ' οίκον σχολικές εργασίες
οι οποίες όμως πρέπει να πραγματοποιούνται κάτω από ορισμένες
προϋποθέσεις. Κάποιες από τις προϋποθέσεις αυτές πρέπει να
είναι η μικρή έκταση των σχολικών εργασιών, οι οποίες πρέπει
να αποτελούν συνέχεια της σχολικής διαδικασίας και να στο-
χεύουν στην απόκτηση νέων γνώσεων και στην ανάπτυξη της αυ-
τενέργειας των παιδιών.

Συζητήσαμε με οκτώ δασκάλους οι οποίοι όσον αφορά το θέμα της κατ' οίκον εργασίας φαίνεται να έχουν διαφορετικές απόψεις, όμως οδηγούνται στο ίδιο συμπέρασμα. Οι δύο από αυτούς υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητες οι σχολικές εργασίες στο σπίτι, μόνο επειδή το σχολείο δεν είναι κατάλληλα οργανωμένο, ώστε το παιδί να κατακτά όλες τις γνώσεις σε αυτό και επειδή δεν προλαβαίνουν να καλύψουν όλη την ύλη των μαθημάτων στο σχολείο.

Οι υπόλοιποι έξι υποστηρίζουν πως οι κατ' οίκον σχολικές εργασίες είναι αντιπαιδαγωγικές αλλά αναγκάζονται τελικά να συμβιβαστούν και να δώσουν εργασίες για το σπίτι. Οι λόγοι που τους οδηγούν στο συμβιβασμό αυτό είναι το ότι το σχολείο δεν είναι κατάλληλα οργανωμένο [δεν υπάρχει υλικολογική υποδομή, δεν μπορούν να καλύψουν την ύλη στο σχολείο κ.ά.]. Αν και αναγκάζονται να δώσουν εργασίες στο σπίτι στα παιδιά προσέχουν πάντα να είναι μικρές και να αφιερώνουν τα παιδιά λίγο από το χρόνο τους [1 -2 ώρες] για να τις διεκπεραιώσουν. Επίσης απασκοπούν στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των μαθητών και όχι στην στείρα αποστήθιση κάποιου μαθήματος.

Τέλος συζητήσαμε και με γονείς οι οποίοι κατά κύριο λόγο υποστηρίζουν πως τα παιδιά πρέπει να διαβάζουν στο σπίτι γιατί μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να αφομοιώσουν καλύτερα την ύλη των μαθημάτων. Αντιμετωπίζουν όμως δυσκολία στο να βοηθήσουν τα παιδιά τους στο διάβασμα και επιθυμούν την συνεργασία με τους δασκάλους για να καθορίσουν μαζί τους στόχους για το σωστότερο διάβασμα των παιδιών τους στο σπίτι.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

1. Απόσπασμα από το Νόμο υπ' αριθ. 1566/30-9-1985.
2. Απόσπασμα από την εισαγωγή διδακτικού βιβλίου.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ
30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1985

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
167

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1566

για λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κυρώνουμε και εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που φέρει η ουσία:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ Άρθρο 1.

Σκοπός—Γλώσσα.

1. Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολοπλευρή, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυναμειών των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά.

Ειδικότερα υποδοχθεί τους μαθητές:
α) Να γίνονται ελεύθεροι υπάκουοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εθνική ανεκτικότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα υψηλά στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Η ελευθερία της δραστηριοποίησής τους συνίσταται παράλληλα.

β) Να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν αρμονικά το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις εξιότητες τους. Να αποκτούν, μέσα από τη σχολική τους ζωή, κοινωνική ευσέβεια και συνείδηση, να αναλαμβάνουν και να συνειδητοποιούν την κοινωνική αξία και ιστορία της πνευματικής και της χειρωνακτικής εργασίας. Να ενημερώνονται και να ασχολούνται πάνω στη σωστή και ωφέλιμη με το ανθρώπινο γένος χρήση και αξιοποίηση των αγαθών του σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και των αξιών της λαϊκής μας παράδοσης.

γ) Να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη, συλλογική προσπάθεια και συνεργασία, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συνεισφέρουν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού πνεύμου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας.

δ) Να κατανοούν τη σημασία της σέληνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, να εδράζουν τις ανθρώπινες αξίες και να διασφαλίσουν και προάγουν τον πολιτισμό.

ε) Να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσβάλλοντας σε έναν κόσμο καλύτερο, ειρηνικό και ειρηνικό.

2. Βασικοί σκοποί για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών είναι: α) η προσωπικότητα και η κατάρτιση του προσωπικού όλων των κλάδων και των βαθμίδων της εκπαίδευσης, β) τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά βιβλία και τα λοιπά διδακτικά μέσα, καθώς και η σωστή χρήση τους, γ) η εξασφάλιση όλων των αναγκαίων προϋποθέσεων και μέσων για την απρόσκοπτη λειτουργία των σχολείων και δ) η δημιουργία του απαραίτητου παιδαγωγικού κλίματος με την ανάπτυξη αρμονικών διαπροσωπικών σχέσεων στο σχολείο και στην τάξη και με το σεβασμό προς την προσωπικότητα του κάθε μαθητή.

3. α) Τα αναλυτικά προγράμματα αποτελούν άριτους οδηγούς του εκπαιδευτικού έργου και περιλαμβάνουν κυρίως:

(αα) σαφώς διατυπωμένους, κατά μάθημα, σκοπούς μέσα στα πλαίσια των γενικών και ειδικών, κατά βαθμίδα, σκοπών της εκπαίδευσης.

(αβ) διδακτέα ύλη επιλεγμένη σύμφωνα με το σκοπό του μαθήματος, σε κάθε επίπεδο, ανάλυση, και συμμετρη προς το ωρολόγιο πρόγραμμα και προς τις αφομοιωτικές δυνατότητες των μαθητών, διαρθρωμένα άρθρα σε επιμέρους ενότητες και θέματα,

(αγ) ενδεικτικές καταρθύνσεις για τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας κάθε ενότητας ή θέματος.

β) Τα αναλυτικά προγράμματα καταρτίζονται, δοκιμάζονται, περιστασιακά, αξιολογούνται και αναθεωρούνται συνεχώς σύμφωνα με τις εξελίξεις στον τομέα των γνώσεων, τις κοινωνικές ανάγκες και την πρόοδο των επιστημών της αγωγής.

γ) Τα αναλυτικά προγράμματα της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης ειδικότερα έχουν εσωτερική συνοχή και ενιαία ανάπτυξη των περιεχομένων τους.

δ) Τα διδακτικά βιβλία για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς συγγράφονται σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα.

4. Γλώσσα διδασκαλίας, που αποτελεί και αντικείμενο συστηματικής διδασκαλίας και γλώσσα των διδακτικών βιβλίων των μαθητών και των βιβλίων των εκπαιδευτικών είναι η δημοτική, όπως διακρίνεται από το λαό και τη δοκιμή λογοτεχνία, χωρίς την κατώτατη μεταφορά ξένων λέξεων.

Άρθρο 2.

Διαρθρωση και βαθμίδες της εκπαίδευσης - Προσχέδιο.

1. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται στα νηπιαγωγεία και στα δημοτικά σχολεία. Τα νηπιαγωγεία μπορούν να εντάσσονται και σε κέντρα, στα οποία λειτουργούν μαζί με κρατικούς παιδινούς σταθμούς (παιδικά κέντρα).

2. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρέχεται σε δύο κύκλους. Ο πρώτος κύκλος καλύπτεται από τα γυμνάσια και ο δεύτερος από τα γενικά, κλασικά, εκκλησιαστικά, τεχνικά—επαγγελματικά, ενιαία τεχνολογικά λύκεια και από τις τεχνικές—επαγγελματικές σχολές. Ειδικός νόμος ρυθμίζει τη λειτουργία των εκκλησιαστικών λυκείων.

3. Η φοίτηση είναι υποχρεωτική στα δημοτικά σχολεία και στο γυμνάσιο, εφόσον ο μαθητής δεν έχει υπερβεί το 16ο έτος της ηλικίας του. Οποιας έχει την επιμέλεια του προσώπου του σχολείου και παραλείπει την εγγραφή ή την επίταξη του ως προς τη φοίτηση τιμωρείται σύμφωνα με το άρθρο 458 του Ποινικού Κώδικα.

4. Μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, φοιτούν σε ειδικά σχολεία ή σε ειδικές τάξεις ή εντάσσονται σε κεντρικές τάξεις, για να πάρουν την κατάλληλη, σε κάθε περίπτωση, ειδική αγωγή και μάθηση.

5. Η 2^η τάξη σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης φοιτούν μαζί αγόρια και κορίτσια (μικτά σχολεία).

6. Η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρέχεται από το κράτος δωρεάν.

7. Τα διδακτικά βιβλία και τα βιβλία των εκπαιδευτικών χορηγούνται δωρεάν στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς αντίστοιχα. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να καθιερωθεί η υποχρέωση των μαθητών να διατηρούν τα βιβλία σε καλή κατάσταση και να τα επιστρέφουν στο σχολείο στο τέλος του διδακτικού έτους, καθώς επίσης και οι κυρώσεις για τους μαθητές που παραβιάζουν αυτή την υποχρέωση και για όσους στερών την επιμέλεια του προσώπου τους.

8. Οι δαπάνες λειτουργίας των σχολείων αντιστοιχίζονται με κρατικές επιχορηγήσεις προς την τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία έχει την ευθύνη της διάθεσης και διαχείρισης των σχετικών πιστώσεων. Τα τυχόν ελλείμματα υπόλοιπα από τις επιχορηγήσεις αυτές επιστρέφονται στον κρατικό προϋπολογισμό στο τέλος κάθε οικονομικού έτους.

9. Μαθητές, που κατοικούν μακριά από την έδρα του σχολείου, μπορεί να μεταφέρονται δωρεάν ή να διαμένουν και να σιτίζονται δωρεάν στον τόπο που λειτουργεί το σχολείο. Αν η μεταφορά είναι αντικειμενικά αδύνατη ή δεν υπάρχουν προϋποθέσεις δωρεάν διαμονής και σίτισης, μπορεί να καταβληθεί μηνιαίο επίδομα.

10. Στους μαθητές των λυκείων και των τεχνικών—επαγγελματικών σχολών μπορεί να χορηγούνται κρατικές υποτροφίες.

11. Το Δημόσιο καλύπτει τις δαπάνες της λειτουργικότητας και νοσηλευτικής περίθαλψης των μαθητών που έπασχυν απόγμα κατά την άσκηση στα εργαστήρια των τεχνικών—επαγγελματικών λυκείων, των ενιαίων πολυτεχνικών λυκείων και των τεχνικών—επαγγελματικών σχολών, κατά το μέρος που οι δαπάνες αυτές δεν καλύπτονται από άμεση ή έμμεση απόδοση.

12. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, καθώς και του Υπουργού Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης στις περιπτώσεις των παρ. 8 και 9 ή του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις περιπτώσεις της παρ. 11, ρυθμίζεται ο τρόπος κάλυψης των δαπανών, οι προϋποθέσεις και όλες οι σχετικές λεπτομέρειες για την εφαρμογή αυτού του άρθρου. Οι αναγκαίες πιστώσεις εγγράφονται στους προϋπολογισμούς εξόδων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και των νοσηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 3.

Προσχολική αγωγή.

1. Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι να βοηθήσει τα νήπια να αναπτύξουν ποικιλικά συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέλη στα πλαίσια που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ειδικότερα το νηπιαγωγείο βοηθά τα νήπια:

α) να καλλιεργούν τις αισθητικές τους και να οργανώνουν τις πράξεις τους, κινητικές και νοητικές.

β) να εμπνεύσουν και να οργανώνουν τις επιχειρήσεις τους από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και να αποκτούν την ικανότητα να διακρίνουν τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις που υπάρχουν μέσα σε αυτά.

γ) να αναπτύξουν την ικανότητα κατανόησης και έκφρασης των σύμβολων γενικά και ιδιαίτερα στους τομείς της γλώσσας, των μαθηματικών και της μουσικής.

δ) να προχωρούν στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων, που θα τα βοηθούν στη διαμόρφωση και αρμονική ένταξή τους στην κοινωνική ζωή και:

ε) να αναπτύξουν πρωτοβουλίες ελεύθερα και σβίστα και, μέσα στο πλαίσιο του οργανωμένου περιβάλλοντος, να εθίζονται στην επιβρονη σχέση ατόμου και ομάδας.

2. Η προσχολική αγωγή παρέχεται σε νηπιαγωγεία που λειτουργούν είτε ως ανεξάρτητα είτε μέσα σε παιδικά κέντρα. Η διεύθυνση των παιδικών κέντρων, η επιμέλυσή τους με το απαραίτητο προσωπικό και κάθε σχετικό θέμα με τη λειτουργία τους ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η τοποθέτηση νηπιαγωγείων στα νηπιαγωγεία που λειτουργούν μέσα στα παιδικά κέντρα, η υπηρεσιακή κατάσταση, η εξέλιξη των νηπιαγωγών και η εκπαιδευτική λειτουργία των νηπιαγωγείων αυτών ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

3. Η φοίτηση στα νηπιαγωγεία είναι δωστή και εγγράφεται σε αυτά νήπια που συμπληρώνουν την 1η Οκτωβρίου του έτους εγγραφής ηλικίας τριών ετών και έξι μηνών. Η ηλικία αποδεικνύεται από ληξιαρχική πράξη γέννησης.

4. Η φοίτηση στα νηπιαγωγεία γίνεται υποχρεωτική σταδιακά και κατά περιοχές της χώρας που ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Οικονομικών.

5. Τα νηπιαγωγεία είναι μονοθέσια και διθέσια. Μονοθέσια είναι εκείνα στα οποία φοιτούν από επτά (7) έως τριάντα (30) νήπια και διθέσια εκείνα στα οποία φοιτούν από τριάντα ένα (31) έως εξήντα (60) νήπια. Ο αριθμός των νηπίων κατά νηπιαγωγείο μπορεί να μειώνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών. Καταξίριση τα νηπιαγωγεία τα οποία λειτουργούν μέσα στα παιδικά κέντρα που να είναι μονοθέσια ή πολυθέσια, ανάλογα με τον αριθμό των νηπίων που φοιτούν και με βάση την αντιστοιχία μιας θέσης νηπιαγωγού προς τριάντα (30) νήπια.

6. Η ίδρυση και η προαγωγή νηπιαγωγείων και η ανάλογη αύξηση των οργανικών θέσεων νηπιαγωγών γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

7. Η ίδρυση νηπιαγωγείων σε παιδικά κέντρα και η προσθήκη νέων τμημάτων σε αυτά, ανάλογα με τον αριθμό των νηπίων, καθώς και η ανάλογη αύξηση των οργανικών θέσεων νηπιαγωγών γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Οικονομικών.

8. Η κατάργηση, ο υποβιβασμός και η συγχώνευση νηπιαγωγείων και η ανάλογη μείωση των οργανικών θέσεων νηπιαγωγών γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η αντίστοιχη κατάργηση, μείωση τμημάτων ή συγχώνευση νηπιαγωγείων που λειτουργούν σε παιδικά κέντρα και η ανάλογη μείωση των οργανικών θέσεων νηπιαγωγών γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

9. α) Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με:

αα) την οργάνωση και λειτουργία των νηπιαγωγείων, (33) την εισαγωγή νηπίων,

(γγ) την έναρξη, τη λήξη και τη διακοπή των μαθητών κατά τους χειμερινούς ή τη συνέχισή τους κατά τους εαρινούς μήνες σε ορισμένες περιοχές της χώρας.

(δδ) την παρεχόμενη στα νήπια προσχολική αγωγή και διδακόμενα μαθήματα,

(εε) το εβδομαδιαίο ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα σχολικής και αγωγής των νηπίων,

(στ) την οργάνωση της ζωής των νηπίων και κάθε είδους κινήσεων και

(ζζ) κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετική με τη λειτουργία νηπιαγωγείων.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα που αφορούν στην οργάνωση, στελέχωση, διαύθυνση και λειτουργία των δημοτικών κέντρων.

Θ. Για τα θέματα των παραγράφων 6, 7 και 8 γνωμοδοτεί το νομαρχιακό συμβούλιο, ύστερα από εισήγηση της νομαρχιακής επιτροπής παιδείας.

Άρθρο 4.

Δημοτική εκπαίδευση.

Σκοπός του δημοτικού σχολείου είναι η πολύπλευρη μαθητική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών μέσα στα όρια που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της πρωτοβάθμιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ειδικότερα, το δημοτικό σχολείο εστιάζει τους μαθητές:

α) να διακρίνουν και αναδεικνύσουν τις σχέσεις της δημοκρατικής δραστηριότητας με τα πράγματα, τις καταστάσεις και τα φαινόμενα που μελετούν.

β) να οικοδομούν τους μηχανισμούς που συμβάλλουν στην ούριση της γνώσης, να αναπτύσσονται σωματικά, να εξελίσσονται τη σωματική και ψυχική τους υγεία και να καλλιεργούν τις κινητικές τους ικανότητες.

γ) να κατακτούν το περιεχόμενο των βασικότερων εννοιών να αποκτούν, έαθμαία, την ικανότητα να αντλούνται από δεδομένα των αισθήσεων στην περιγραφή της πραγματικότητας.

δ) να αποκτούν την ικανότητα ορθής χρήσης του προφορικού και γραπτού λόγου.

ε) να εξοικειώνονται έαθμαία με τις ηθικές, θρησκευτικές, εθνικές, ανθρωπιστικές και άλλες αξίες και να τις ενσωματώνουν σε σύστημα αξιών και

ς) να καλλιεργούν το αισθητικό τους κριτήριο. Όπτε απορούν να εκτιμούν τα έργα της τέχνης και να εκφράζονται ανάλογα, μέσα από τα δικά τους καλλιτεχνικά δημιουργήματα.

Η ούριση στο δημοτικό σχολείο είναι εξαιρετική και λαμβάνει τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ', Ε' και ΣΤ'. Η τάξη Α' εστιάζονται μαθητές που συμπληρώνουν την Οκτωετία του έτους εισαγωγής ηλικία πέντε (5) ετών έξι (6) μηνών. Η ηλικία αποδεικνύεται από λεξιλογική πράξη γέννησης.

Στους μαθητές που απορούν από το δημοτικό σχολείο χρησιμούνται τίτλος που χαρακτηρίζει για την εισαγωγή στο σχολείο, εφόσον του οποίου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Τα δημοτικά σχολεία, ανάλογα με τον αριθμό των ομαδών θέσεων των δασκάλων, είναι μονοθέσια έως εξαθέσια δεκαθέσια.

Καταξιόλογη είναι δυνατή η λειτουργία αποθέσια έως δεκαθεσίων δημοτικών σχολείων, όταν οι επιβάλλοντες αριθμοί των μαθητών, οι δασκάλους, χώροι διδασκαλίας και αποστολές μεταξύ των σχολείων.

Η εφαρμογή των δημοτικών σχολείων προεδρεύεται από τον νομαρχιακό συμβούλιο ύστερα από εισήγηση της νομαρχιακής επιτροπής παιδείας και ύστερα από εισήγηση της νομαρχιακής επιτροπής παιδείας.

Μαθητές	Δασκάλαι	Οργανικότητα
10 έως 25	1	Μονοθέσιο
26 έως 50	2	Διθέσιο
51 έως 90	3	Τριθέσιο
91 έως 120	4	Τετραθέσιο
121 έως 150	5	Πενταθέσιο
151 έως 180	6	Εξαθέσιο
181 έως 210	7	Επταθέσιο
211 έως 240	8	Οκταθέσιο
241 έως 270	9	Ενναθέσιο
271 έως 300	10	Δεκαθέσιο
301 έως 330	11	Ενδεκαθέσιο
331 έως 360	12	Δωδεκαθέσιο

7. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών μπορεί να μειώνεται ο αριθμός των μαθητών που αναλογεί σε κάθε οργανική θέση δασκάλου.

8. Η ίδρυση και προαγωγή των δημοτικών σχολείων και η ανάλογη αύξηση των οργανικών θέσεων των δασκάλων γίνεται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

9. Στις περιπτώσεις που ειδικές τοπικές συνθήκες το επιβάλλουν είναι δυνατή η ίδρυση μονοθέσιων δημοτικών σχολείων, ανεξαρτήτως του αριθμού μαθητών που πρόκειται να φοιτήσουν.

10. Η κατάργηση, ο υπολείπτος και, με την επιφύλαξη της παρ. 13, η συγχώνευση δημοτικών σχολείων και η ανάλογη μείωση των οργανικών θέσεων δασκάλων, καθώς και η διαίρεση δημοτικών σχολείων και η μεταφορά της έδρας τους, γίνονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

11. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με:

- α) την οργάνωση και λειτουργία των δημοτικών σχολείων,
- β) την εισαγωγή, μεταγωγή και κατάταξη των μαθητών,
- γ) την έναρξη και λήξη του σχολικού και διδακτικού έτους.

δ) τη διαδικασία, τους λόγους και τα όργανα που αποφασίζουν τη διακοπή των μαθημάτων, τη συμπλήρωσή τους και με παράταση του διδακτικού έτους, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια,

ε) τα διδασκόμενα μαθήματα και τα εβδομαδιαία ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα,

ς) την αξιολόγηση των μαθητών, την οργάνωση της μαθητικής ζωής και το γενικό πλαίσιο των σχολικών εκδηλώσεων και

ζ) κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετική με τη λειτουργία των δημοτικών σχολείων.

12. Η διδασκαλία στα δημοτικά σχολεία μαθημάτων φυσικής αγωγής, μουσικής, ξένων γλωσσών και καλλιτεχνικών μαθημάτων μπορεί να ανατίθεται, εκτός από τους δασκάλους, και σε εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με απόφαση του νομαρχιακού ήτοι με ολική απόφαση είτε με υπερωριακή απασχόληση είτε για συμπλήρωση του υπερωριακού ωραρίου, καθώς και σε άλλους ειδικούς εκπαιδευτικούς που έχουν τα αντίστοιχα επιστημονικά προσόντα. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Προεδρίας της Κυβερνήσεως και Οικονομικών, καθορίζονται, ανά πρόταση των επίδικων εκπαιδευτικών, η σύσταση των υπερωριακών οργανικών θέσεων που κατατίθενται σε νέους κλάδους ή προσαρτώνται στις θέσεις των αντίστοιχων κλάδων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η διάθεση των εκπαιδευτικών αυτών στα δημοτικά σχολεία για ανάληψη πλήρους προγράμματος διδασκαλίας ή και για συμπλήρωση του υπερωριακού ωραρίου ή ανάθεση υπερωριακής διδασκαλίας

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ)

για τα μαθήματα αυτά σε δημόσιους εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας ή και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και τη πρόσληψη με ειδικά κριτήρια ιδιωτών που έχουν τα αντίστοιχα προσόντα. Η απόφαση για την υπερωριακή διδασκαλία και η οριακά κριτήρια καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

13. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών μπορεί να συγχωνεύονται μονοθέσια, διθέσια και τριθέσια δημοτικά σχολεία σε τετραθέσια και πάνω. Οι τάξεις των πολυθέσιων αυτών σχολείων μπορεί να λειτουργούν στις έδρες των συγχωνευόμενων σχολείων, όπως θα ορίζεται ειδικότερα με την παραπάνω απόφαση. Με όμοια απόφαση μπορεί να συγχωνεύονται, κατά περιοχή, μονοθέσια δημοτικά σχολεία, στα οποία ο αριθμός των μαθητών που φοιτούν είναι κάτω από δεκαπέντε (15), σε ένα κεντρικό δημοτικό σχολείο.

14. Οι μαθητές μεταφέρονται δωρεάν από τις έδρες των συγχωνευόμενων σχολείων στις οριζόμενες έδρες λειτουργίας των τάξεων ή στις έδρες των κεντρικών δημοτικών σχολείων. Η μεταφορά των μαθητών γίνεται, ύστερα από απόφαση του νομάρχη, με τα συνήθη συγκοινωνιακά μέσα ή και με μίσθωση ιδιωτικών μεταφορικών μέσων. Επίσης μπορεί να γίνεται με ιδιωτικά λεωφορεία με τη φροντίδα και ευθύνη του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας ή των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.).

15. Οι δαπάνες μεταφοράς των μαθητών εγγράφονται στους προϋπολογισμούς εξόδων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και των νομαρχιών και μπορούν να μεταφέρονται στους Ο.Τ.Α. ή στο Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας κατά περίπτωση.

16. Για τα θέματα των παραγράφων 8, 9, 10 και 13 γνωμοδοτεί το νομαρχιακό συμβούλιο, ύστερα από εισήγηση της νομαρχιακής επιτροπής παιδείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'
ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ

Άρθρο 53.

Συγκρότηση οργανώσεων.

1. Η συμμετοχή εκπροσώπων των γονέων των μαθητών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα συλλογικά όργανα που προβλέπονται από αυτόν το νόμο προϋποθέτει τη συγκρότηση και λειτουργία συλλόγων γονέων ωςωματείων, σύμφωνα με τις επόμενες διατάξεις.
2. Οι γονείς των μαθητών κάθε δημόσιου σχολείου συγκροτούν ένα σύλλογο γονέων, με την έννοια αυτού του νόμου, που φέρει την επωνυμία του σχολείου και συμμετέχουν αυτοδικαίως σε αυτόν. Η επιλογή των εκπροσώπων των γονέων στα συλλογικά όργανα αυτού του νόμου γίνεται με απόφαση των γενικών συνελεύσεων των γονέων κάθε σχολείου. Μέχρι να συγκροτηθεί ο σύλλογος γονέων μεριμνά για τη συγκλήση γενικής συνέλευσης ο Διευθυντής του σχολείου και καλεί τους γονείς πριν από δεκαπέντε ημέρες τουλάχιστον και ενημερώνει σχετικά το σύλλογο των διδασκόντων, τα μέλη του οποίου μπορεί να παρευρίσκονται στη γενική συνέλευση ως παρατηρητές. Η διεύθυνση του συλλόγου γονέων των μαθητών πρέπει να προέρχεται από εκλογές που γίνονται με μυστική ψηφοφορία και με το σύστημα της απλής αναλογικής, στις οποίες πήραν μέρος είτε ο ένας ή και οι δύο γονείς του ενός τρίτου τουλάχιστον των μαθητών του σχολείου.
3. Οι σύλλογοι γονέων των σχολείων της ίδιας κοινότητας ή δήμου ή δημοτικού διαμερίσματος συγκροτούν μία ένωση γονέων, στην οποία κάθε σύλλογος εκπροσωπείται από έναν τουλάχιστον εκπρόσωπο για μαθητές μέχρι σαράντα, των οποίων οι γονείς πήραν μέρος στις εκλογές για την ανάδειξη

4. Οι ενώσεις γονέων κάθε νομού ή νομαρχιακού διαμερίσματος συγκροτούν μία ομοσπονδία γονέων, στην οποία κάθε ένωση εκπροσωπείται από έναν τουλάχιστον εκπρόσωπο για μαθητές μέχρι τετρακόσιους. Στην περίπτωση που οι μαθητές των σχολείων της ένωσης είναι περισσότεροι αναλογεί ένας εκπρόσωπος για κάθε τετρακόσιους μαθητές. Στις κοινότητες όπου λειτουργεί ένα σχολείο, ο σύλλογος του θεωρείται ότι αποτελεί και ένωση για την εκπροσώπηση του στην ομοσπονδία.

5. Οι ομοσπονδίες γονέων στα χώρες συγκροτούν μία ομοσπονδία στην οποία κάθε ομοσπονδία εκπροσωπείται από έναν τουλάχιστον εκπρόσωπο. Ομοσπονδίες με μεγάλο αριθμό μαθητών εκπροσωπούνται από περισσότερους εκπροσώπους, ο αριθμός των οποίων αντιστοιχεί στο πηλίκο του αριθμού των μαθητών των σχολείων του νομού ή νομαρχιακού διαμερίσματος δια του αριθμού των μαθητών των σχολείων εκείνου του νομού από όλη τη χώρα που έχει το μικρότερο αριθμό μαθητών.

6. Οι διατάξεις αυτού του άρθρου εφαρμόζονται και για τους συλλόγους γονέων των μαθητών των ιδιωτικών σχολικών μονάδων. Ο σύλλογος των διδασκόντων κάθε ιδιωτικής σχολικής μονάδας και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου γονέων συγκροτούν το σχολικό συμβούλιο. Στα σχολικά συμβούλια των ιδιωτικών σχολικών μονάδων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετέχουν και τρεις εκπρόσωποι των μαθητικών κοινοτήτων που ορίζονται με απόφαση του συμβουλίου τους.

7. Στην έννοια των γονέων, κατά το νόμο αυτόν, περιλαμβάνονται οι γονείς, οι επιτροπείς ή οι αντιπρόσωποί τους.

8. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ρυθμίζεται κάθε σχετική λεπτομέρεια για την εφαρμογή των προτεινόμενων παραγράφων.

9. Σε κάθε δημοτικό σχολείο μπορεί να συγκροτούνται αυτόνομες συλλογικές μονάδες αγωγής (ΑΣΜΑ) κατά τάξη που συμβάλλουν στην αγωγή των μαθητών της κάθε τάξης και στην ενημέρωση των γονέων. Η εργασία και λειτουργία των ΑΣΜΑ, η συγκρότησή τους με τη συμμετοχή γονέων, μαθητών και δασκάλων, οι μεθόδους λειτουργίας τους, η συνεργασία τους με τα σχολικά συμβούλια, τις σχολικές επιτροπές ή άλλους φορείς της εκπαίδευσης και κάθε σχετική λεπτομέρεια

III. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΟΝΕΩΝ

Στην αρχή της χρονιάς απαραίτητο είναι να γίνει συγκέντρωση των γονέων και συζήτηση, ώστε να ενημερωθούν για τον τρόπο εργασίας των παιδιών στο σχολείο και στο σπίτι και να πεισθούν ότι είναι για το συμφέρον των παιδιών τους:

(α) να τα επιβλέπουν τόσο μόνο όσο χρειάζεται για να ασκηθούν στην ανάγνωση του προορισμένου κομματιού και στην ορθογραφία της ημέρας:

(β) να μην τα βάζουν να τους λένε την «έννοια»:

(γ) να μην τα προετοιμάζουν στο παρακάτω αναγνωστικό κείμενο:

(δ) να μην τα προετοιμάζουν στα θέματα του «Σκέφτομαι και γράφω»:

(ε) να μην τους αγοράζουν βοηθήματα από το ελεύθερο εμπόριο.

Οι γονείς θα πρέπει επίσης να πληροφορηθούν εγκαίρως τι τετράδια θα χρειαστούν τα παιδιά τους για το γλωσσικό μάθημα:

1. Ένα πρόχειρο (για όλα τα μαθήματα)

2. Ένα για να γράφουν την ορθογραφία τους στο σχολείο

3. Ένα για να γράφουν στο σχολείο το «Σκέφτομαι και γράφω».

Οτιδήποτε άλλο τετράδιο, και πολύ περισσότερο βοήθημα του ελεύθερου εμπορίου, είναι όχι μόνο περιττό αλλά και επιζήμιο. Ειδικά για την εισαγωγή των βοηθημάτων του ελεύθερου εμπορίου μέσα στο σχολείο υπενθυμίζεται ότι ισχύει και απαγορευτική διάταξη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ.

- Πίνακες παρουσίασης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Πίνακας 1.

Φύλο

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
Ανδρας	8	22,8%
Γυναίκα	27	77,1%
Σύνολο	35	99,9%

Πίνακας 2.

Επάγγελμα

Επάγγελμα	Αριθμός	Ποσοστά
Δημόσιος υπάλληλος	15	42,8%
Ιδιωτικός υπάλληλος	6	17,1%
Ανεξάρτητος επαγγελματίας	2	5,7%
Ευνταξιούχος	1	2,8%
Οικιακά	11	31,4%
Σύνολο	35	99,8%

Πίνακας 3.

Γραμματικές γνώσεις.

Γνώσεις	Αριθμός	Ποσοστά
Αγράμματος	0	0 %
Δεν τελειώσατε το Δημοτικό	1	2,8%
Τελειώσατε το Δημοτικό	4	11,4%
Τελειώσατε το Γυμνάσιο	5	14,2%
Τελειώσατε το Λύκειο	18	51,4%
Τελειώσατε Ανώτερη Σχολή	3	8,5%
Τελειώσατε Ανώτατη Σχολή	4	11,4%
Σύνολο	35	99,7%

Πίνακας 9.

Ο χώρος στον οποίο διαβάζει το παιδί.

Χώρος	Αριθμός	Ποσοστά
Σε δικό του συγκεκριμένο χώρο	23	65,7%
Σε άλλο χώρο	12	34,2%
Κάπου αλλού	0	0 %
Σύνολο	35	99,9%

Πίνακας 11.

Ελεύθερος χρόνος του παιδιού.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	33	94,2%
ΟΧΙ	2	5,7%
Σύνολο	35	99,9%

Πίνακας 14.

Ποσοστά των απαντήσεων σχετικά με τους λόγους της μη συνεργασίας γονιών - δασκάλων.

Λόγοι	Αριθμός	Ποσοστά
Δεν το επιδιώκετε	0	0 %
Δεν το επιδιώκει ο δάσκαλος	0	0 %
Δεν έχετε διαθέσιμο χρόνο	2	100%
Κάτι άλλο	0	0 %

Πίνακας 15.

Φύλο - Ηλικία δασκάλων.

	Ηλικία	20-30	31-40	41-50	51-55	Σύνολο
Φύλο						
Αντρας		2	2	9	5	18
Γυναίκα		5	6	5	1	17
Σύνολο		7	8	14	6	35

Πίνακας 19.

Ανάθεση κατ' οίκον σχολικών εργασιών.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	27	77,2%
ΟΧΙ	8	22,8%
Σύνολο	35	100 %

Πίνακας 24.

Κατευθύνσεις προς τους γονείς.

Απάντηση	Αριθμός	Ποσοστά
ΝΑΙ	29	87,8%
ΟΧΙ	4	12,1%
Σύνολο	33	99,9%

Πίνακας 25.

Ποσοστά σχετικά με τους λόγους μη ύπαρξης συνεργασίας μεταξύ δασκάλων - γονιών.

Λόγοι	Αριθμός	Ποσοστά
Μη ανταπόκριση γονιών στο κάλεσμα των δασκάλων	2	100%
Ελλείψη ελεύθερου χρόνου του δασκάλου	0	0 %
Κάτι άλλο	0	0 %

Πίνακας 26.

Φύλο - Τάξη παιδιών.

	Τάξη	Δ Δημοτ.	Ε Δημοτ.	ΣΤ Δημοτ.	Σύνολο
Φύλο					
Αγόρι		3	3	7	13
Κορίτσι		5	8	4	17
Σύνολο		8	11	11	30

Πίνακας 28.

Χώρος στον οποίο διαβάζουν τα παιδιά.

Χώρος	Αριθμός	Ποσοστά
Οικό του δωμάτιο	18	60 %
Σε άλλο δωμάτιο	12	40 %
Κάπου αλλού	0	0 %
Σύνολο	30	100 %

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλιπέρτι Αλιπέρτο, Θέματα διδακτικής - Λεξικό βασικών όρων σύγχρονης διδακτικής.
2. Βίννικοτ Ντ., Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος. (μετάφραση Θεόδωρος Παραδέλλης), Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1976.
3. Γέρος Θεόφραστος, Βοηθές τοιές στην εκπαίδευση (1981-1985), Εκδόσεις Gutenberg - Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 1985.
4. Γεώργιος Δημήτριος, Κοινωνική Ψυχολογία, Αθήνα 1986, Τόμος Α, α.
5. Γεώργιος Δημήτριος, Κοινωνική Ψυχολογία, Αθήνα 1986, Τόμος Β, β.
6. Διαμαντόπουλος Δ. Π., Λεξικό βασικών όρων. Εκδόσεις Πατάκη.
7. Δρακουμίδης Ν. Ν., Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1983.
8. Ερικσον Ε., Η παιδική ηλικία και η κοινωνία, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 1975.
9. Ηλιόπουλος Ιωάννης, Για να γνωρίσουμε και να διαπαιδαγωγήσουμε σωστά το παιδί, Αθήνα 1980.
10. Ιάκωβος Ανδρέας, "Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια Οικογένεια και σχολείο, 1981, Χρονιά 11η, Τεύχος 55, σελ. 187-189.
11. Ιννερχόφερ Πάουλ, Ψυχολογία του παιδιού, (μετάφραση Αγγελική Κουναλάκη, Εκδόσεις ΝΟΤΟΣ, Αθήνα 1978.

12. Καλαντζή - Αζίζι, Αυτογνωσία και αυτοέλεγχος, Αθήνα 1984.
13. Κατάκη Χάρης, Οι τρεις ταυτότητες της Ελληνικής Οικογένειας, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1984.
14. Κόκκοτας Παναγιώτης, Η Ελευθερία στην εκπαίδευση, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1983.
15. Κοσμόπουλος Αλέξανδρος, Ψυχολογία και οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας, Πάτρα 1980.
16. Λάϊνγκ Ρόναλντ, Η πολιτική της οικογένειας, (Μετάφραση Ιουλία Ραλλίδη), Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1975.
17. Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, Εκδόσεις Ελληνική Παιδεία, 1972, Τόμος Α', α.
18. Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών υπό την αιγίδα της UNESCO, Εκδόσεις Ελληνική Παιδεία, 1972, Τόμος Β', β.
19. Μάνος Κ., Παιδαγωγική Ψυχολογία - Ψυχοπαιδαγωγική, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1981.
20. Ματσανιώτης Ν., Εμείς και το παιδί μας, Εκδόσεις Χριστάκη, Αθήνα 1982.
21. Ο κόσμος του παιδιού - Σχολική ηλικία, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1985.
22. Μισέλ Α., Η Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου, Εκδόσεις GUTENBERG - Κοινωνιολογική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1987.
23. Μουζακίτης Χρήστος, άρθρο "Οι ανάγκες του παιδιού".
24. Μπονμπούαρ Άννα, Η παιδαγωγική αύριο, (Μετάφραση Κική Διαλήσσημα), εκδόσεις επικαιρότητα - Σύγχρονη Παιδαγωγική, Αθήνα 1986.

25. Νασσιάκου Μ. Η Ψυχολογία σήμερα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1982.
26. Νηλ Α.Σ., Θεωρία και πράξη της αντιανταρχικής εκπαίδευσης, εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα 1972.
27. Ντέβελος Χορστ, Χες Ντίτερ, Βεκ Χέλμουτ, Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι, (μετάφραση Δημήτρης Δασκαλάκης), Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Παιδαγωγική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1989.
28. Ντράϊκωρ Ρούντολφ και Περλ Κάσελ, Πέτα μακριά το ραβδί σου - Πειθαρχία χωρίς δάκρυα, (μετάφραση Λεία Μητά), Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1979, α.
29. Ντράϊκωρ Ρούντολφ, Η πρόκληση να είμαστε γονείς, (μετάφραση Δημήτριος Κωσταλένας), εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1979, β.
30. Ντιούι Τζων, Το σχολείο που μ'αρέσει (μετάφραση Μόσχα Μιχαλοπούλου), εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα 1982.
31. Ντοτρέους Ρόμπερτ κ.α. Παιδαγωγώ και διδάσκω, (μετάφραση Γ.Α. Βασδέκης), Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1974.

32. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., Κλινική Ψυχολογία, Αθήνα 1984.
33. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., Εξελικτική Ψυχολογία, Αθήνα 1985, Τόμος Α', γ.
34. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., Εξελικτική Ψυχολογία, Αθήνα 1985, Τόμος Β, β.
35. Παρασκευόπουλος Ι.Ν. Εξελικτική Ψυχολογία, Αθήνα 1985, Τόμος Γ, α.
36. Παπαγεωργίου Γ.Κ. Ψυχολογία, Εκδόσεις Ψυχοτεχνική, Ηράκλειο Κρήτης 1985, 3η έκδοση.

37. Παπαδόπουλος Αντ., "Ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών", Οικογένεια και σχολείο, 1981, Χρονιά 11η, Τεύχος 55, σελ. 164 - 167.
38. Πασσάκος Κ.Γ., Η ψυχολογία εις την σχολικήν τάξιν, Αθήνα 1978.
39. Πιαζέ Ζαν, Το μέλλον της εκπαίδευσης, (μετάφραση Αριστοτέλης Κάντας), Εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1979.
40. Πολυχρονόπουλος Πάνος, Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1980, Τόμος Α.
41. Τεγόπουλος - Φυτράκης, Ελληνικό λεξικό, εκδόσεις Αρμονία Α.Ε., Αθήνα 1990.
42. Τσαούσης Δ.Γ., Η κοινωνία του ανθρώπου, εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1984.
43. Τσιμπούκης Ι.Κ., Πως να βοηθήσετε το παιδί σας στο σπίτι και στο σχολείο, Εκδόσεις Έρευνα, Αθήνα 1986.
44. Τσιούνης Σπύρος, Επίτομο νέο λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας, εκδόσεις Επιμορφωτικός Εκδοτικός Οργανισμός.
45. Φίλιας Βασίλης, Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών. Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1977.
46. Φράγκος Χ.Π. Ψυχοπαιδαγωγική εκδόσεις GUTENBERG - Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 1983.
47. Χάιντς Ρεμπλάν, Το παιδί, (μετάφραση Αγγέλα Αρτέμη), εκδόσεις Δημητρ. Κωτσιανά, Αθήνα 1980.
48. Χάντφελντ Τζαίημς Άρθουρ, Παιδικότητα και εφηβεία, Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1979.
49. Χουρδάκη Μαρία, Εισαγωγή στην οικογενειακή ψυχολογία, Εκδόσεις Σχολή Γονέων Αθηνών, Αθήνα 1982.

50. Χριστοδουλίδης, "Εμείς και το παιδί μας", Λευκωσία
1980.

